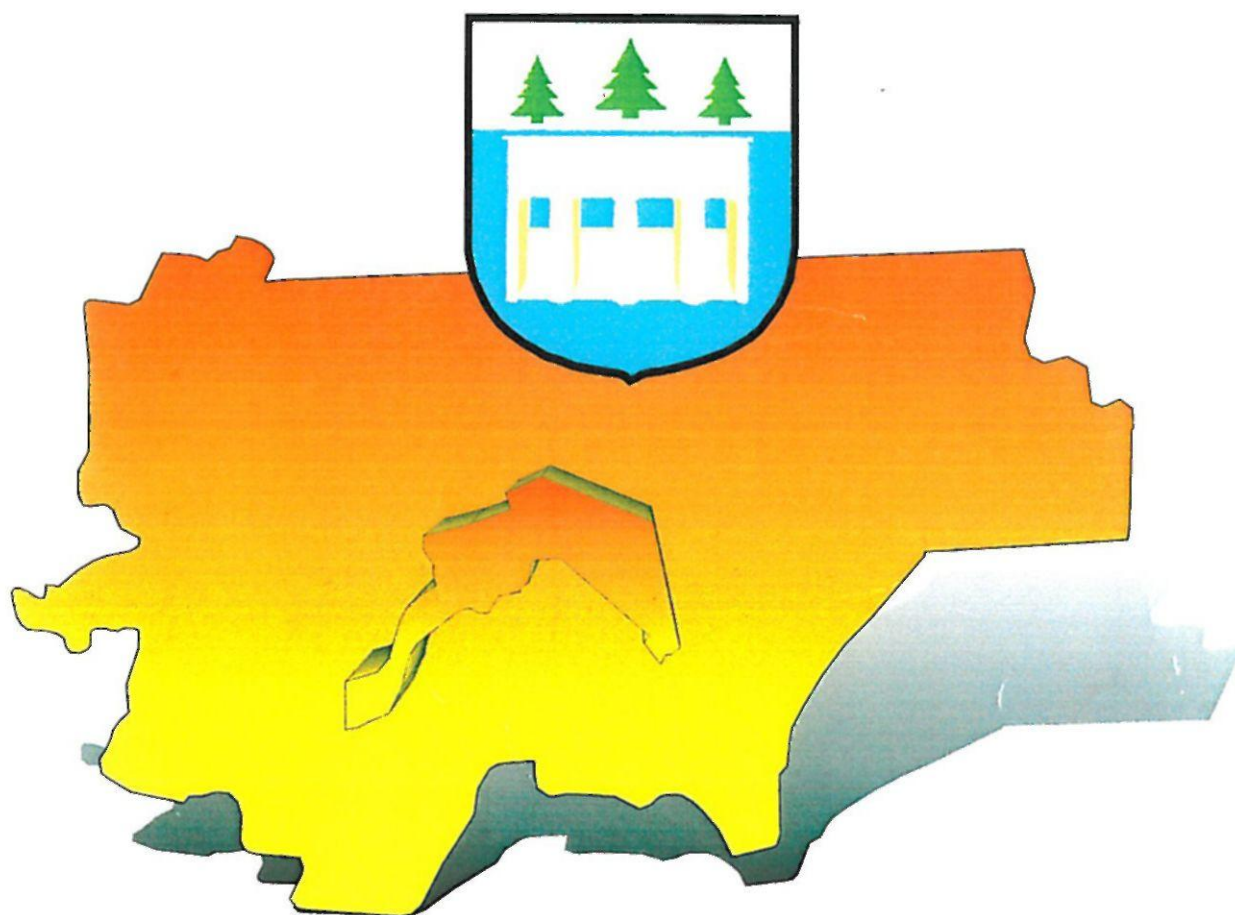

STRATEGIA ROZWOJU GMINY BRODY

PRZEDSIĘBIORSTWO PROJEKTOWANIA I USŁUG INWESTYCYJNYCH

fibakus

Zlecniodawca:

ZARZĄD GMINY BRODY IŁŻECKIE

Wykonawca:

**PRZEDSIĘBIORSTWO PROJEKTOWANIA I USŁUG
INWESTYCYJNYCH „ABAKUS” W KIELCACH**

STRATEGIA ROZWOJU GMINY BRODY IŁŻECKIE

autor opracowania:

dr Jan Polski

mgr inż. arch.

Witold Kowalski

Kielce * 2001

Szanowni Państwo ,

Strategia rozwoju gminy Brody jest dokumentem wynikającym z potrzeby wytyczenia kierunków rozwoju w wieloletnim horyzoncie czasowym.

Dokument ten w sposób uporządkowany i komplementarny wyznacza cele i rozmiary przedsięwzięć zmierzających do wzmocnienia rozwoju kluczowych dziedzin gospodarczych i społecznych gminy.

Stąd też opracowanie i przyjęcie strategii jest osiągnięciem podstawowego etapu w nowoczesnym zarządzaniu gminy. Wyrażam nadzieję, że realizacja tej strategii zaktywizuje kręgi polityczne, samorządowe, zawodowe naszej gminy oraz wzmocni poczucie identyfikacji lokalnej społeczności z problemami gminy.

Jedną z zasadniczych przesłanek uzasadniających potrzebę opracowania strategii jest szansa pozyskania znaczących środków pomocowych pozwalających na spotęgowanie działań rozwojowych .

Ma to szczególne znaczenie w czasie postępującego procesu integracji Polski z Unią Europejską.

Prezentowany dokument składa się z diagnozy stanu istniejącego, analizy mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń, określa misję rozwoju gminy oraz cele strategiczne i operacyjne. Zawiera także identyfikację programów i zadań warunkujących realizację optymistycznego scenariusza rozwoju.

Prace nad strategią prowadzone były metodą seminaryjną z udziałem zaproszonych przedstawicieli społeczności reprezentującej gospodarcze , polityczne i społeczne środowiska gminy.

Przyjęta metodyka prac nad strategią rozwoju gminy Brody zakłada otwarty charakter sformułowanego dokumentu i możliwość jego permanentnej aktualizacji.

Przedstawiając i rekomendując strategię Wysokiej Radzie przekazuję serdeczne podziękowania wszystkim tym, którzy brali udział w jej opracowaniu.

Sądzę, że strategia ta przyczyni się do poprawy warunków życia mieszkańców naszej gminy.

Przewodniczący Rady Gminy

Brody Ilzeczkie

Zenon Zapala

SPIS TREŚCI

	str
Wprowadzenie do strategii rozwoju gminy.	3
I. DIAGNOZA.	
1. Informacje ogólne.	9
1.2. Położenie gminy w województwie.	9
2. Warunki przyrodnicze rozwoju.	10
2.1. Obszary chronione.	10
2.1.1. Rezerwat przyrody „Skały pod Adamowem”.	12
2.1.2. Rezerwat przyrody „Rosochacz”.	12
2.1.3. Rezerwat przyrody „Skały w Krynkach”.	13
2.1.4. Projektowany rezerwat „Zapadnie doły”.	13
2.1.5. Pomniki przyrody.	14
2.2. Klimat.	15
2.3. Gleby.	15
2.4. Rzeźba terenu.	16
2.5. Budowa geologiczna i kopaliny.	16
2.6. Układ wodny.	17
2.7. Lesistość gminy Brody.	18
2.8. Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju turystyki, wypoczynku i sportu w gminie Brody.	18
2.9. Struktura przestrzenna gminy.	19
3. Elementy dziedzictwa kulturowego.	19
4. Charakterystyka demograficzna.	21
5. Zasoby ludzkie.	23
6. Szanse i zagrożenia rozwoju budownictwa.	24
7. Uwarunkowania rozwoju rolnictwa.	26
8. Wyposażenie w infrastrukturę techniczną.	29
9. Infrastruktura społeczna.	33
10. Baza ekonomiczna i charakterystyka gospodarcza gminy.	36
II. STRATEGIA ROZWOJU.	
1. Przegląd słabych i mocnych stron gminy – zagrożenia i szanse.	40
1.1. Cechy położenia gminy.	40
1.2. Środowisko przyrodnicze.	41
1.3. Środowisko kulturowe.	42
1.4. Komunikacja.	43
1.5. Infrastruktura techniczna o znaczeniu komunalnym.	43
1.6. Budownictwo mieszkaniowe.	44
1.7. Infrastruktura społeczna.	45
1.8. Turystyka.	45

1.9. Strategia gospodarki rynkowej.	46
1.10. Sfera demograficzno – społeczna – ludność i rynek pracy.	47
2. Wizja przyszłości.	49
2.1. Założenia brzegowe – przyszłe uwarunkowania zewnętrzne.	49
2.2. Scenariusz zagrożeń.	49
2.3. Scenariusz szans.	51
2.4. Zarys wizji przyszłości.	53
3. Misja i cele strategiczne.	54
3.1. Misja strategii rozwoju gminy.	54
3.2. Generalny cel strategiczny.	55
3.3. Cele warunkujące osiągnięcie celu generalnego – priorytety strategiczne.	56
3.4. Cele strategiczne i operacyjne.	57
3.5. Zestawienie tabelaryczne planów działania	69
4. Strategiczne programy wojewódzkie jako podstawa wspomagania rozwoju gminy.	
4.1. Relacje między strategią rozwoju gminy a strategią województwa.	81
4.2. Cele warunkujące, priorytety i programy w strategii rozwoju województwa świętokrzyskiego.	82
5. Programy i zadania operacyjne gminy	89
5.1. Klasyfikacje programów	89
5.2. Elementy opisu programów.	91
5.3. Przykładowe programy	92
5.4. Końcowe wnioski programowe.	101
III. METODYKA BUDOWY STRATEGII	102
III.1. Przesłanki strategicznego wspomagania regionalnego i lokalnego	102
III.2. Potrzeby wspomagania rozwoju lokalnego i regionalnego.	102
III.3. Propozycje metodyczne strategii rozwoju lokalnego i regionalnego.	105
III.4. Programy strategiczne.	117

1. WPROWADZENIE DO STRATEGII ROZWOJU GMINY

Planowanie i zarządzanie strategiczne rozwoju jednostek terytorialnych jest obecnie nowym zjawiskiem w Polsce w warunkach gospodarki rynkowej, trójszczeblowego samorządu terytorialnego i demokracji parlamentarnej. Planowanie strategiczne na szczeblu lokalnym nie jest obowiązkiem ustanowionym ustawowo. Jest wyrazem inicjatywnej funkcji władzy samorządowej tego szczebla, wynikającym z troski o jak najlepszą jego przyszłość. Własnymi zadaniami obowiązkowymi ani zlecanymi gminie nie da się zapewnić właściwego, wielostronnie zrównoważonego jej rozwoju, jeżeli okoliczności zewnętrzne nie sprzyjają temu procesowi.

Należy podkreślić, że planowanie strategiczne rozwoju gminy nie zastępuje obiektywnych praw wolnego rynku. Uzupełnia je i powinno umacniać kondycję rynku, przynajmniej w skali lokalnej. W ramach planowania strategicznego należy więc wyjść poza zakres realnego wolnego rynku i poza zakres bieżących obowiązków komunalnych należących do samorządowej administracji lokalnej.

Planowanie strategiczne w układach terytorialnych ma charakter ciągły i niedomknięty w przyszłości. Ciągłość tego rodzaju planowania polega na systematycznym redagowaniu ustaleń i ukierunkowań rozwoju na zmiany we wszelkich istotnych uwarunkowaniach wewnętrznych i w szeroko rozumianym otoczeniu przestrzennym danej jednostki, w tym przypadku gminy Brody. Ciągłość planowania strategicznego i zmienność parametrycznych jego uwarunkowań nie oznacza narażania dokumentów planistycznych i odpowiadających im działań w sferze zarządzania na permanentną nieaktualność.

Planowanie strategiczne zachowuje cechę elastyczności zarówno wobec zmieniających się uwarunkowań, jak też wobec wzrostu stopnia ich rozpoznania i oceny. *Strategia rozwoju gminy jest zoperacjonalizowaną ideą określającą uporządkowany układ działań zmierzających do osiągnięcia określonych preferencji wyrażonych w celach uwzględniających rzeczywisty stan gospodarki danego obszaru (np. miasta) i warunki życia jego mieszkańców a także aspiracje w tym zakresie. Zawiera elementy szybkozmienne i wolnozmienne.* Elementy wolnozmienne o zasadniczym znaczeniu powinny być przedmiotem uchwał o wieloletnim zachowaniu aktualności. Przedmiotem oddzielnych uchwał powinny być też znaczące przedsięwzięcia gospodarcze i organizacyjno-instytucjonalne, jakie wynikają z planowania strategicznego do realizacji lub rozpoczęcia wdrażania w danym

czasie. Cały dokument strategii powinien być traktowany jako załącznik (podstawa merytoryczna) do uchwał uzasadniający ich celowość i poprawność.

Strategia rozwoju gminy jest planistycznym dokumentem otwartym w dwojakim znaczeniu. Jest otwarta ze względu na ciągłe możliwości aktualizacji uwarunkowań oraz ze względu na nieodkryty (niekompletny) zbiór działań operacyjnych, w tym propozycji programowych i nieoprogramowanych jeszcze zadań. Zawarte w dokumencie strategii programy mogą też być stopniowo konkretyzowane, poczynając od zapisu ogólnej ich koncepcji aż do skonkretyzowanej formy projektów i biznesplanów. Jako otwarty można także traktować układ celów operacyjnych, zawsze stanowiących zbiór najbardziej liczny.

W tym dokumencie pomija się szczegółowy opis zastosowanej metody planowania strategicznego. Jest on zawarty w oddzielnym materiale, uniwersalny dla planowania strategicznego w regionach, miastach i w gminach wiejskich.

Każda część merytoryczna strategii powinna podlegać stopniowemu, coraz bardziej wnikliwemu analizowaniu i uszczegóławianiu pod względem zgodności wewnętrznej dokumentu i zgodności z aspiracjami podmiotu planowania i zarządzania długofalowym rozwojem gminy. Jest to wyraz wewnętrznej i zewnętrznej spójności strategii. Nieco szersze i bardziej uniwersalne znaczenie ma opis diagnostyczny sytuacji gminy. Opis ma być nie tylko podstawą do identyfikacji istotnych problemów i potencjałów rozwojowych. Powinien być także użyteczny jako informator o gminie z punktu widzenia różnych potrzeb. Może on być pominięty w dokumencie strategii rozwoju w przypadku wcześniejszego opracowania opisu do studium uwarunkowań rozwoju i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Na podstawie opisu uwarunkowań i dodatkowej ankiety o gminie została opracowana analiza słabych i mocnych stron oraz zagrożeń i szans w różnych dziedzinach życia społecznego i gospodarczego gminy. Niekiedy specyfikację zagrożeń łączono wprost ze słabymi stronami i odpowiednio szanse z mocnymi stronami gminy.

Analiza słabych i mocnych stron, zagrożeń i szans (SWOT) jest zawsze obciążona czynnikami oceny subiektywnej, zarówno osób formułujących opinię na podstawie obserwacji własnych, jak też zespołu autorskiego opracowującego pierwszą wersję dokumentu. Listę elementów SWOT należy także uzupełniać w sposób ciągły i na ich podstawie aktualizować cele operacyjne w poszczególnych dziedzinach jak też programy i zadania do realizacji w przyszłości.

Etapem następnym po analizie SWOT jest wizja przyszłości oparta na dwóch scenariuszach. Jest to scenariusz zagrożeń i szans. Tworzą one obraz sekwencji zdarzeń opartych na założeniach przyszłych uwarunkowań zewnętrznych. Scenariusz zagrożeń ma

charakter ostrzegawczy, zaś scenariusz szans jest bezpośrednim tłem dla strategii rozwoju. Odpowiada na pytanie, jaki obraz gminy chcemy osiągnąć w wyniku okoliczności obiektywnych sprzyjających rozwojowi gminy.

Kolejnym etapem jest układ celów strategicznych. W strategii rozwoju gminy Brody Iłżeckie wyznacza się trójszczeblowy układ celów, w tym:

- jeden cel generalny,
- trzy cele warunkujące jego osiągnięcie i stanowiące priorytetowe kierunki rozwoju gminy oraz
- cele operacyjne w wyodrębnionych dziedzinach strategicznych.

Szczególnie aktywną częścią planowania strategicznego rozwoju gminy powinno być programowanie działań, zwłaszcza z punktu widzenia ofert Unii Europejskiej wspomagania ich wdrożeń przez fundusze przedakcesyjne i przede wszystkim przez fundusze strukturalne. Obecnie można w strategii uwzględnić niektóre programy w wybranych dziedzinach, na przykład wspomagające preferowany rozwój drobnej i średniej przedsiębiorczości, rozwój turystyki i inne. Są to tylko przykłady. Etapem umożliwiającym nieco szerszy wpis programów w dokumencie strategii rozwoju gminy będzie opracowanie i udostępnienie gminie strategii rozwoju województwa świętokrzyskiego zawierającej programy wojewódzkie, na podstawie których gmina będzie mogła w istotnym stopniu uzupełnić swoje zapisy w strategii lokalnej. Będzie to możliwe w roku 2000. Niezależnie od strategii rozwoju województwa do strategii gminy należy wprowadzić zapisy programów już przez gminę posiadanych, na przykład programu sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, jak też programów, które trzeba będzie opracować w przyszłości, na przykład gazyfikacji gminy, modernizacji sieci elektroenergetycznej i innych.

Niektóre wnioski programowe można zapisać już obecnie w formie haseł zapowiadających opracowanie programów w przyszłości lub nawet projektów. Wszelkie prace projektowe dotyczące zadań publicznych w gminie powinny być także wprowadzane do strategii rozwoju gminy.

Dokument strategii podlega uchwale Rady Gminy. W tekście uchwały wprowadzany jest cel generalny i cele warunkujące jako priorytety rozwojowe. Wszystkie inne treści dokumentu strategii są zmienne i powinny stanowić zawartość zasadniczego dokumentu, który stanowi załącznik do uchwały.

Strategia rozwoju gminy została opracowana w czasie trwania kadencji Rady w składzie:

1.Agnieszka Jarocha	12.Zenon Zapala
2.Kazimierz Wilczyński	13.Marian Łęcki
3.Andrzej Śliwa	14.Stanisław Głowniak
4.Irena Pryciak	15.Rajmund Drózd
5.Andrzej Przygoda	16.Jerzy Stąporek
6.Ryszard Gębura	17.Wanda Stąporek
7.Marian Ladyca	18.Alina Rączka
8.Andrzej Mąka	19. Antoni Cymerys
9.Marian Janiec	20. Leon Turek
10.Krystyna Barańska	21.Jerzy Major
11.Jan Bidziński	

w okresie opracowania strategii Kolegium Rady stanowili :

- 1.Zenon Zapala – Przewodniczący**
- 2.Jerzy Stąporek – Zastępca przewodniczącego**
- 3.Alina Rączka**
- 4.Agnieszka Jarocha**
- 5.Irena Pryciak**
- 6.Antoni Cymerys**
- 7.Jan Bidziński**
- 8.Andrzej Śliwa**

w skład Zarządu Gminy weszli:

- 1.Andrzej Śliwa - przewodniczący**
- 2.Andrzej Przygoda - członek**
- 3.Andrzej Mąka - członek**
- 4.Halina Jagiela - członek**
- 5.Krzysztof Gębura - członek**

Samorząd gminny przystąpił do prac nad strategią przyjmując poniższe założenia brzegowe, które zdeterminowały metodologię i harmonogram prac nad projektem dokumentu, a mianowicie:

- budowanie strategii metodą społeczną
- ukierunkowanie strategii jako dokumentu długofalowego na rok 2015
- przyjęcie zasady otwartości dokumentu , stwarzającego możliwość jego permanentnej aktualizacji z uwzględnieniem zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych

Zarząd bardzo dużą rangę nadał procesowi uspołecznienia strategii na każdym etapie prowadzonych prac z uwagi na istotne znaczenie zaangażowania się w proces budowania strategii przedstawicieli wszystkich znaczących instytucji i grup interesu w gminie.

Zaproszono ogółem grupę przedstawicieli liczącą ponad 40 osób, która w trybie roboczych spotkań umożliwiła wypracowanie kluczowych elementów strategii.

Do udziału w pracach nad strategią zaproszono imiennie osoby z listy poniżej:

1. Bidziński Jan	16.Litwinek Lidia
2. Budzyń Tomasz	17.Łęcki Marian
3. Chrzanowski Wincenty	18.Łyczak Zenon
4. Cymerys Antoni	19.Margula Tomasz
5. Dajewski Witold	20.Mąka Andrzej
6. Dudek Maria	21.Niekłań Zbigniew
7. Gębura Krzysztof	22.Nowak Marian
8. Jagieła Halina	23.Olesińska Zuzanna
9. Jawąski Marek	24.Piechota Zdzisław
10.Kutera Zofia	25.Przygoda Andrzej
11.Kopyś Ryszard	26.Rączka Alina
12.Kwiecień Anna	27.Stachuczy Edward
13.Ladyca Henryka	28.Stawiarska Ewa
14.Lis Andrzej	29.Stąporek Teresa
15.Lipa Barabara	30.Sobolewski Tomasz

- 31.Śliwa Andrzej
- 32.Świrta Mirosław
- 33.Świton Jacek
- 34.Talataj Krzysztof
- 35.Tomanek Witold
- 36.Truchlewski Jerzy
- 37.Turek Leon
- 38.Wilczyński Kazimierz
- 39.Wojciechowski Mieczysław
- 40.Zaczek Stanisław
- 41.Zenon Zapala
- 42.Zuba Krzysztof
- 43.Żuwalska Henryk

I. DIAGNOZA.

1. INFORMACJE OGÓLNE.

Położona w północnej części województwa, w bezpośrednim sąsiedztwie Gór Świętokrzyskich, gmina Brody zajmuje powierzchnię 16 125 ha. Zamieszkuje ją 11 038 mieszkańców (stan na koniec 1998) zgrupowanych w 17 sołectwach. **Jest typową gminą podmiejską o dużych zasobach ludzkich, olbrzymimi połaciami leśnymi i nie wykorzystaną turystyczną szansą rozwoju.**

1.2. Położenie gminy w województwie.

Gmina Brody wchodzi w skład powiatu starachowickiego i graniczy z gminami: Starachowice, Mirzec, Kunów, Pawłów, Wąchock, Iłża, Rzecznów i Siemno.

Leży w paśmie aktywności społeczno – gospodarczej ukształtowanym w dolinie rzeki Kamiennej, stanowiącym północny obszar uprzemysłowiony województwa świętokrzyskiego. Przemysłowe tradycje tego rejonu województwa mają kilkusetletnią tradycję i wywodzą się ze Staropolskiego Okręgu Przemysłowego.

Skrzyżowanie ważnych dróg : regionalnej Ostrowiec – Końskie i drogi krajowej nr 9 Warszawa – Rzeszów wyznacza miejsce gminy na drogowym szlaku komunikacyjnym województwa.

Geograficznie gmina Brody leży na płaskowyżu Przedgórze Iłżeckiego (zdecydowanie większa część gminy) oraz w niewielkim zakresie na Płaskowyżu Suchedniowskim (część południowa).

W konfiguracji terenu dominującym elementem jest dolina rzeki Kamiennej stanowiąca główną oś przyrodniczą gminy wzmocnioną w obrębie gminy zbiornikiem retencyjnym „Brody”. Kompozycję krajobrazową uzupełniają liczne dolinki dopływających strug oraz szerokie, łagodne garby i wierzchowiny z nieco ostrzej spadającymi zboczami w rejonie zbiornika. W przeważającej większości obszar gminy położony jest w zlewni rzeki Kamiennej. Jedynie północny skraj sołectw Lubienia i Lipie odwadniany jest przez dopływy rzeki Iłżanki.

Zróznicowanie terenu jest znaczne i zawiera się w granicach od najniższego punktu zlokalizowanego w dnie doliny Kamiennej (181.8) do najwyżej znajdującego się w północno-zachodniej części gminy (273.8).

2. WARUNKI PRZYRODNICZE ROZWOJU.

W celu zapewnienia realizacji zasady zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego, odpowiedzialnego gospodarowania zasobami przyrody przedstawia się identyfikację i analizę istniejących zasobów, walorów i zagrożeń środowiska w zakresie i formie odpowiadającej zadaniom, jakie strategia ma do spełnienia.

Warunkiem społecznego i gospodarczego rozwoju gminy jest zachowanie podstaw, a szczególnie zasobów wód, gleb, krajobrazu oraz elementów przyrody ożywionej.

2.1. Obszary chronione.

Z uwagi na zróżnicowanie i bogactwo walorów środowiska przyrodniczego, a zwłaszcza bogactwo i różnorodność ekosystemów zbliżonych do naturalnych, gmina Brody znajduje się w obrębie korytarza ekologicznego obejmującego swym zasięgiem dolinę rzeki Kamiennej i lasy Puszczy Iłżeckiej. Z tej racji teren gminy poddany jest rygorom prawnym o większym i mniejszym stopniu działań ochronnych. Podstawą prawną tej ochrony jest utworzony w ramach wielkoprzestrzennego systemu obszarów chronionych Obszar Chronionego Krajobrazu Dolinie Kamiennej (OChKDK), położony w północnej i północno - wschodniej części województwa kieleckiego, graniczący tu od północy z województwem radomskim, a od wschodu z województwem tarnobrzeskim. OChKDK obejmuje całą dolinę rzeki Kamiennej po Bałtów, przylegający do niej kompleks Lasów Iłżeckich, rozciąga się wzdłuż prawobrzeżnego dopływu Kamiennej tzn. Kamionki. Omawiany obszar obejmuje w całości terytoria administrowane przez gminy: Brody, Kunów, Bałtów, Bodzechów oraz w części gmin: Waśniów, Wąchock, Mirzec, Suchedniów i Skarżysko - Kościelne.

Główną osią krajobrazową i gospodarczą jest dolina rzeki Kamiennej, w jednym miejscu szeroka, raczej płaska, a w rejonie Krynek i Rudy tworząca malowniczy przełom. Walory

krajobrazowe uległy podwyższeniu, gdy rzeka Kamienna została wypiętrzona i powstał rozległy Zalew Brodzki.

Obszar chronionego krajobrazu posiada atrakcyjną szatę roślinną, zróżnicowaną i bogatą ze względu na bardzo urozmaicone siedliska uwarunkowane zmiennym podłożem skalnym i glebowym, rzeźbą terenu, stosunkami wodnymi, a także silnym wpływem działalności człowieka. Na większości terenów zbudowanych z piaskowcowo - ilastych skał, pokrytych piaszczysto - gliniastymi osadami plejstoceniowymi, przeważają siedliska zajęte przez bory mieszane i świeże bory sosnowe, tworzące duże kompleksy tzw. Lasów Iłżeckich. Większość tych lasów, jaką stanowią drzewostany pochodzenia antropogenicznego, jest interesująca florystycznie z uwagi na występowanie wielu bardzo rzadkich chronionych roślin.

Tysiące stanowisk dymarskich zinwentaryzowanych na terenie OChKDK świadczy o funkcjonowaniu wielkiego okręgu produkcji żelaza w okresie wpływów rzymskich (od II w p.n.e. do III w n.e.). Kontynuacją tych prastarych tradycji są średniowieczne kopalnie i przetwórstwo rud żelaza zapoczątkowane przez Cystersów z Wąchocka, a kontynuowane w XIX w. przez Stanisława Staszica i Franciszka Druckiego - Lubeckiego w postaci wielkiego kombinatu metalurgicznego zbudowanego wzdłuż rzeki Kamiennej.

Antropopresje koncentrują się głównie w obrębie samej doliny Kamiennej i wiążą się przede wszystkim z zanieczyszczeniem wód powierzchniowych wskutek niedostatecznego oczyszczania ścieków komunalnych i przemysłowych (pozaklasowe wody w Kamiennej i zbiornikach wodnych). Zanieczyszczanie powietrza atmosferycznego i powierzchni ziemi związane jest z dużymi emisjami pyłów i gazów przemysłowych, ciepłownictwem komunalnym i indywidualnym oraz bardzo uciążliwą komunikacją. Wzdłuż doliny Kamiennej biegnie bowiem linia kolejowa Skarżysko-Kamienna - Sandomierz oraz droga regionalna Skarżysko - Ostrowiec. Na kierunku od północ - południe obszar gminy przecina droga międzyregionalna nr 9 (Warszawa - Radom - Rzeszów).

Najważniejszą ekologiczną funkcją OChKDK Doliny Kamiennej jest zabezpieczenie trwałej ochrony zbiorników wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz odtworzenie i zachowanie przez dolinę rzeki Kamiennej znaczącej roli regionalnego korytarza ekologicznego, łączącego Świętokrzyski Park Narodowy oraz wspomagające go parki krajobrazowe Gór Świętokrzyskich z leśnymi kompleksami lasów iłżecko - starachowickich od północy i chronioną doliną Wisły od wschodu.

Poważna jest także rola aerosanitarna i klimatotwórcza doliny Kamiennej, szczególnie dla poprawy jakości zanieczyszczonego powietrza w głównych ośrodkach miejsko - przemysłowych tego obszaru. Należy tu jeszcze wspomnieć o szczególnej roli tego obszaru w

ochronie zasobów wód powierzchniowych zgromadzonych w już istniejących zbiornikach retencyjnych na rzece Kamiennej (m. in. zbiornik w Brodach Iłżeckich) i jej dopływach. Zlewnia tej rzeki jest szczególnie zagrożona powodzią wezbraniowymi i tylko dalsza rozbudowa systemu zbiorników retencyjnych może pozwolić na opanowanie tej sytuacji. Podstawowym warunkiem właściwego funkcjonowania i wykorzystania tych zbiorników, m.in. do celów rekreacyjnych, jest rychłe doprowadzenie i trwałe zapewnienie I lub II klasy czystości zarówno tych zbiorników, jak i zasilających je rzek.

2.1.1. Rezerwat przyrody „Skały pod Adamowem”.

Utworzony został na mocy Zarządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 27 czerwca 1995r. (Monitor Polski Nr 33, poz. 40 z dnia 1 lipca 1995r.). Rezerwat stanowi obszar lasu oraz skał o powierzchni 8,98 ha. Utworzony został w celu zachowania walorów krajobrazowych oraz wartości naukowych i dydaktycznych wychodni piaskowców dolnotriasowych. Niezależnie od wartości naukowych wynikających z geologicznej budowy i morfologii skałek mają one ciekawą florę składającą się z licznych porostów, mchów i paproci. Nie bez znaczenia jest również drzewostan porastający górną krawędź zbocza doliny. Jakkolwiek w lasach tych od dosyć dawna prowadzona była gospodarka leśna, to jednak charakterystyczne położenie oraz sentyment do tego miejsca kolejnych pokoleń leśników spowodowały, że zachował się drzewostan ponad stuletni o typowym dla lasów starachowickich składzie boru sosnowo - dębowego z dużym udziałem brzozy.

2.1.2. Rezerwat „Rosochacz”.

Utworzony został na podstawie Zarządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 lipca 1997r. (Monitor Polski Nr 51, poz. 485). Rezerwat obejmuje obszar lasu i torfowisk o powierzchni 30,44 ha, położony w południowej części kompleksu lasów starachowickich - na terenie leśnictwa Lubienia. Rezerwat, jakkolwiek położony na skraju półniskowy (jaką stanowią pola wsi Lubienia), wśród obszarów leśnych Nadleśnictwa Starachowice odzwierciedla, a nawet ze względu na niedostępność swych

centralnych partii, ogniskuje charakter cennej fauny lasów ilżeckich. Rezerwat „Rosochacz” obejmuje naturalne wielogatunkowe drzewostany o bogatej strukturze.

Bezpośrednio od zachodu z rezerwatem graniczą drzewostany z licznymi śladami prymitywnej eksploatacji rud żelaza.

Rezerwat utworzono w celu zachowania dla potrzeb naukowych i dydaktycznych naturalnych drzewostanów sukcesywnie wkraczających na bagienne oparzelisko będące źródłem dla rzeki Świętojanki. Dynamicznie zmieniające się elementy środowiska przyrodniczego rezerwatu, rzutujące na tempo i dobór gatunków wkraczających do rezerwatu, stanowią ciekawy materiał do badań naukowych oraz demonstracji dydaktycznych.

2.1.3. Rezerwat „Skały w Krynkach”.

Utworzony został na mocy Zarządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 lipca 1997r. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych naturalnych odsłoneń piaskowców dolnotriasowych. Piaskowce dolnotriasowe są średnio- i gruboziarniste, niekiedy zlepieńcowate, grubopłytkowe, miejscami cienkopłytkowe.

Największa zwarta grupa skał ma długość 30 - 40 m, szerokość ok. 20 m, wysokość skałek do ok. 6 m. Najciekawszy grzyb skalny ma wymiary: wysokość ok. 2,5 m, średnica „kapelusza” ok. 5 m, średnica „nogi” ok. 2 m.

Dodatkowym elementem podnoszącym znaczenie naukowe i krajoznawcze tego obszaru są ślady starego górnictwa rud żelaza. Mają one formę niewielkich (kilkumetrowej średnicy) zagłębień powstałych w miejscach dawnych szybików. Zagłębienia te otoczone są pierścieniem równie małych zwałowisk.

2.1.4. Rezerwat „Zapadnie doły”.

Obszar rezerwatu wynosi 55 ha i obejmuje cały oddział leśny nr 91 (Nadleśnictwo Starachowice). Powierzchnia rezerwatu jest słabo urozmaicona, lekko falista, pokryta lasem. W jej morfologii słabo wyodrębnia się dolina rzeczna, w zasadzie sucha (na pewnym odcinku okresowo zalewana). W jej obrębie występuje niezbyt duże, ale wyraźne powierzchniowe

zjawisko krasowe. Ma ono wysoką wartość krajoznawczą oraz naukową i stanowi najciekawszy element postulowanej ochrony.

Na obszarze lasów Hłeckich można obserwować na powierzchni współczesne lub prawie współczesne formy krasowe .

Formy krasowe zwane „Zapadnimi Dołami” k. Klepaczy stanowią jeden z najlepszych przykładów krasu zakrytego, czyli rozwiniętego na wapieniach pod kilkumetrową warstwą osadów piaszczystych na obszarze lasów Hłeckich.

2.1.5. Pomniki przyrody.

Na terenie Gminy Brody znajduje się pięć pomników przyrody. Są to obiekty przyrody nieożywionej: różnego typu skały, odsłonięcie geologiczne i nieczynny kamieniołom.

Pomniki przyrody, o numerach 136, 137, 138, nadanych przez Urząd Wojewódzki w Kielcach, Wydział Ochrony Środowiska, położone są blisko siebie w kompleksie tzw. „Skał w Rudzie”. Skały te ciągną się na północno – zachodnim stoku doliny Kamiennej. 100 - 200 m niżej rozciąga się Zalew Brodzki.

Największa z nich to skała ambona z urwiskiem o wysokości ok. 8 m.

Kolejnym pomnikiem przyrody nieożywionej jest grupa trzech dużych bloków piaskowca, z których największy na długość 20 m, szerokość 10 m i wysokość 5 m (nr 138).

We wsi Krynki na południowym zboczu doliny Kamiennej, w niewielkim wąwozie znajduje się odsłonięcie geologiczne stanowiące dawny łom stokowy (nr 139).

Na terenie Gminy Brody ustanowiony jest jeszcze jeden pomnik przyrody (nr 140). We wsi Młynek zlokalizowany jest chroniony prawem kamieniołom stokowy w górnej części wschodniego zbocza doliny Lubianki spływającej od Lubieni do rzeki Kamiennej .

Poza pomnikami przyrody nieożywionej na obszarze gminy występują także pomniki przyrody ożywionej reprezentowane przez wielowiekowe buki w lasach nadleśnictwa Lubienia i daglezję w okolicach leśniczówki w Krynkach.

2.2. **Klimat.**

W regionalizacji klimatycznej Polski Gumińskiego (1948), opracowanej dla celów rolnictwa, omawiany teren mieści się w obszernej dzielnicy częstochowsko - kieleckiej. W skład tej dzielnicy wchodzi południowa i zachodnia część Wyżyny Małopolskiej łącznie z Górami Świętokrzyskimi. Liczba dni mroźnych waha się tu od 20 do 40, zaś z przymrozkami od 112 do 130. Opady są dość znaczne i w rejonie wyższych pasm Gór Świętokrzyskich dochodzą do 800 mm/rok. Jednakże Gmina Brody leży w klimacie znacznie łagodniejszym niż tereny otaczające Pasma Łysogórskie. Opady kształtują się w granicach 625 – 650 mm/rok. Na terenie gminy Brody liczba dni okresu wegetacyjnego średnio trwa od 195 do 205. Izotermie stycznia i lipca na poziomie rzeczywistym wg. Wiszniewskiego, Gumińskiego i Bartnickiego przedstawiają się następująco: izotermie stycznia na terenie gminy Brody wynoszą ok. - 3,5°C, natomiast izotermie lipca kształtują się w granicach 17,5°C.

2.3. **Gleby.**

W regionalizacji litologiczno - glebotwórczej M. Strzemskiego (1965) gmina Brody leży w regionie Gór Świętokrzyskich w obrębie trzech regionów: gielniowsko - skarżyskiego regionu gleb wykształconych na piaskowcowym retyku i liasie (IIE-I), suchedniowskim regionie gleb wykształconych na utworach piaskowcowych dolnego triasu (II-2) i w rejonie ostrowieckim. Jeżeli chodzi o grunty orne, to na terenie gminy Brody niewielką część stanowią grunty podlegające szczególnej ochronie przed zmianą użytkowania na cele nierolnicze, należą one do I, II i III klasy bonitacyjnej. Klasa I i II na terenie Gminy Brody nie występuje. Gleby III klasy na tym terenie to głównie lessy. Największy płat lessów w Gminie Brody występuje w obrębie sołectwa Krynki. Gleby te występują także w okolicy wsi Brody - Tary i Krynki. Mimo to na terenie Gminy Brody przeważają gleby średnio przydatne dla produkcji rolnej (kompleksy: pszenne wadliwe, żytnie dobre, zbożowo - pastewne mocne), gleby słabe i bardzo słabe (kompleks: żytni i zbożowo - pastewny). Wśród użytków leśnych przeważają lasy na siedliskach średnio żyznych i żyznych o dobrych warunkach bioklimatycznych.

2.4. Rzeźba terenu.

W regionalizacji fizyczno - geograficznej wg J. Kondrackiego, A. Richlinga (1994) omawiany teren leży w Prowincji Wyżyna Małopolska i na styku mezoregionu Płaskowyż Suchedniowski i mezoregionu Przedgórze Iłżeckie, ich granicę stanowi Kamienna. Płaskowyż Suchedniowski charakteryzuje się górzystym charakterem rzeźby, w krajobrazie dominują szerokie, kopulaste lub spłaszczone garby i wierzchowiny sięgające do 400 m n.p.m. Dolina środkowej Kamiennej od Skarżyska Kamiennej do Ćmielowa stanowi granicę pomiędzy Górami Świętokrzyskimi a Przedgórzem Iłżeckim. Charakterystyczny dla całego Przedgórza Iłżeckiego jest krawędziowy typ rzeźby tzn. w formie równoległych garbów, kuest, progów skalnych rozdzielonych subsekwentnymi obniżeniami biegnącymi w kierunku NW-SE (np. okolica wsi Krynki, Ruda). Interesującą pod względem krajobrazowym jest okolica wsi Brody - Tatry. Dominuje tu lessowy typ gleby, co sprzyja intensywnej erozji. Obszar położony jest wyżej niż otaczające tereny, charakteryzuje się stromymi stokami i głębokimi wąwozami lessowymi z ciekawą szatą roślinną.

2.5. Budowa geologiczna i kopaliny.

Pod względem budowy geologicznej obszar gminy Brody obejmuje mezozoiczne obrzeżenie Gór Świętokrzyskich otaczające paleozoiczny trzon Gór Świętokrzyskich. W budowie geologicznej Gminy Brody można zauważyć pewną strefowość tła geologicznego w kierunku północny wschód - południowy zachód, wyjątkiem jest tu dolina Kamiennej zajmująca istotną część gminy Brody pokryta piaszczystymi aluwiami rzecznyymi. W północno - wschodniej części Gminy Brody w budowie geologicznej podstawowym elementem jest jura środkowa, następnie w kierunku południowo - zachodnim dominuje jura dolna. Na niewielkim obszarze w okolicach wsi Adamów, Ruda i Żuchowiec występuje trias górny.

W podłożu obszarów sołectwa Ruda, Adamów, Dziurów, Jabłonna dominują utwory triasu dolnego. Na przedłużeniu linii zabudowy wsi Gębice na niewielkim obszarze występuje trias środkowy.

Na terenie Gminy Brody występuje duża ilość piasku przydatnego w budownictwie oraz do celów specjalnych. Złoża różnego typu piasków występują licznie na całym terenie gminy Brody, głównie w dolinie Kamiennej, oraz w okolicy miejscowości Lubienia i Młynek.

Ważne złoża piasków (wraz ze żwirami) wykorzystywanych na skalę przemysłową występuje w miejscowości Brody - Połagiew . W pobliżu Adamowa występuje płat iłó w i glin liasowych , surowiec ten przydatny jest do produkcji kafli typu „berlińskiego” oraz do wyrobu elementów kamionkowych.

W Stykowie występują ily, lecz nie nadają się one do przemysłowego wykorzystania z powodu występowania przewarstwień. Niewielkie płyty gliny zwałowej występują także w rejonie miejscowości: Lubienia, Bór Kunowski, Adamów, Styków. Bardzo ważne znaczenie dla rozwoju przemysłowego gminy miały szczególnie w przeszłości, następujące złoża rud żelaza: złożo „Zębiec”, złożo „Strzelnica Stefania”, złożo „Majówka”, złożo „Henryk”. Seria rudna na złożach składa się z łupków i piaskowców przeławiconych cienkimi warstewkami (kilkadziesiąt cm) syderytu ilastego - tzw. płaskury. Eksploatację prowadzono od XVI w. w kopalniach „Henryk” i „Majówka”. Duże znaczenie miały również złoża piasków żelazistych - złoża U1 i U2. (patrz ryc. 2).

Eksploatację tych rud prowadzono w „Zębcu”, do 1970 r. wstrzymano eksploatację na złożach opisywanych wyżej z uwagi na nierentowność procesów wzbogacania rudy.

W licznych odsłonięciach na terenie gminy występują piaskowce, gdzie były i częściowo są obecnie przedmiotem eksploatacji. Są to piaskowce drobno - i średnioziarniste o barwach od jasno szarej do czerwonej i o spoiwie ilastym i ilasto – krzemionkowym, często przeławicone iłołupkami i iłami, cechują się dobrą łupliwością i łatwo się obrabiają. Mimo korzystnych cech i dobrych własności nie przedstawiają nagromadzenia piaskowców dużej wartości z uwagi na wkładki ilaste. Piaskowce występują w obrębie miejscowości Brody, Lubienia, Kuczów, oraz na południe od Krynek. Na terenie miejscowości Krynki występuje 6 odsłonieć lessów (skarpy, wąwozy). Surowiec wykorzystywany jest w bardzo niewielkim stopniu do celów gospodarskich.

Na obszarze gminy wydobywano dawniej wapienie jury górnej, których eksploatacja została zatrzymana z powodu występowania pokładów na obszarach leśnych.

Pewne znaczenie surowcowe mogą też mieć istniejące w gminie Brody oraz na terenie sąsiednich Starachowic liczne hałdy iłołupków powstałe w okresie eksploatacji rud żelaza.

2.6. Układ wodny.

Podstawowy układ wodny gminy Brody stanowi rzeka Kamienna i jej dopływy: Ruśna i kilka dopływów bez nazwy oraz zbiornik wodny

na rzece, pełniący głównie rolę retencyjną, w znacznie mniejszym stopniu wykorzystywany do celów turystycznych.

W północnej części gminy biorą początek dopływy rzeki Iłżanki, wyznaczając obszar drugiej zlewni.

Przeważający obszar gminy leży w zlewni rzeki Kamiennej (80%), trzeciej co do wielkości rzeki województwa świętokrzyskiego.

Powierzchnia tej zlewni wynosi 2007 km². W dolinie rzeki Kamiennej, w miejscowości Brody usytuowano zaporę czołową, tworząc zbiornik o powierzchni 261 ha, który wg badań przeprowadzonych jesienią 1998 roku wypełniony był wodami III klasy czystości z uwagi na poziom zanieczyszczeń fizyko – chemicznych oraz stanowiąc znaczną poprawę w stosunku do roku 1997, kiedy to odnotowano pozaklasowy stan wód. Stan czystości bakteriologicznej zbiornika określają wskaźniki

I – III klasy. Wskaźniki przekraczające II klasę czystości dotyczą poziomu azotynów, fosforanów i miana Coli.

2.7. Lesistość gminy Brody.

W przestrzeni gminy dominują obszary leśne zajmujące prawie 70 % jej obszaru. Lasy i grunty leśne stanowią 11160 ha. W przeważającej większości są to lasy państwowe. Lasy prywatne obejmują niewielki odsetek gruntów wynoszący zaledwie 215 ha.

2.8. Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju turystyki, wypoczynku i sportu w gminie Brody.

Położenie gminy na przedgórzu świętokrzyskim z dużym zróżnicowaniem wysokości terenu, z olbrzymimi połaciami lasów, z zalewem na rzece Kamiennej, stawia ją pośród ośrodków wymarzonych na spokojny wypoczynek.

Zalew ze swoim naturalnym położeniem pomiędzy zalesionymi wzgórzami to wspaniałe miejsce do rekreacji i uprawiania sportów wodnych. Na obrzeżach zbiornika powstały liczne ośrodki wczasowe

z miejscami noclegowymi i konsumpcyjnymi, przystaniami wodnymi, ośrodkiem jazdy konnej..

Gmina posiada też wolne tereny przeznaczone do zagospodarowania dla celów turystycznych.

2.9. Struktura przestrzenna gminy.

Układ przestrzenny gminy kształtował się w oparciu o wartości naturalne środowiska przyrodniczego, z których dominującym czynnikiem kreującym rozwój zarówno w przeszłości jak i obecnie jest dolina rzeki Kamiennej.

Powstający wzdłuż rzeki pas inwestycji przemysłowych stał się lokomotywą rozwoju osadnictwa w wieku XVII i XVIII.

W gminie Brody Dolina Kamiennej dała impuls do powstania głównie układów XIX wiecznych układów ruralistycznych w Kuczowie, Stykowie, Brodach, Krynkach i Stawie Kunowskim.

Innym przyrodniczym czynnikiem motywującym powstanie osadnictwa na tym terenie są znaczne obszary leśne i występujące na ich obszarach kopaliny.

Stał się on czynnikiem kreującym osadnictwo leśne(Bór Kunowski, Henryk).

Przykładem nieudanej lokacji miejskiej na prawie magdeburskim jest Lubienia, osada leśna na prawie niemieckim z 1363 r. i miasto lokowane przez biskupa krakowskiego w 1440 r.

Obecny układ przestrzenny jest kontynuacją osadnictwa zapoczątkowanego w przeszłości .Coraz większego znaczenia w jego kształtowaniu nabierają główne ciągi komunikacji drogowej.

3. ELEMENTY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

Dolina Rzeki Kamiennej posiada bogatą historię i tradycje hutnicze. Rozwój hutnictwa żelaza nad Kamienną znalazł sprzyjające warunki w postaci łatwo dostępnych rud żelaza,

obfitości lasów, znacznej liczby rzek dających energię potrzebną do napędu pomocniczych urządzeń.

Wytapianie żelaza z rud w dorzeczu Kamiennej sięga czasów prehistorycznych. W okresie wpływów rzymskich prowadzony był wytop żelaza na północnych stokach Gór Świętokrzyskich sięgający w okolice Kunowa, a nawet pod Iłżę. To starożytne zagłębie hutnicze było na tamte czasy gigantem, po którym do dziś zalegają na polach tysiące kłoców żużlowych świadczących o jego rozmiarach i intensywności produkcji. Takie ślady starożytnego hutnictwa znajdują się na terenie Gminy Brody w okolicy wsi Jabłonna. Jedne z pierwszych danych o przemyśle na tym obszarze pochodzą z XVI wieku. W 1578 roku w parafii Krzinki (obecnie Krynki) istniała „Minera Krzinecka” o trzech kołach z 8 pracownikami.

W XVII wieku ośrodkiem przemysłu żelaznego był już Wąchock. Na początku XVIII wieku powstało kilka dymarek przy czym w 1709r. jedna z nich znajdowała się w Michałowie. W 1721r. zbudowano dymarki w Brodach i Rudzie które to posiadłości nadał biskup krakowski księżom komunistom w Kielcach. Około połowy XVIII wieku w przemyśle żelaznym nad kamienną nastąpiły poważne zmiany spowodowane przechodzeniem na technikę wielkopieczową. Po okresie rozkwitu czas rozbiorów i istnienia Księstwa Warszawskiego charakteryzuje się stagnacją i nieudolnością przemysłu żelaznego. Fabryki żelaza w Brodach i Rudzie stanowiące własność księży komunistów zostały przez powódzie Kamiennej w latach 1812 - 1813 prawie całkowicie zniszczone i doprowadzone niemal do zupełnej bezczynności.

Sytuacja zmieniła się dopiero w 1816 roku, kiedy spuściznę gospodarczą po Księstwie Warszawskim objął Stanisław Staszic, który w nowo utworzonym Królestwie Kongresowym objął stanowisko Dyrektora Wydziału Przemysłu i Kunsztów w Komisji Spraw Wewnętrznych. Reorganizacja, rozbudowa i modernizacja przemysłu górniczo – hutniczego stawała się dla nowego państwa sprawą pilną. W 1818 r. St. Staszic posiadał już gotowy plan rozwojowy. Plan ten składał się z dwóch części: pierwsza z nich obejmowała zorganizowanie „ciągłego zakładu fabryk żelaznych na rzecz Kamiennej”, zaś druga dotyczyła rozwoju górnictwa i hutnictwa kruszcowego w okolicy Kielc. W związku z tym wiele zakładów musiało ulec modernizacji i rozbudowie. Planowano także budowę nowych dróg bitych i wodnych. Najbardziej interesującą i śmiałą inwestycją była budowa arterii wodnej w postaci kanału Starachowice - Nietulisko oraz regulacja Kamiennej od Bzina aż do ujścia do Wisły. Zespolenie przyszłych zakładów tworzyło wielki kombinat produkujący wyroby żelazne począwszy od wytopu surówki w wielkich piecach, następnie przerabianie jej na żelazo w

piecach pudlarskich (np. w Brodach) i końcowe przewalcowanie na półwyroby czy nawet na wyroby gotowe. Do realizacji tego śmiałego i gigantycznego planu przystąpiono już w roku 1819, mimo że praca była ciężka i trudno oczyszczono koryto Kamiennej, prowadzono roboty ziemne przy budowie kanału i mimo klęski żywiołowej jaką sprawiła powódź prace nad regulacją Kamiennej były kontynuowane i konsekwentnie zmierzały do jej usławnienia. Jedną z budowli hydrotechnicznych na Kamiennej wzniesionych w tym okresie jest istniejący obecnie, objęty ochroną prawną przelew na rzece w Brodach. Pomimo usiłowań Stanisława Staszica nie wszystkie jego prace zostały uwieńczone pożądanym skutkiem. Mimo, że plan Stanisława Staszica się załamał to dalsze uprzemysłowienie kraju prowadzone przez Druckiego - Lubeckiego i Bank Polski zmierzało do wzrostu produkcji hutniczej, a plany rozwojowe przemysłu nad Kamienną określone przez Staszica jeszcze przez długi czas nie straciły na swojej aktualności. W okresie międzywojennym kontynuatorem tradycji przemysłowych stał się Centralny Okręg Przemysłowy, w którym ważną rolę odgrywały inwestycje realizowane w zlewni i dolinie rzeki Kamiennej, przede wszystkim w Ostrowcu, Starachowicach i wielu innych. Stanisław Staszic na terenie Gminy Brody zostawił wyraźne ślady swojej idei i działalności.

4. CHARAKTERYSTYKA DEMOGRAFICZNA.

1. Dynamika wzrostu ludności gminy Brody w latach 1993-1999:

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Ludność ogółem	10845	10872	10950	10990	11011	11013	11038
Kobiety	5489	5508	5541	5568	5589	5579	5599
Mężczyźni	5356	5364	5409	5422	5422	5434	5439
Liczba kobiet na 100 mężczyzn	102	103	102	102	102	102	103
Ludność	67,4	67,5	68,0	68,3	68,3	68,3	68,6

2. Ruch naturalny ludności w latach 1993-1999:

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Urodzenia	15,4	13,5	13,8	11,7	13,4	10,82	10,5
Zgony	11,1	11,7	9,1	11,0	11,2	10,01	11,2
Przyrost naturalny	4,3	1,8	4,7	0,7	2,2	0,81	-0,7

3. Saldo migracji ogółem w latach 1993-1999:

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Saldo migracji	-78	-32	21	51	-26	-34	42
Na 1000 mieszkańców	-7,19	-2,94	1,91	4,64	-2,36	-3,09	3,8

4. Struktura wiekowa ludności gminy w latach 1993-1999:

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Przedprodukcyjna	3109	3089	3090	3046	3014		
Produkcyjna	6089	6133	6158	6238	6257		
Poprodukcyjna	1647	1650	1702	1706	1740		

5. Ludność gminy Brody w układzie sołectkim w latach 1993-1999:

	Nazwa sołectwa	1993	1994	1995	1996	1997
1	Adamów	841	847	847	868	862

2	Brody	1747	1780	1747	1698	1746
3	Budy Brodzkie	168	171	167	169	165
4	Bór Kunowski	251	248	250	242	234
5	Dziurów	857	843	852	850	873
6	Henryk	108	100	106	103	103
7	Jabłonna	366	360	359	365	368
8	Krynki	1240	1238	1263	1261	1247
9	Kuczów	937	932	954	963	956
10	Lipie	526	540	544	546	524
11	Lubienia	1029	1017	1028	1024	1026
12	Młynek	666	667	657	711	660
13	Przymiarki	258	261	259	271	282
14	Ruda	553	549	550	552	551
15	Rudnik	391	389	389	381	395
16	Staw Kunowski	368	361	360	370	357
17	Styków	778	774	769	731	784
	Razem	11079	11074	11101	11105	11133

5. ZASOBY LUDZKIE.

Wraz z przeprowadzaną transformacją ustrojową pojawiło się nowe zjawisko społeczne - bezrobocie.

Prawie 70% czynnych zawodowo znajduje zatrudnienie w rolnictwie. Często jest to konieczność wywołana utratą pracy przez ludność dwuzawodową.

Liczba mieszkańców gminy Brody zarejestrowanych jako bezrobotni w 1999 roku wynosiła 1498 osób. Udział kobiet w tej grupie wynosi 52,4 %.

Strukturę bezrobotnych w gminie Brody przedstawia poniższa tabela.

Bezrobotni	Mężczyźn	%	Kobiety	%	Absolwenci	%	Rok
------------	----------	---	---------	---	------------	---	-----

ogółem	i						
1498	712	47,9	786	52,4	66	4,4	1999
1124	444	39,5	680	60,5	31	2,8	1998
1588	756	47,6	832	52,4	28	1,7	1996
1804	906	50,2	898	49,7	73	4,0	1993

Zwolnienia z pracy pogorszyły warunki finansowe znacznej części ludności.

Dotyczy to zarówno pobierających zasiłek jak i pozostałych pozostających na utrzymaniu rodziny .

Na rynku pracy gminy Brody odnotować można także inne zmiany w strukturze bezrobocia, a mianowicie:

- zmniejszanie się liczby bezrobotnych zwalnianych z przyczyn zakładów pracy
- zwiększanie się liczby bezrobotnych bez prawa do zasiłku
- wysoki odsetek osób długotrwale bezrobotnych

Na koniec 1999 roku 540 osób utraciło prawa do pobierania zasiłku.

Wielkości wykazywanego w ostatnich latach bezrobocia wskazują na poważny problem ekonomiczno – społeczny w skali województwa i gminy.

Podstawowym miejscem pracy ludności gminy są indywidualne gospodarstwa chłopskie.

Wobec ubogiego pozarolniczego rynku pracy, na którym funkcjonują głównie niewielkie firmy, zatrudniające niewielką liczbę pracowników znaczna liczba czynnych zawodowo związana jest z rynkiem pracy Starachowic i Ostrowca.

Pozytywnym elementem starachowickiego rynku pracy jest coraz lepiej funkcjonująca Specjalna Strefa Ekonomiczna.

Mankamentem natomiast lokalnego rynku pracy jest nadal słaby poziom wykształcenia ludności co znacznie ogranicza przydatność do zmieniających się jego potrzeb.

Działania na rzecz rozwoju wszelkich form szkolenia winny być szansą realizowaną w ramach aktywnych form walki z bezrobociem.

6. SZANSE I ZAGROŻENIA ROZWOJU BUDOWNICTWA.

6.1.Mieszkalnictwo

Rozwój budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy Brody w latach 1994 – 1998 ilustruje poniższa tabela wykazująca proporcjonalny do wzrostu liczby mieszkańców wzrost wielkości zasobów mieszkaniowych osiągająca w roku 1998 poziom 182096 m².

Liczba osób przypadających na jedno mieszkanie nieznacznie zmalała do wielkości 3,43 os./mieszkanie.

Powierzchnia użytkowa przypadająca na jednego mieszkańca wzrosła do poziomu 16,8 m² p.uż./mieszkańca.

Dynamika rozwoju budownictwa mieszkaniowego w latach 1994 - 1998

Rok	Ilość mieszkań	Powierzchnia użytkowa mieszkań	Liczba osób na 1 mieszkanie	Pow.użytkowa na 1 mieszkańca
1994	3129	177000	3,47	16,3
1995	3139	178300	3,48	16,3
1996	3141	178500	3,49	16,3
1997	3148	179530	3,45	16,5
1998	3169	182096	3,43	16,8

Ruch budowlany na terenie gminy, głównie w zakresie budownictwa mieszkaniowego ilustrują także załączone do opracowania wykazy wydanych przez Urząd Gminy w Brodach decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz pozwolenia na budowę.

Według przedstawianych w załączniku wykazów ogólny wzrost zasobów mieszkaniowych w latach 1997 – 1999 jest zauważalny w procesie wydawania decyzji o pozwoleniu na budowę w latach 1995-1999.

Liczba wydanych pozwoleń na budowę z poziomu 40 w roku 1995 wzrosła do 86 w roku 1997 i spadła do 57 w roku 1998 .Ponowny wzrost ilości wydanych pozwoleń w roku 1999 do wielkości 81 świadczyłby o powolnym wyjściu z regresu budownictwa w gminie.

Stopień wyposażenia budynków w urządzenia infrastruktury technicznej jest wysoki w zakresie telefonii przewodowej,gazownictwa, energii elektrycznej i sieci

wodociągowej oraz niezadowalający w aspekcie zbiorczych sieci i urządzeń sanitarnych.

Na koniec roku 1999 na terenie gminy istniało 2284 przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych oraz 385 przyłączy kanalizacyjnych. Stawia to gminę w rzędzie gmin najlepiej zwodociągowanych. Znaczna dysproporcja pomiędzy stopniem zwodociągowania i skanalizowania gminy przy jednoczesnym znacznym zużyciu wody oraz słabej skuteczności w egzekwowaniu obowiązku wywozu nieczystości płynnych ze zbiorników indywidualnych stanowi poważne zagrożenie czystości wód wglębnych.

7. UWARUNKOWANIA ROZWOJU ROLNICTWA.

7.1. Rolnictwo i leśnictwo.

Rolnictwo w gminie Brody charakteryzuje się zróżnicowanymi na ogół słabymi warunkami przyrodniczo – glebowymi, wysoce niekorzystną strukturą agrarną i nadmiernym zatrudnieniem, a także silną recesją produkcji rolniczej i nasileniem niekorzystnych zjawisk w rolnictwie i jego otoczeniu.

W ogólnej powierzchni użytki rolne stanowią ok. 23,3 %. Dominują obszary leśne, które zajmują prawie 70 % powierzchni gminy.

Grunty gminy Brody, w rozbiciu na formy użytkowania wg stanu z 19967 roku przedstawia tabela

Użytkowanie gruntów w latach 1993 – 1997 [ha]:

Sposób użytkowania	1979	1993	1995	1997
Użytki rolne	4000	3627	3758	3753
Lasy	11786	11112	11147	11160
Pozostałe	1356	1386	1220	1212
Razem	17142 *	16125	16125	16125

* - różnica w powierzchni ogólnej z roku 1979, a pozostałymi jest wynikiem zmiany granic gminy.

Bonitacja użytków rolnych w gminie Brody (wg stanu warunków przyrodniczych produkcji rolnej województwa kieleckiego opracowanego przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach w 1980 r.):

Grunty orne:	Użytki zielone:
Kl. I – 0	Kl. I – 0
Kl. II – 0	Kl. II – 0
Kl. IIIA – 56	Kl. III – 3
Kl. IIIB – 87	Kl. IV – 465
Kl. IVA – 309	Kl. V – 352
Kl. IVB – 607	Kl. VI – 130
Kl. V – 1128	Kl. VIZ – 57
Kl. VI – 763	
Kl. VIZ – 43	

Około 60 % ogólnej powierzchni gruntów ornych stanowią grunty orne słabej jakości V, VI i VIZ.

Wśród użytków zielonych podobnie jak w gruntach ornych dominują kl. V, VI, VIZ stanowiąc ponad 50 % ogółu gruntów o tym sposobie użytkowania.

Gospodarstwa rolne obejmują 3869 ha, w tym 215 ha lasu i 3417 ha użytków rolnych. W strukturze zasiewów wg stanu na koniec czerwca 1997 roku dominują ziemniaki (450 ha), w dalszej kolejności pszenżyto (330 ha) i żyto (280 ha). Najmniej wysiewa się pszenicy (150 ha), co niewątpliwie wynika z małej ilości gleb dobrych. W 1997 roku w gminie Brody nie uprawiano roślin przemysłowych.

Produkcja podstawowych płodów rolnych w 1997 roku wynosiła:

- ziemniaki: 65 250 ton,
- pszenżyto: 6 270 ton,
- owies: 450 ton,
- pszenica: 3 225 ton,

- żyto: 5 740 ton,

Najmniej zebrano jęczmienia bo zaledwie 630 ton.

Najefektywniej przebiega uprawa ziemniaków – 145 dt(q)/ha. Wśród zbóż największą wydajność osiągnięto w uprawie pszenicy uzyskując 24,2 dt/ha.

Na ogólną powierzchnię 16125 ha użytki rolne stanowią niewielką powierzchnię przekraczającą nieco 23 %.

Dominiuje sektor indywidualny stanowiący 97 % działalności rolniczej.

Wg. opracowania sporządzonego przez Wydział Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach gmina Brody Iłżeckie znajduje się w grupie gmin o najwyższym udziale w ogólnym aerale gminy gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych, a także w grupie gmin o najwyższym udziale fosforu w glebie i jednym z niższych (20 – 40 %), z uwagi na zawartość potasu. Z materiałów zawartych w opracowaniu wynika także, że gmina Brody posiada jeden z najniższych wskaźników ilustrujących wielkość gospodarstwa rolnego. Wskaźnik ten waha się w granicach 1,1 – 3,0 ha.

Powyżej wymienione czynniki oraz znacznie niedofinansowane gospodarstwa jest zapewne powodem słabszych wyników w zakresie uprawy zbóż oraz przeciętnych w uprawie ziemniaka i warzyw mimo istnienia potencjalnego zapotrzebowania na te ostatnie ze strony Starachowic i Ostrowca.

Bardziej zadawalające wyniki gmina odnotowuje w hodowli bydła.

Obsługa weterynaryjna, doradztwo rolnicze, usługi z zakresu melioracji i urządzeń wodnych są pełnione przez rejonowe oddziały właściwych instytucji wojewódzkich.

Szans rozwoju funkcji rolniczej w gminie Brody należy upatrywać w sąsiedztwie miejskich rynków zbytu Ostrowca Świętokrzyskiego i Starachowic.

Dominującą powierzchnię gminy stanowią lasy – 68 % powierzchni gminy ogółem.

Lasy i grunty leśne zajmują 1160 ha, w przeważającej większości stanowiących własność skarbu państwa. W rękach gospodarzy indywidualnych znajduje się zaledwie 215 ha.

W związku z prowadzoną polityką zwiększania lesistości kraju należy liczyć się z dalszym wzrostem powierzchni leśnej. Będzie to niewątpliwie następstwem preferencyjnej polityki państwa. Sygnały takich potrzeb odnotowano w czasie prowadzonych dyskusji nad strategią gminy.

Kierunki i zasady zagospodarowania leśnego określają ustalenia obowiązujących na terenie gminy planów urządzenia lasów, zwłaszcza w zakresie własności i funkcji lasów oraz możliwości wykorzystania turystycznego.

8. WYPOSAŻENIE W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ.

8.1. System zaopatrzenia w wodę.

Cała gmina Brody Iłżeckie posiada wodociągi.

Sieć gminną stanowi 113 625 m wodociągów stalowych i żeliwnych w dobrym stanie technicznym oraz 5300 m pochodzących z lat siedemdziesiątych wodociągów azbestowo – cementowych o kwestionowanej współcześnie jakości.

Źródłem wody dla wodociągu w Krynkach jest studnia lokalna o wydajności 28 m³/h. Pozostała sieć wodociągowa jest zasilana z wodociągu ze Starachowic. Woda z wodociągów starachowickich jest pobierana w ilości ok. 247 000 m³/rok.

Długość sieci wodociągowej ogółem: 121 433 m.

Możliwość retencji wody p.poż. w zbiornikach wyrównawczych zlokalizowanych w Rudzie, Krynkach, Jabłonnej, Borze Kunowskim i Brodach ogółem wynoszą 26,5 m³

Woda w studni w Krynkach jest dobrej jakości. Dlatego też nie ma zakładów uzdatniania wody. Stosuje się chloratory do chlorowania wody.

Na terenie gminy Brody Iłżeckie nie ma problemów z dostawą wody dla ludności. Według informacji uzyskanych w Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji w Starachowicach, przedsiębiorstwo to jest w stanie pokryć zapotrzebowanie na wodę większe od obecnego, co stanowi rezerwę na okres kilkuletni.

Strefa bezpośredniej ochrony sanitarnej ujęcia w Krynkach zawiera się w ogrodzeniu ujęcia. Strefa pośrednia ochrony sanitarnej – obszar o zasięgu 680 m od obudowy studni nr 1.

Wszystkie sieci wodociągowe oraz ujęcia wód są własnością Międzygminnego Związku Wodociągów i Kanalizacji w Starachowicach. Eksploatatorem sieci jest Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Starachowicach.

8.2. System odprowadzania i oczyszczania ścieków.

Na terenie gminy istnieje obecnie kilka systemów zbiorczych kanalizacji ściekowej i oczyszczalni ścieków. Są to:

- kanalizacja w miejscowości Dziurów,
- kanalizacja w miejscowości Kuczków – Styków,
- kanalizacja w miejscowości Adamów,
- kanalizacja w Krynkach.

Stan techniczny głównych kolektorów kanalizacji sanitarnej jest dobry. Sieć ta została wykonana w latach 90. z rur PCV.

Gmina Brody posiada pozwolenie wodno-prawne nr R.O.I. 6210-11/99 na odprowadzanie ścieków sanitarnych z oczyszczalni zlokalizowanej w Stykowie do rzeki Karniennej. Według tego pozwolenia stężenia zanieczyszczeń w ściekach sanitarnych odprowadzanych do odbiornika nie będą przekraczały określonych w nim wartości:

przepustowość oczyszczalni:

- oczyszczalnia w Stykowie: $Q = 330 \text{ m}^3/\text{d}$ z możliwością rozbudowy do $600 \text{ m}^3/\text{d}$
- oczyszczalnia w Krynkach: $Q = 300 \text{ m}^3/\text{d}$ z możliwością rozbudowy do $900 \text{ m}^3/\text{d}$

Ponadto projektuje się skanalizowanie całej gminy. Układ sytuacyjno – wysokościowy terenów zainwestowania gminy Brody wymaga zastosowania układu grawitacyjno – pompowego.

8.3. System gazowniczy

Gazociągiem źródłowym dla gminy Brody jest przesyłowy gazociąg wysokiego ciśnienia DN 300 relacji Sandomierz – Lubienia. Istnieją również 3 stacje redukcyjno – pomiarowe I-go stopnia. Według stanu na 31.12.1997 r. liczba podłączonych odbiorców ogółem wynosi 1186.

Zasięg gazyfikacji w gminie:

	Sołectwa w gminie Ogółem	W TYM ZGAZYFIKOWANE	Do zgazyfikowania
1	Adamów	Adamów	Bór Kunowski
2	Brody	Brody	
3	Budy Brodzkie	Budy Brodzkie	
4	Bór Kunowski		
5	Dziurów	Dziurów	
6	Lubienia	Lubienia	
7	Jabłonna	Jabłonna	
8	Krynki	Krynki	
9	Kuczów	Kuczów	
10	Lipie	Lipie	
11	Młynek	Młynek	
12	Przymiarki	Przymiarki	
13	Ruda	Ruda	
14	Rudnik	Rudnik	
15	Staw Kunowski	Staw Kunowski	
16	Styków		

Gmina Brody zaopatrywana jest siecią gazową średniego ciśnienia. całkowita długość tej sieci wynosi 105 km.

Przewiduje się doprowadzenie sieci gazowej do wsi Bór Kuno- wski. Planowana liczba odbiorców - 30, długość sieci – ok. 6 km.

8.4. System usuwania odpadów.

Na terenie gminy Brody Iłżeckie brak jest obecnie zorganizowanego wysypiska odpadów. Gromadzenie w ustawionych przy obiektach użyteczności publicznej kontenerach oraz w pojemnikach przydomowych śmieci są usuwane i wywożone na wysypisko do Janika położonego w gminie Kunów i leżącego w bliskim sąsiedztwie gminy Brody. Począwszy od roku 2000 gmina zamierza wprowadzić segregację odpadów poprzez zakup i ustawienie właściwych kontenerów. Trwają rozmowy prowadzone z ościennymi gminami w celu budowy wysypiska odpadów.

Do chwili obecnej udział we wspólnej realizacji zgłosiła jedynie sąsiadująca z gminą Nowa Słupia.

Z rozpoznania przeprowadzonego w gminie Kunów wynika, że mocno zaawansowane są prace zmierzające do szerokiej modernizacji, wynikającej głównie z potrzeb miasta Ostrowca, wysypiska w Janiku. Udział w tym przedsięwzięciu aż pięciu gmin stwarza gwarancję (z uwagi na poziom kosztów nowoczesnego wysypiska) osiągnięcia wysokiego poziomu technologicznego na zmodernizowanym wysypisku.

8.5. Zaopatrzenie w energię elektryczną.

8.5.1. Linie średniego napięcia 15 kV.

Zasilanie gminy Brody w energię elektryczną dokonywane jest głównie za pośrednictwem linii średniego napięcia zbiegających się na Posterunku Energetycznym w Brodach. Są to linie wyprowadzone z odpowiednich pól 15 kV z GPZ 1 Starachowice, z GPZ Kunów i z GPZ Nowa Słupia.

Północno – zachodnia część gminy zasilana jest z GPZ 2 Starachowice za pośrednictwem linii średniego napięcia relacji GPZ 2 Starachowice – GPZ Iłża.

Stan techniczny tych linii jest dobry i zapewnia prawidłowe zasilanie stacji transformatorowych 0,4 kV na terenie gminy.

8.5.2. Stacje transformatorowe 15/04 kV.

Odbiorcy energii elektrycznej zlokalizowani na terenie gminy zasilani są z 70 stacji 15/04 kV o mocy 63 kVA do 315 kVA.

Stan techniczny tych stacji jest zadowalający i umożliwia przy niewielkich nakładach inwestycyjnych zasilanie nowych odbiorców energii. Konieczność wymiany transformatorów na większe oraz budowa nowych stacji 15/04 kV winna wynikać z polityki przestrzennej gminy, której efektem będzie sukcesywne wyzwalanie nowych terenów budowlanych.

8.5.3. Linie wysokiego napięcia.

Przez teren gminy przebiega linia wysokiego napięcia 110 kV relacji GPZ Starachowice -- Zakłady Metalowe Zębice.

8.6. Telefonia.

Telefonizacją w gminie według stanu na dzień 31.12.1998 r. objęto 1754 abonentów, co daje w efekcie jeden z wyższych wskaźników w grupie gmin wiejskich i gmin będących miastami.

Wskaźnik ten kształtuje się na poziomie 159,3 abonentów/1000 mieszkańców i uzyskany został dzięki zainstalowaniu dwóch central:

w Stykowie i Brodach oraz wykorzystaniu centrali w Starachowicach do przyłączenia peryferyjnie położonego sołectwa Lipie.

9. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA.

9.1. Oświata.

Przed reformą szkolnictwa obszar gminy obsługiwany był przez 10 szkół podstawowych ośmioklasowych.

Po wprowadzeniu reformy szkolnictwa na terenie gminy funkcjonuje 8 szkół podstawowych 7-oddziałowych i jedna we wsi Lipie 6-oddziałowa oraz 2 gimnazja (Krynki, Ruda).

Ogółem do szkół podstawowych uczęszczało w 1997 r. 1403 uczniów, a w roku szkolnym 1997/98 świadectwa ukończenia otrzymało 178 absolwentów.

W następnym roku szkolnym liczby uczniów uczęszczających i absolwentów wynosiły odpowiednio: 1389 i 191.

Po wprowadzeniu reformy oświaty i wynikającego z niej przegrupowania młodzieży uczącej się liczba uczniów szkół podstawowych w roku szkolnym 1999/2000 wynosi 1184, a liczba uczniów gimnazjalnych – 153.

W roku szkolnym 1999/2000 kadre nauczycielską stanowiło 89 nauczycieli pełnoetatowych i 68 pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy.

Liczbę urodzeń dzieci w latach 1988-1998 oraz prognozowaną na lata następne liczbę uczniów oraz potrzeby w zakresie bazy materialnej określają poniżej zamieszczone tabele.

W opinii środowiska nauczycielskiego niedomagania w zakresie szkolnictwa dotyczą głównie potrzeby właściwego wyposażenia informatycznego szkół, modernizacji obiektów w Brodach, Lubieni i Stykowie, kontynuacji realizacji sal gimnastycznych w Krynkach, Lubieni i Stykowie.

Z zamieszczonej poniżej tabeli dotyczącej bazy szkolnej wynika brak sal gimnastycznych w większości szkół.

Skromne możliwości terenowe w niektórych szkołach są powodem braku dobrze urządzonych i wyposażonych szkolnych terenów sportowych.

Żadna ze szkół nie jest wyposażona w krytą pływalnię.

Wykaz urodzeń dzieci w poszczególnych obwodach szkolnych:

Rok	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Szkoła											
Adamów	11	13	10	5	10	22	18	14	13	10	10
Brody	25	24	21	24	24	22	21	22	15	16	16
Dziurów	21	18	11	14	16	14	11	14	6	11	19
Krynki	21	27	25	25	19	18	21	10	11	15	8
Lipie	9	8	7	1	8	1	9	7	7	4	5
Lubienia	29	33	21	26	28	29	20	24	2	24	23
Ruda	9	11	10	12	6	14	5	6	11	7	9
Rudnik	13	13	6	8	8	5	8	6	8	9	4
Staw Kunowski	8	5	6	8	5	9	6	10	5	7	4
Styków	30	36	19	42	23	33	21	34	31	40	23
Razem	176	188	136	175	147	167	140	147	132	143	121

Liczba uczniów w poszczególnych latach szkolnych – prognoza:

Rok	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06
Szkoła							
Adamów	78	71	78	79	82	87	87
Brody	169	140	136	134	128	120	112
Dziurów	122	100	94	90	85	82	85
Krynki	149	129	129	112	98	88	83
Lipie	69	44	44	43	43	36	33
Lubienia	197	166	157	148	152	140	145
Ruda	64	62	5	52	53	48	51
Rudnik	22	21	21	19	21	23	21
Staw Kunowski	127	73	67	67	66	64	61
Styków	210	183	174	172	184	182	182
Razem szkół podstawowych	1184	993	957	916	912	880	854

Gimnazjum Krynki	62	122	189	196	194	192	186
Gimnazjum Ruda	91	184	284	304	272	271	263
Razem gimnazjów	153	306	473	500	466	467	449

Baza szkół:

Szkoła	Stan istniejący				Perspektywy	
	Izby lekcyjne	Sala gimnastyczna	Komputery	Księgozbiór	Izby lekcyjne	Sala gimnast.
Adamów	6	1*	-	2235	7	1
Brody	8	1*	6	8264	8	1
Dziurów	5	-	3	4117	8	1
Krynki	6	-	5	2843	6	1

Krynki - gimnazjum	8	-	10	-	8	1
Lipie	6	-	2	2800	7	-
Lubienia	11	-	6	6972	11	1
Ruda - zespół	10 + 4*	1	10	103	12	1
Rudnik	4	-	-	1189	-	-
Staw Kunowski	5	-	-	234	10	1
Styków	9	1	7	4123	7	1

*- pomieszczenie adaptowane

9.2. Ochrona zdrowia.

Obsługę gminy w zakresie usług zdrowotnych pełnią Ośrodki Zdrowia: w Brodach i Lubieni.

Zatrudnionych jest 5 lekarzy (w tym 1 stomatolog) i 21 osób personelu pielęgniarstwa.

Liczba mieszkańców przypadająca na 1 ośrodek (według stanu na koniec 1997 r.) wynosi 3700, a na 1 etat lekarski (4,25 etatu) – 2611 osób, na 1 etat stomatologiczny (2,5 etatu) – 4440 osób.

Na terenie gminy funkcjonuje 1 apteka. Obsługuje ona 11013 mieszkańców gminy.

10. BAZA EKONOMICZNA I CHARAKTERYSTYKA GOSPODARCZA GMINY.

Liczba zarejestrowanych w systemie REGON podziałów gospodarczych na terenie gminy wynosiła wg stanu na koniec 1997 roku 309, w tym zakłady osób fizycznych 256.

Pracujących ogółem w roku 1994 stanowiła grupa 2010, w roku 1996 – 1774, a na koniec 1997 – 1998.

Najwięcej spośród pracujących stanowią osoby zatrudnione w budownictwie.

Bezrobocie, które w roku 1993 obejmowało 1804 wykazuje powolny, ale systematyczny spadek. W roku 1995 objęło 1798 osób, a w roku 1997 – 1036. Mimo to, jest to nadal jedna z wyższych stóp bezrobocia.

16,5 % stopa bezrobocia plasowała gminę powyżej średniej wojewódzkiej województwa kieleckiego. Największą grupę stanowiły osoby w wieku produkcyjnym mobilnym.

Konsekwencją wysokiej stopy bezrobocia jest znaczna liczba osób objętych pomocą społeczną. W roku 1996 objęła ona 1105 osób – co stanowiło 10,1 %. Przeznaczono na ten cel 355,8 tys. zł., w tym 82,8 tys. z budżetu gminy.

Główne miejsca pracy w gminie stanowią:

- Urząd Gminy,
- Bank Spółdzielczy,
- ośrodki zdrowia,
- nadleśnictwa,
- szkolnictwo,
- Zakłady Produkcyjne „Mikron” oraz Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo- Usługowe „Feniks” w Lubieni,
- Ośrodek wypoczynkowy ZNTK Radom w Krynkach,
- stacje paliw,
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowe „Meblo – Oil” w Stawie Kunowskim,
- Ośrodek Wypoczynkowy „Relaks” w Brodach,
- liczne obiekty handlu detalicznego, usług gastronomicznych i drobne firmy usługowe – prywatne.

10.1. Budżet gminy.

Podstawą dochodów gminy Brody są środki pochodzące z budżetu państwa, podatków i subwencji.

W roku 1999 całkowita suma dochodów wynosiła 13232 tys. PLN , z czego prawie połowę dochodów stanowiła subwencja ogólna .

Udział subwencji i dotacji w dochodach gminy jest znacznie wyższy aniżeli analogiczny udział w strukturze wydatków miasto – gmin województwa.

Wydatki gminy w 1999 roku były większe, niż uzyskane dochody i wyniosły 15 142 100 PLN. Największą pozycję w wydatkach budżetu gminy stanowią wydatki oświatowe – 46 % i wydatki na gospodarkę komunalną – 16,1%.

Na przestrzeni lat 1993 – 1999 zanotowano prawie sześciokrotny wzrost dochodów i wydatków gminy przypadających na jednego mieszkańca.

Dochody i wydatki budżetu gminy w latach 1993 – 99 w ujęciu dynamicznym przedstawia poniższa tabela.

	1993	1996	1998	1999
Dochody ogółem	2246100	8143000	12857500	13232000
Dochody na 1 mieszkańca	207	741	1168	1199
Wydatki ogółem	2569500	9463000	13304400	15142100
Wydatki na 1 mieszkańca	236	861	1208	1372

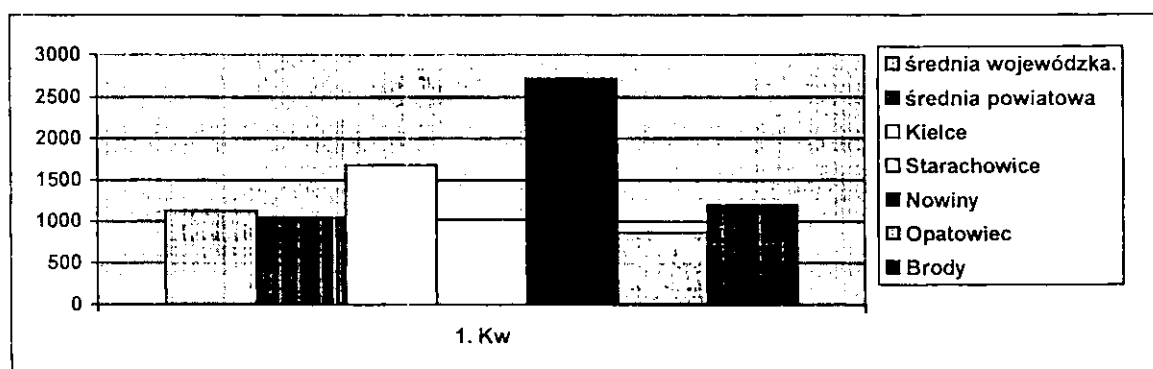
Znaczny wzrost dochodów zapoczątkowany w 1996 roku spowodowany został wzrostem subwencji oświatowej należnej z tytułu przejęcia na zadania własne szkolnictwa podstawowego. Wzrost dochodu gminy w stosunku do roku 1996 wyniósł 62,4 % i jest znacznie wyższy od średniego wzrostu dochodów gmin w województwie wynoszącym ca. 33 %.

Charakterystycznym elementem budżetu gminy Brody z 1999 jest znaczny wzrost wydatków przeznaczonych na cele oświatowe (o 11,3 % w stosunku do 1998 roku).

Strukturę wydatków budżetowych w w latach 1997 – 1999 ilustruje tabela poniżej.

lata	% w strukturze wydatków								
	Ogółem w PLN 100%	Gospodarka komunalna	Gospodarka mieszkaniowa	Oświata i wychowanie	Kultura i sztuka	Ochrona zdrowia	Opieka społeczna	Kultura fizyczna i sport	administracja
1997	11462500	20,3	1,7	37,8	1,8	8,1	7,0	0,0	9,3
1998	13304400	18,9	2,8	34,7	1,6	7,8	7,1	0,1	9,1
1999	15142100	16,1	2,3	46,0	1,3	4,4	7,6	0,0	9,3

Miernikiem pozwalającym porównać kondycję finansową gminy są dochody budżetowe na jednego mieszkańca. Wielkość tych dochodów na tle podobnego miernika określonego dla innych województwa, powiatu, najsłabszej i najmocniejszej gminy województwa świadczy o relatywnie dobrej sytuacji budżetowej gminy.

Wydatki budżetowe gminy w latach 1993 – 1999 były większe niż dochody.

Oznacza to, że wydatki budżetowe gminy finansowane były z zaciągniętych kredytów i pożyczek oraz nadwyżek budżetowych z lat poprzednich.

W 1999 roku wydatki przewyższały dochody o 14,4 % i wzrosły w stosunku do roku 1998 o 13,8 %.

Niekorzystnym zjawiskiem jest wzrost wydatków bieżących przy równoczesnym spadku wydatków na inwestycje.

II. STRATEGIA ROZWOJU.

1. PRZEGLĄD SŁABYCH I MOCNYCH STRON GMINY – ZAGROŻENIA I SZANSE.

1.1. Cechy położenia gminy

Słabe strony

- *bliskie położenie wobec dużych ośrodków miejskich Starachowice i Ostrowca stawia gminę w dużym uzależnieniu gospodarczym i urbanizacyjnym od nich, co w sytuacji kryzysowej ma natychmiastowe negatywne skutki w gminie Brody, podobnie jak i w innych gminach sąsiadujących z wymienionymi wyżej ośrodkami miejskimi;*
- *wszelkie negatywne następstwa przyrodnicze wywołane obciążeniami pochodzącymi z sąsiedztwa większych miast będą miały swoje skutki również na terenie gminy. Dotyczy to głównie zanieczyszczenia powietrza, wody i powierzchni ziemi, w szczególności zaś stanu czystości zbiornika wodnego.*

Zagrożenia

- *w miarę koncentracji mieszkańców i wzrostu działalności gospodarczej w Starachowicach i Ostrowcu może narastać zagrożenie polegające na żywiołowości negatywnych następstw na terenie gminy Brody w zakresie pogarszania czystości środowiska przyrodniczego, odnawialności wód podziemnych, ład przestrzennego, w tym chaosu w zabudowie i wykorzystaniu terenów budowlanych;*

Mocne strony

- *położenie gminy pomiędzy dwoma znacznymi ośrodkami miejskimi stanowiącymi główne filary Staropolskiego Okręgu Przemysłowego tworzy możliwość mocnego zasilania urbanizacyjnego gminy, co może mieć wyraz w dogodnym dostępie mieszkańców do pozarolniczych miejsc pracy, dostępie do usług i urozmaiconych kontaktów społecznych. Ogólniej, mieszkańcy i jednostki gospodarcze gminy mają dostęp do tzw. efektów wielkomiejskich w życiu społecznym i gospodarczym;*
- *obszar gminy może rozwijać funkcje komplementarne do funkcji wielkomiejskich;*

Szanse

- szansami gminy wynikającym z jej położenia w sąsiedztwie pasma Staropolskiego Okręgu Przemysłowego są:
- zainteresowania rozwojem budownictwa mieszkaniowego na terenach podmiejskich;
- możliwość tworzenia podaży usług rekreacyjnych dla wypoczynku codziennego i weekendowego na terenie gminy dla mieszkańców województwa świętokrzyskiego i południowej części woj. mazowieckiego.;
- możliwość tworzenia bazy sportowej na terenie gminy, zwłaszcza dla sportu masowego – amatorskiego;
- korzystanie z urozmaiconej zawodowo podaży miejsc pracy, zwłaszcza dla kadr kwalifikowanych i dla kadr masowo zatrudnianych w dużych i średnich zakładach pracy, zlokalizowanych w sąsiedztwie gminy.

1.2. Środowisko przyrodnicze

Słabe strony

- zimne powietrze zalega w dolinach kumulując tam zanieczyszczenia. Sprzyja to powstawaniu zjawisk smogowych, co obniża jakość aerosanitarną środowiska;
- z uwagi na mały udział rolnictwa w gospodarce gminy (grunty orne stanowią ok. 15,4% ogólnej powierzchni gminy, a jakość gleb jest niska), nie można spodziewać się w przyszłości znaczącej roli rolnictwa w bazie ekonomicznej gminy;

Zagrożenia

- najważniejszymi zagrożeniami środowiska są hałdy oraz niezadawalający stan czystości rzeki Kamiennej oraz zlokalizowanego na niej zbiornika wodnego „Brody”, uzależniony głównie od działalności podmiotów gospodarczych i gmin położonych powyżej gminy Brody Ilżeckie;
- inne zagrożenia środowiska to:
- zanieczyszczenia związane z działalnością rolniczą;
- niepełny stan skanalizowania gminy przy równoczesnym powszechnym wyposażeniu w wodociąg i niewłaściwej eksploatacji szamb;
- zagrożenie powodziowe części obszaru gminy

Mocne strony

- znaczny udział terenów leśnych w ogólnej powierzchni gminy (ca. 70 %).
- teren gminy jest bogato urzeźbiony, wzniesiony rzeką Kamienną i zbiornikiem wodnym. Teren stanowi znaczny potencjał do rozwoju rekreacji i wędrówek turystycznych. Jest elementem Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej;
- rzeki przepływające przez gminę mają przeważnie trudny do określenia stan czystości z uwagi na brak badań z wyjątkiem głównej rzeki Kamiennej prowadzącej wody pozaklasowe. Wykorzystanie istniejącego zbiornika wodnego jest w głównej mierze uzależnione od poprawy stanu czystości wód tej rzeki;
- na terenie gminy istnieją trzy rezerваты: „Skąły pod Adamowem”, „Rosochacz”, „Skąły w Krynkach”, a także pięć pomników przyrody.

Szanse

- możliwość pełnego wykorzystania rekreacyjno – sportowego istniejącego zbiornika na rzece Kamiennej warunkowana koniecznością podjęcia intensywnych działań na rzecz poprawy stanu jego czystości.

1.3. Środowisko kulturowe

Słabe strony, w tym zagrożenia

- liczne obiekty zabytkowe w gminie zagrożone są upływem czasu;
- wyższe koszty modernizacji i ostre reżimy ochronne są niewątpliwie powodem małego zainteresowania substancją zabytkową ze strony inwestorów komercyjnych
- zagrożeniem dla obiektów stanowiących elementy środowiska kulturowego, w tym budowlanych i przyrodniczych, jest emisja gazów i pyłów toksycznych;

Mocne strony, w tym szanse

- na terenie gminy są liczne zespoły i obiekty środowiska kulturowego podlegające ochronie prawnej. Środowisko to jest umacniane przez tradycje. Wszystkie te elementy podkreślają tożsamość i atrakcyjność gminy. W rejestrze zabytków są uwzględnione obiekty znajdujące się na terenie takich wsi jak. Brody, Kryнки, Adamów, Budy Brodzkie, Dziurów, Henryk,

Jabłonna, Kuczów, Lipie, Lubienia, Przymiarki, Ruda, Styków. W większości są to domy mieszkalne i obiekty użytkowe.

1.4. Komunikacja

Słabe strony, w tym zagrożenia

- *słabą stroną w systemie komunikacyjnym gminy jest brak realizacji przełożenia odcinka drogi krajowej nr 9; dotychczasowy przebieg przez centrum gminy i skrzyżowanie w jednym poziomie z linią kolejową Skarżysko – Stalowa Wola.*

Mocne strony

- *szlaki tranzytowe przechodzące przez obszar gminy umożliwiają jej otwarcie zewnętrzne. Jest to droga nr 9 umożliwiają najkrótsze połączenie do Warszawy oraz droga wojewódzka Skarżysko – Ostrowiec Św. Obie drogi krzyżują się w Brodach.*
- *układ dróg ponadgminnych jest wspomagany przez drogę o znaczeniu lokalnym relacji: Lubienia - Starachowice;*
- *spore znaczenie komunikacyjne dla gminy ma przebiegająca przez jej środkową część linia kolejowa relacji Piotrków Trybunalski – Stalowa Wola;*

Szanse

- *układ komunikacyjny gminy stanowi szansę dla jej rozwoju ze względu na drogi o znaczeniu międzynarodowym i krajowym, regionalnym i dobrze rozwiniętą sieć dróg niższej rangi;*
- *drogi są przeważnie w dobrym stanie technicznym;*
- *szczególną szansą dla gminy są dogodne powiązania komunikacyjne ze stolicą województwa i wyjścia na wszystkie duże aglomeracje miejskie otaczające województwo świętokrzyskie.*

1.5. Infrastruktura techniczna o znaczeniu komunalnym

Słabe strony

- *gmina nie posiada pełnego systemu kanalizacji i oczyszczania ścieków;*

- w elektroenergetyce potrzebna jest wymiana transformatorów na większą moc i podłączenia do drugostronnego zasilania;
- brak sieci gazociągowej dla zaopatrzenia 80% gminy;
- w gospodarce odpadami brakuje segregacji odpadów i możliwości lokalizacji składowiska w sposób akceptowany przez administrację leśną.

Mocne strony

- pełna wystarczalność gminy w zakresie zaopatrzenia w wodę z własnych ujęć ;
- pełne wyposażenie gminy w wodociąg;
- istniejące projekty na realizację systemu gospodarki ściekowej dla części nie objętej dotychczasowym systemem;
- możliwość rozszerzenia zaopatrzenia gminy w gaz przewodowy z istniejącego gazociągu;

Szanse

- uzupełnienia brakujących sieci w urządzeniach infrastruktury komunalnej będą szczególną szansą dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego i usługowego.

1.6. Budownictwo mieszkaniowe

Słabe strony

- brak dużych powierzchni terenów które mogłyby być przeznaczone dla zorganizowanego i kompleksowo przygotowanego budownictwa mieszkaniowego;
- brak terenów uzbrojonych dla szybkiego i uporządkowanego organizacyjnie oraz przestrzennie budownictwa mieszkaniowego;
- niskie tempo budownictwa mieszkaniowego na tle warunków sąsiedztwa terenów gminy ze Starachowicami;

Zagrożenia

- zagrożeniem może być też brak przygotowania terenów dla nowych osiedli mieszkaniowych o standardach współcześnie stosowanych;

Mocne strony, w tym szanse

- istnieje duży potencjał inwestycyjny budownictwa mieszkaniowego w gminie wynikający z sąsiedztwa Starachowic i dogodnych zewnętrznych powiązań komunikacyjnych;
- potencjałem budownictwa mieszkaniowego jest też atrakcyjny krajobrazowo i kulturowo teren gminy. Jest to teren o bogatym urzeźbieniu i dużej powierzchni lasów, którego osią

rozwojową winna być dolina rzeki Kamiennej wraz z jej głównym elementem zbiornikiem wodnym dającym znaczne możliwości zagospodarowania turystyczno – sportowego.

1.7. Infrastruktura społeczna

Słabe strony, w tym zagrożenia

- na terenie gminy nie ma praktycznie usług ponadpodstawowych świadczonych publicznie;
- w usługach podstawowych brakuje: sal gimnastycznych w niektórych szkołach podstawowych, dobrej bazy dla Gminnego Ośrodka Kultury, urządzonych miejsc lokalnej integracji społecznej;
- gmina odczuwa brak kadry fachowej w niektórych dziedzinach infrastruktury społecznej, w tym zwłaszcza w dziedzinie kultury i działalności społecznej na rzecz integracji lokalnej . głównie z uwagi na skromne możliwości budżetowe;

Mocne strony

- w dziedzinie usług podstawowych niematerialnych (świadczonych publicznie) gmina osiągnęła powszechnie uznawane standardy. Uzupełnieniem mogą być usługi funkcjonujące w Starachowicach;

Szanse

- wiodącą szansą dla gminy jest bliskie położenie względem Starachowic i Ostrowca, co ma znaczenie głównie z punktu widzenia angażowania kadr w różnych dziedzinach usług, jakie mogą być rozwijane w gminie.

1.8. Turystyka

Słabe strony

- obecnie jest to dziedzina powoli rozwijająca się na terenie gminy, mimo istniejących i znaczących dóbr turystycznych. Jest to zjawisko powszechne w kraju. Tylko najbardziej renomowane i tradycyjnie uznawane w ruchu turystyczno-rekreacyjnym regiony kraju utrzymują aktywność. Dolina rz. Kamiennej oraz Przedgórze Ilzeckiego w obrębie, których, leży teren gminy nie są objęte intensywną penetracją turystyczną. Jest to wywołane płytkim popytem potencjalnych turystów krajowych i zbyt niskimi dochodami. Z kolei dla turystów zamożnych ciągle atrakcyjniejszą alternatywą są wyjazdy zagraniczne;

- znaczącym dobrom turystycznym towarzyszy niewielkie zainwestowanie w dziedzinie obsługi turystyki i rekreacji;

Zagrożenia

- utrzymujący się brak aktywności marketingowej w dziedzinie rozwoju, zwłaszcza obsługi turystyki i wypoczynku, choćby dla mieszkańców Starachowic i Ostrowca, może mieć wiele negatywnych następstw, w szczególności: wynikających z żywiołowej zabudowy mieszkaniowej, niszczącej walory krajobrazu, zajmującej potencjalne tereny obsługi turystyki.

Mocne strony

- na terenie gminy istnieje wiele dóbr turystycznych, w tym wcześniej opisanych walorów krajobrazu przyrodniczego, dóbr dziedzictwa kulturowego i sąsiedztwo regionalnych ośrodków rozwoju (Starachowic i Ostrowca), a także Kielc i Radomia tworzących popyt potencjalny na różne formy rekreacji;

Szanse

- elementem atrakcyjności gminy jest niewątpliwie zbiornik wodny wykorzystywany w chwili obecnej w sposób ograniczony z uwagi na czystość wód. Tworzenie nowego programu aktywizacji różnych usług wokół tego obiektu może być szansą zwracającą uwagę turystów i inwestorów na obszar gminy;
- istniejące w wielu sołectwach znakomite warunki do promocji i rozwoju agroturystyki wykorzystującej znaczne zasoby leśne.

1.9. Sfera gospodarki rynkowej

Słabe strony, w tym zagrożenia

- najważniejszą słabą stroną jest brak możliwości promowania przemysłu na terenie gminy a przez to, masowych miejsc pracy. Ograniczeniem jest funkcja ochronna wynikająca z położenia gminy w Obszarze Chronionego Krajobrazu Doliny rz. Kamiennej;
- drugim ograniczeniem jest brak możliwości rozwoju rolnictwa i utrzymanie konkurencyjności rynkowej gospodarstw rolnych bez możliwości rozwijania intensywnych upraw i masowej hodowli. Niska jakość gleb nie pozwala na rozwój rolnictwa wielkotowarowego. Nie można więc liczyć na utrzymanie istotnego udziału rolnictwa w bazie ekonomicznej gminy;

Mocne strony, w tym szanse

- *najważniejszym obszarem podaży miejsc pracy dla mieszkańców gminy będą Starachowice i w nieco mniejszym stopniu Ostrowiec;*
- *podstawą gospodarki rynkowej na terenie gminy winna być turystyka i przedsiębiorczość związana z obsługą ruchu turystycznego. Szczególnie obiecującymi czynnikami rozwoju przedsiębiorczości obsługującej ruch turystyczny byłoby uporządkowanie problematyki związanej z czystością istniejącego zbiornika wodnego;*
- *ważnym czynnikiem aktywizacji gminy będzie budownictwo mieszkaniowe, zwłaszcza dla ludności związanej zawodowo ze Starachowicami. Powiększanie osadnictwa (liczby gospodarstw domowych) pozwoli na rozwój wtórnej działalności rynkowej, tzn. lokalnego rynku konsumpcyjnego;*
- *sąsiedztwo Starachowic może wywołać w przyszłości również rozwój drobnej i średniej przedsiębiorczości w formach i branżach nieuciążliwych dla środowiska. Będą to branże związane kooperacyjnie z gospodarką rynkową w Starachowicach i Ostrowcu.*

1.10. Sfera demograficzno - społeczna – ludność i rynek pracy

Słabe strony

- *słabą stroną gminy jest spadek w ostatnich latach liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym w ostatnich latach (1993-1997);*
- *w sferze społecznej najważniejszym czynnikiem aktywności społecznej i poziomu życia mieszkańców jest rynek pracy. W 1997 roku niespełna 1200 mieszkańców gminy miało stałe miejsca pracy poza indywidualnymi gospodarstwami rolnymi. W rolnictwie zatrudniona jest większość aktywnych zawodowo mieszkańców gminy, to jest 5059 osób na 6257 mieszkańców w wieku produkcyjnym;*
- *ukryte bezrobocie w rolnictwie szacuje się na 1500-2000 osób;*
- *na koniec 1999 r. W gminie było 1498 osób bezrobotnych, co stanowi ca.18% ludności w wieku produkcyjnym, a więc znacznie powyżej średniej wojewódzkiej;*

Zagrożenia

- *niepokojącym zjawiskiem w procesach demograficznych jest stały ubytek ludzi. Tylko w roku 1997 saldo migracji wyniosło -25;*

- zagrożeniem jest brak postępu w redukcji bezrobocia zarejestrowanego;
- zagrożeniem jest też bezrobocie ukryte w rolnictwie;

Szanse

- szansą na wzrost aktywności zawodowej gminy jest znaczenie Starachowic jako stolicy powiatu stanowiącego subregion w jednoczącej się Europie. Starachowice będą „amortyzatorem” powstających napięć na lokalnym rynku pracy w gminie Brody. Podobne chociaż nieco słabsze oddziaływanie powinno być zauważalne ze strony Ostrowca Św;
- drugą szansą jest zespolenie funkcjonalne Starachowic i gminy Brody, co powinno prowadzić do rozwoju turystyki i innych dziedzin gospodarki rynkowej, powiązanej bezpośrednio i pośrednio z miastem, tworząc podaż miejsc pracy na terenie gminy.

2. WIZJA PRZYSZŁOŚCI

2.1. Założenia brzegowe – przyszłe uwarunkowania zewnętrzne

Przyszłość gospodarcza i społeczna gminy będzie w znacznym stopniu uwarunkowana trzema zasadniczymi czynnikami obiektywnymi, jakie warto w podstawach wizji wymienić. Są to:

- przyszłość gospodarcza i społeczna Kielc jako stolicy województwa i przyszłego regionu funkcjonującego w zjednoczonej Europie, współpracującej i aktywizującej nie tylko Polskę lecz również kraje Europy Wschodniej, w tym głównie rynki wschodnie;
- wzrost koniunktury na usługi turystyczne, w tym wzrost zainteresowania turystów krajowych i zagranicznych regionem Gór Świętokrzyskich i ich okolic, co dotyczy również potencjalnych inwestorów w tym regionie w sektorze turystyki;
- postęp techniczny, technologiczny i organizacyjny w ochronie środowiska, pozwalający na większą swobodę w rozwoju przedsiębiorczości w sferze produkcyjnej przy jednoczesnym zachowaniu minimalizacji zanieczyszczeń powietrza, wód i powierzchni ziemi oraz minimalizacji odpadów stałych i niebezpiecznych substancji ciekłych wymagających utrzymywania dużych składowisk i mogilników.

Negatywny lub pozytywny układ owych uwarunkowań obiektywnych wobec rozwoju gminy wyznacza dwa zasadnicze scenariusze przyszłego rozwoju. Są to odpowiednio scenariusze zagrożeń i szans. Do tych uwarunkowań należy jeszcze dołączyć koniunkturę na produkty rolne i ich przetwórstwo. Będzie ona miała wpływ na dalsze losy rolnictwa w gminie, ciągle stanowiącego wysoce problemowy trzon jej bazy ekonomicznej.

Wszystkie inne światowe i krajowe trendy gospodarcze, instytucjonalne i prawne, polityczne, cywilizacyjne będą oddziaływały na przyszłość gminy poprzez wymienione tu cztery uwarunkowania i ich kombinację. Będzie to miało wpływ głównie na oblicze gospodarcze i społeczno-urbanistyczne Starachowic i Ostrowca, w tym na siłę ich oddziaływania na własne zaplecze obszaru potencjalnie wielkomiejskiego aglomeracji świętokrzyskiej.

2.2. Scenariusz zagrożeń

Kryzys gospodarczy w dalszym ciągu utrzyma gospodarkę województwa świętokrzyskiego, w tym miast SOP-u i gminę Brody Łżeckie w recesji i niskiej konkurencyjności wobec znacznie większych i silniejszych ekonomicznie aglomeracji miejskich otaczających województwo świętokrzyskie. Rynek pracy będzie ciągle utrwał a nawet zwiększał bezrobocie we wszystkich możliwych jego formach. Starachowice i

Ostrowiec nie wchłona nadwyżek siły roboczej z terenu gminy Brody. Zainteresowanie ruchem turystycznym na tym terenie będzie nikłe a zatem i zainteresowanie przedsiębiorców w rozwoju obsługi ruchu turystyczno-rekreacyjnego. Trudności w udostępnieniu czystych zbiorników wodnych ograniczą pozyskanie efektywnych inwestorów. Wspomaganie ze strony funduszy przedakcesyjnych i strukturalnych Unii Europejskiej nie będzie mogło być należycie spożytkowane ze względu na brak krajowych komponentów finansowych. Środki te odpłyną do innych regionów ze względu na możliwość ich absorpcji w dużych aglomeracjach miejskich i w ich otoczeniu.

Rolnictwo polskie w warunkach zjednoczenia Polski z UE będzie przeżywało nadal dekoniunkturę przegrywając w konkurencji z innymi krajami członkowskimi. Niska zdolność państwa do finansowania postępu technicznego w sferze ochrony środowiska utrzyma niski poziom swobody inwestowania w rozwój przedsiębiorczości, zwłaszcza na terenach o zastrzonych reżimach ochronnych.

W wyniku tych tendencji na terenie gminy można przewidywać:

- niski poziom lokalnego rozwoju drobnej i średniej przedsiębiorczości, sukcesywnie zastępującej rolnictwo w miejscowej bazie ekonomicznej;
- niską podaż miejsc pracy w działach pozarolniczych na terenie gminy;
- niską efektywność produkcji rolnej przy dużym udziale drobnych gospodarstw stanowiących tylko uzupełnienie gospodarstw domowych;
- utrzymywanie się wysokiego poziomu bezrobocia utajonego w rolnictwie;
- niską zamożność mieszkańców gminy i niską zasobność budżetu gminy, zdolnego jedynie do podejmowania niezbędnych inwestycji komunalnych na utrzymanie stanu istniejącego bez poprawy standardów komunalnych gminy i bez istotnej poprawy warunków inwestowania w budownictwo mieszkaniowe oraz usługowe;
- brak przygotowania warunków udostępniających dobra turystyczne, w tym walory krajobrazowe i klimatyczne oraz dobra kulturowe;
- żywiołowość w budownictwie mieszkaniowym, pozbawiającą gminę szans na poprawę wyglądu poszczególnych osiedli i szans na zachowanie, a tym bardziej, na poprawę krajobrazu i ładu przestrzennego;
- mimo ostrych uwarunkowań prawnych będzie także mało skuteczna ochrona środowiska. Ostre reżimy ochronne wobec słabej ekonomicznie i inwestycyjnie nieaktywnej przedsiębiorczości będą bardziej hamowały rozwój niż poprawiały standardy ekonomiczne. Postęp techniczny w ochronie środowiska będzie tworzony poza gminą.

Gmina lub poszczególni inwestorzy w sferze gospodarczej nie będą w stanie podejmować inwestycji związanych z postępowaniem w ochronie środowiska, tak jak i inwestycji związanych z działalnością bezpośrednio rynkową.

Recesja ekonomiczna jest zwykle ściśle związana z pogarszaniem się ładu przestrzennego, w tym ładu ekologicznego, ekonomicznego, ładu w społecznych warunkach życia, ładu urbanistycznego (krajobrazu zabudowy i ładu funkcjonalnego. Zwykle są to w pewnym stopniu utracone szanse, na przyszłość. Jednakże ogólny poziom ładu przestrzennego i poszczególnych jego wymienionych aspektów jest czynnikiem określającym atrakcyjność inwestycyjną danego terenu, w tym atrakcyjność dla przedsiębiorczości i dla mieszkańców.

2.3. Scenariusz szans

Podstawą tego scenariusza jest założenie maksymalnie pozytywnego przebiegu zdarzeń w sferze czterech wymienionych grup uwarunkowań obiektywnych wobec gminy. Kielce będą prężnym ośrodkiem rozwoju gospodarczego, aktywizującym całe województwo i pasmo Staropolskiego Okręgu Przemysłowego. Wzrost gospodarczy kraju wywoła zainteresowanie ruchem turystyczno-rekreacyjnym, zarówno po stronie inwestorów, jak i turystów. To z kolei wywoła zainteresowanie bliskimi i dalekimi wyjazdami turystów w Góry Świętokrzyskie i ich okolice, w tym do gminy Brody Iłżeckie. Postęp techniczny wielostronnie zabezpieczający środowisko przed antropopresją będzie mógł być stosowany na terenie gminy, co da większy stopień swobody rozwoju różnych branż drobnej i średniej przedsiębiorczości na terenie gminy. Rolnictwo będzie funkcjonowało w warunkach lepszej niż dotychczas koniunktury powiększając sukcesywnie swoją kondycję ekonomiczną.

W tych warunkach można zakładać, że:

- będzie rozwijała się drobna i średnia przedsiębiorczość w różnych działach, gałęziach i branżach powiększając pozarolniczy, lokalny rynek pracy i zamożność mieszkańców;
- w konsekwencji będzie wzrastał popyt na budownictwo mieszkaniowe a więc i ożywienie sektora usług budowlanych, jak też sektora rynkowych usług lokalnych;
- trzeba będzie stopniowo dostosowywać gminę do standardów europejskich pod względem wspomagania rozwoju gospodarki rynkowej. Ze względu na sąsiedztwo Kielc możliwe będzie tworzenie wspólnego zaplecza organizacyjno – instytucjonalnego infrastruktury ekonomicznej. Przedsiębiorcy rozwijający działalność gospodarczą na terenie gminy będą w większości korzystali z instytucji wspomagających i obsługujących firmy, zlokalizowanych na terenie Starachowic i Kielc. Niektóre urządzenia, na przykład

inkubacja przedsiębiorczości będzie mogła również tworzyć swoje zaplecze w gminie Brody;

- budżet gminy zyska podatki od nieruchomości sektora przedsiębiorczości i od indywidualnego, rozwijającego budownictwa mieszkaniowego. Będą miały również szanse wzrastać udziały gminy w państwowych podatkach dochodowych. Ogólnie budżet gminy będzie wzrastał do tego stopnia aby gmina mogła być zdolna do absorbowania środków ze strukturalnych funduszy Unii Europejskiej na zadania infrastruktury technicznej, społecznej i wspomaganie rozwoju drobnej i średniej przedsiębiorczości;
- będzie możliwe budowanie brakujących w standardach gminy urządzeń infrastruktury technicznej, głównie brakujących odcinków dróg lokalnych, wymiany zdekapitalizowanych urządzeń elektroenergetyki, rozwoju sieci kanalizacyjnej, i oczyszczalni ścieków, budowy sieci gazowej i innych;
- będzie możliwe kompleksowe zarządzanie terenów przeznaczonych dla budownictwa mieszkaniowego, obsługi turystyki, obiektów użyteczności publicznej, biznesu;
- stopniowo może być rozwijany ruch turystyczno-rekreacyjny, początkowo mający wymiar lokalny i subregionalny, oparty na wypoczynku codziennym i weekendowym, głównie dla mieszkańców Starachowic i Ostrowca;
- stopniowo może rozwijać się baza dóbr turystycznych i obsługi turystów. Mogą powstawać nowe formy atrakcyjności turystycznej, nawiązujące do istniejącego zbiornika wodnego. Gmina będzie mogła stopniowo zyskiwać renomę obszaru atrakcyjności turystycznej na skalę krajową a nawet międzynarodową, zwłaszcza po doprowadzeniu jakości wód zbiornika wodnego i rzeki do wymaganych standardów.
- standardy ochrony środowiska mogą być wydatnie podniesione poprzez wdrażanie proekologicznego postępu technicznego w urządzeniach komunalnych infrastruktury technicznej w urządzeniach zabezpieczających źródła emisji zanieczyszczeń, w skutecznej rekultywacji terenów zdewastowanych przez eksploatację surowców mineralnych i przez ograniczenie emisji zanieczyszczeń migrujących z Kielc na teren gminy;
- powierzchnia terenów użytkowanych rolniczo prawdopodobnie spadnie z uwagi na prowadzoną preferencyjną politykę zwiększenia lesistości kraju.
- większego znaczenia nabierze ochrona dóbr dziedzictwa kulturowego. Nie tylko ochrona istniejących obiektów zabytkowych lecz również, być może, nawiązanie do tradycji w architekturze budowanych obiektów w przyszłości umocni tożsamość kulturową gminy.

W polityce rozwoju i zagospodarowania przestrzennego gminy tę kwestię należy odpowiednio zaakcentować;

Obszar gminy będzie stopniowo urbanizowany stanowiąc zaplecze sypialniane i usługowe dla Starachowic. Może to nieść ze sobą ambiwalentne efekty dla gminy, zagrożenia i szanse.

2.4. Zarys wizji przyszłości

W wyniku pokonywania zagrożeń i wykorzystywania szans działania strategiczne powinny prowadzić do:

- usprawnienia systemu komunikacji lokalnej i tworzenia warunków dostępności do dróg krajowych z każdej miejscowości w gminie;
- wyprzedzającego osiągnięcia wysokich standardów jakości środowiska przyrodniczego poprzez rekultywację terenów po eksploatacji surowców mineralnych a w miarę dostępności kapitałowej i innowacji technologicznych do minimalizacji zanieczyszczeń powietrza, wód i powierzchni ziemi;
- tworzenia kompleksowych systemów rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy w ścisłej współpracy z samorządem województwa i samorządem miejskim w Starachowicach, jak też z instytucjami infrastruktury ekonomicznej, takimi jak: agencje i fundacje, izby gospodarcze, banki i fundusze oraz z innymi powstającymi instytucjami i organizacjami;
- zmniejszania się liczby bezrobotnych zarejestrowanych na terenie gminy i bezrobocia utajonego głównie w rolnictwie;
- wzrostu zamożności społeczności lokalnej, tworzącej większy niż obecnie popyt na rynku lokalnym na dobra i usługi komercyjne;
- wzrostu dochodów budżetu gminy ze źródeł własnych, i gotowości do finansowania przez gminę programu uzupełniającego komunalne systemy infrastruktury technicznej i społecznej;
- kompleksowego przygotowania gminy do rozwoju budownictwa mieszkaniowego o wysokich standardach, głównie dla zamożnych inwestorów z obszaru SOP-u.;

- przygotowania infrastrukturalnego gminy do rozwoju turystyki, w tym wdrożenia programu „czysta Kamienna”;
- utworzenia i doskonalenia systemu marketingowego gminy dla turystów i dla potencjalnych inwestorów w sferze przedsiębiorczości, w turystyce, jak też dla inwestorów budownictwa mieszkaniowego.

3. MISJA I CELE STRATEGICZNE

3.1. Misja strategii rozwoju gminy

Strategia rozwoju gminy pełni misję wszechstronnej poprawy sytuacji w gospodarce, życiu społecznym, stanie środowiska przyrodniczego i kulturowego. Wyraża wartości nadrzędne, jakimi należy kierować się w doborze celów strategicznego wspomagania rozwoju społeczno-gospodarczego. W ramach celów nadrzędnych tworzących misję strategii rozwoju gminy Brody można wymienić osiąganie wartości, takich jak:

- pełny dostęp mieszkańców do miejsc pracy zapewniających im źródła utrzymania i poprawy materialnych warunków życia;
- dostęp do realizacji zainteresowań zawodowych i możliwości osiągania kariery w życiu zawodowym a szerzej, społecznym;
- zapewnienie mieszkańcom stałej poprawy warunków życia wynikających z cech środowiska przyrodniczego, społecznego, urbanistycznego i cywilizacyjnego;
- dostęp do osiągnięć cywilizacyjnych w tym do wszelkich innowacji technicznych, technologicznych oraz dotyczących życia społecznego;
- ochrona wartości przyrodniczych i podwyższanie standardów przyrodniczych zapewniających bezpieczeństwo ekologiczne;
- ochrona wartości estetycznych i kulturowych;
- bezpieczeństwo publiczne.

3.2. Generalny cel strategiczny.

Cel generalny wyraża główne ukierunkowanie całej strategii wspomagania rozwoju gminy. Jest syntezą całokształtu działań uwzględniających:

położenie gminy i jej relacje zewnętrzne;

mocne i słabe strony, w tym zagrożenia i szanse rozwoju;

wizję przyszłości i uwarunkowania dyktowane przewidywaną sytuacją zewnętrzną;

ukierunkowanie strategii rozwoju województwa świętokrzyskiego opracowaną w zarysie. Cel generalny uwzględnia przede wszystkim bliskie położenie gminy względem Starachowic i przyszłe funkcje jakie gmina może pełnić w obszarze miejskim stolicy powiatu, bogate i strukturalnie urozmaicone walory przyrodnicze i kulturowe dla rozwoju turystyki, jak też możliwości rozwoju własnej bazy ekonomicznej opartej na pozarolniczych działach gospodarki rynkowej i tworzącej podaż miejsc pracy.

Na tle tych uwarunkowań celem generalnym strategii rozwoju jest:

***Rozwój urbanizacji gminy równoważony wielostronną poprawą
stanu środowiska przyrodniczego***

Rozwój urbanizacji będzie polegał na zmianach ilościowych i jakościowych obecnego oblicza społeczno-gospodarczego gminy. Zmiany ilościowe będą prowadziły do:

- wzrostu gęstości zaludnienia i zabudowy mieszkaniowo-usługowej;
- zagęszczenia sieci dróg i ulic lokalnych;
- wzrostu liczby pozarolniczych miejsc pracy, „kosztem” ludności utrzymującej się ze źródeł rolniczych;

Zmiany jakościowe będą obejmowały wiele zagadnień kształtowania współczesnego terenu zurbanizowanego, wśród nich takie jak:

- kształtowanie osiedli mieszkaniowych i mieszkaniowo-usługowych o wysokich standardach funkcjonalnych oraz estetycznych;
- rozwój usług komercyjnych o urozmaiconej strukturze branżowej;
- rozwój usług niekomercyjnych o wysokich standardach;

- zagospodarowanie przestrzenne wykorzystujące możliwości atrakcyjnego wykorzystania w krajobrazie projektowanych zbiorników wodnych, lasów i zadrzewień, infrastruktury komunalnej, atrakcyjnych form architektury zieleni i krajobrazu;
- możliwości komfortowego kształtowania układów komunikacyjnych i parkingów;
- wykorzystania innych widocznych elementów współczesnej urbanistyki.

W wyniku urbanizacji jakościowej przede wszystkim można oczekiwać zmiany wizerunku społecznego gminy. Powinien wzrastać udział mieszkańców z wyższym wykształceniem, powiązanych zawodowo z instytucjami naukowymi, kulturalnymi, powiatową administracją samorządową, biznesem, w tym instytucjami wspierającymi gospodarkę rynkową. Instytucje te koncentrują się w Starachowicach, Ostrowcu, a głównie w Kielcach. Część ich kadry mieszkając w atrakcyjnych osiedlach na terenie gminy może tworzyć lobby rozwoju lokalnego.

3.3. Cele warunkujące osiągnięcie celu generalnego – priorytety strategiczne

Analiza słabych i mocnych stron, w tym zagrożeń i szans wskazuje na trzy zasadnicze priorytety rozwojowe, będące jednocześnie „lokomotywami” rozwoju pozostałych dziedzin gospodarki i poprawiające przede wszystkim ekonomikę gminy, jak też podnoszącej jej atrakcyjność. Priorytetami są:

<i>1. Rozwój urozmaiconych form turystyki i jej obsługi;</i> <i>2. Rozwój przedsiębiorczości jako trzonu lokalnej bazy ekonomicznej</i> <i>3. Rozwój budownictwa mieszkaniowego o wysokich standardach</i>

Rozwój budownictwa mieszkaniowego powinien być odpowiednio „oprogramowany” pod względem przygotowania projektowo-planistycznego, koncentracji własnościowej terenów budowlanych, organizacji wykonawstwa w różnych dziedzinach usług budowlanych i sprzedaży ostatecznym inwestorom (użytkownikom);

Przygotowanie i udostępnienie dóbr i usług turystycznych także będzie wymagało wcześniejszego, coraz szczegółowszego opracowania i przygotowania planistyczno-projektowego. Powinien być przygotowany marketing turystyczny, w tym przygotowanie

atrakcyjnego produktu przyciągającego turystów i promocja a w ostatecznym etapie obsługa turystów i inwestorów w tej dziedzinie.

Poza obsługą turystyki gmina powinna wspomagać rozwój różnych dziedzin i form przedsiębiorczości, zawsze bezpiecznej dla środowiska przyrodniczego. Potrzebna będzie infrastruktura wspomagająca wielostronnie przedsiębiorców, w tym inkubatory i fundusze wspierające firmy, kapitał zabezpieczający je przed ryzykiem i inne formy. W znacznym stopniu obsługę tę będą świadczyć instytucje funkcjonujące w Starachowicach i Kielcach. Niektóre z nich mogą mieć swoją bazę również w gminie, jak na przykład zaplecze inkubatora przedsiębiorczości.

3.4. Cele strategiczne i operacyjne.

Cele operacyjne obejmują dziedziny, w których potrzebne będą działania o znaczeniu strategicznym dla gminy. Są to dziedziny poprawiające jej ekonomikę i zamożność mieszkańców, dziedziny poprawiające standardy funkcjonalne w gospodarce komunalnej i mieszkaniowej, dziedziny poprawiające stan środowiska przyrodniczego, w tym bezpieczeństwo ekologiczne oraz epidemiologiczne. W strategii rozwoju gminy wyróżnia się więc następujące cele operacyjne w poszczególnych dziedzinach:

1. Organizacja działań na rzecz rozwoju gminy

- 1.1. Tworzenie systemu partnerskiej współpracy między samorządem gminy Brody a samorządami: miasta Starachowice, powiatu starachowickiego oraz województwa świętokrzyskiego;*
- 1.2. Samoorganizacja samorządu gminy w procesie skutecznego wdrażania lokalnej strategii rozwoju (marketing wewnętrzny);*
- 1.3. Tworzenie i doskonalenie systemu zainteresowania gminą przez inwestorów zewnętrznych (marketing zewnętrzny), w tym systemu informacji o warunkach inwestowania w gminie;*
- 1.4. Tworzenie systemu informacyjno-oświatowego w gminie o warunkach integracji Polski z Unią Europejską;*

2. Rozwój gospodarki rynkowej jako bazy ekonomicznej gminy

- 2.1. *Tworzenie systemu infrastruktury ekonomicznej zintegrowanej ze Starachowicami dla wspierania rozwoju i sprawnego funkcjonowania przedsiębiorczości;*
- 2.2. *Aktywizacja rynku pracy;*
- 2.3. *Tworzenie systemu przygotowania młodzieży do rozwoju przedsiębiorczości;*
- 2.4. *Tworzenie systemu informacji rynkowej dla przedsiębiorców i konsumentów;*

3. Rozwój turystyki

- 3.1. *Kształtowanie zintegrowanego systemu komunikacyjnego dla ruchu turystycznego, w tym szlaków wędrówek pieszych i rowerowych na terenie gminy;*
- 3.2. *Rozwój zaplecza obsługi turystyki pobytowej w gminie, głównie w oparciu o istniejący zbiornik wodny;*
- 3.3. *Utworzenie systemu informacji dla turystów;*
- 3.4. *Tworzenie marketingu turystycznego, w tym udostępnianie dóbr turystycznych i powiększanie ich walorów przyrodniczych, kulturowych i cywilizacyjnych;*
- 3.6. *Rozwój turystyki biznesowej;*
- 3.7. *Tworzenie warunków urozmaicania form turystyki (turystyka naukowa, historyczna, kulturalna, inne);*

4. Uzupełnianie systemów infrastruktury technicznej

- 4.1. *Uzupełnienie systemu dróg gminnych i wzrost dostępności komunikacyjnej do szlaków tranzytowych z każdej miejscowości gminy;*
- 4.2. *Tworzenie szlaków rowerowych;*
- 4.3. *Rozbudowa systemu gazociągowego;*
- 4.4. *Usprawnianie i uzupełnianie brakujących elementów w systemie kanalizacyjnym;*
- 4.5. *Innowacyjne usprawnianie gospodarki odpadami;*
- 4.6. *Modernizacja urządzeń elektroenergetycznych;*

5. Zachowanie walorów i zasobów środowiska przyrodniczego

- 5.1. *Zabezpieczenie wód i powierzchni ziemi przed zanieczyszczeniami;*
- 5.2. *Minimalizacja składowania odpadów poprzez maksymalną ich utylizację.*

6. Usprawnianie systemu infrastruktury społecznej

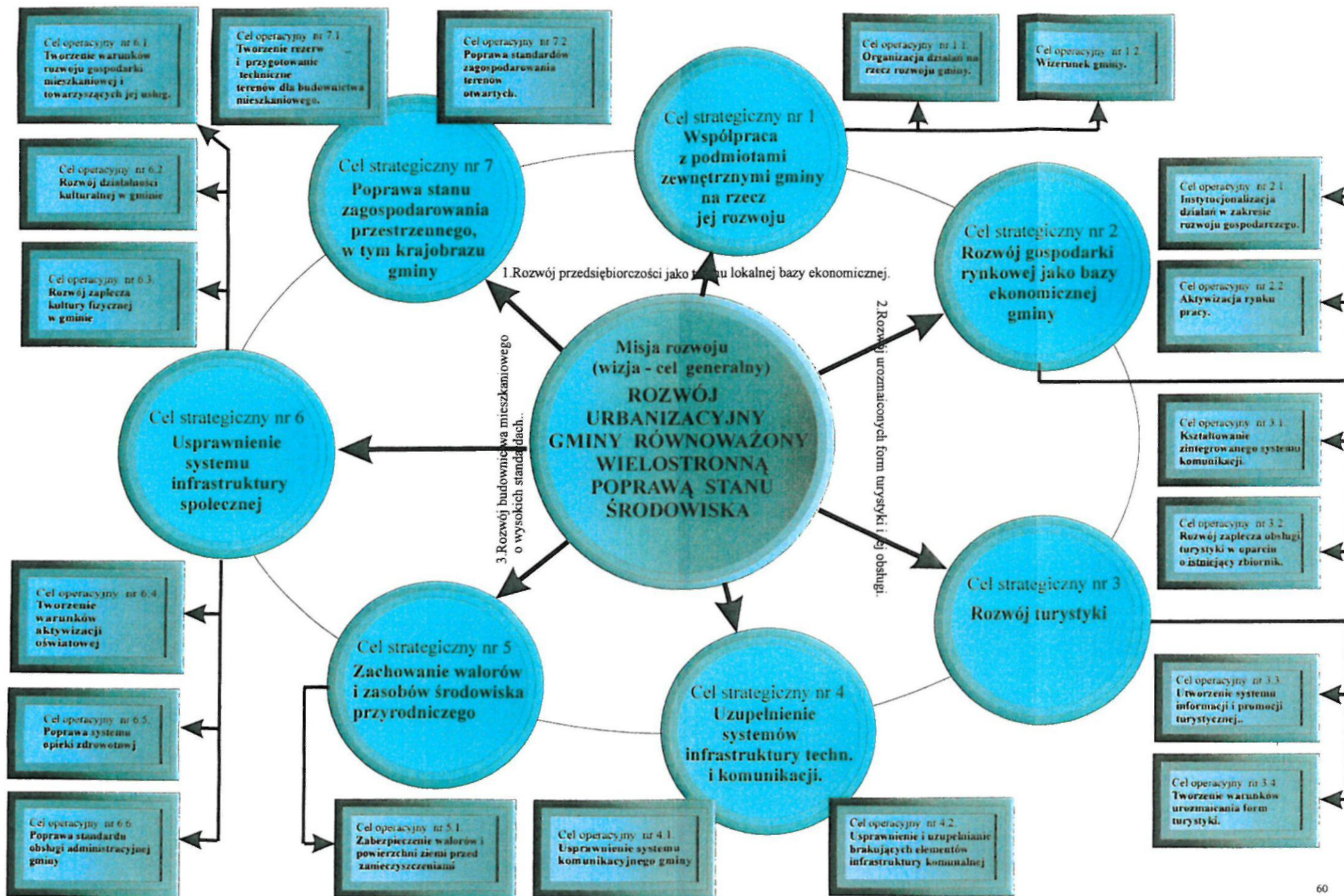
- 6.1. *Usprawnianie warunków rozwoju gospodarki mieszkaniowej i towarzyszących jej usług podstawowych;*
- 6.2. *Tworzenie warunków aktywizacji oświatowej i kulturalno-rozrywkowej młodzieży;*
- 6.3. *Rozwój działalności kulturalnej;*
- 6.4. *Rozwój zaplecza kultury fizycznej;*

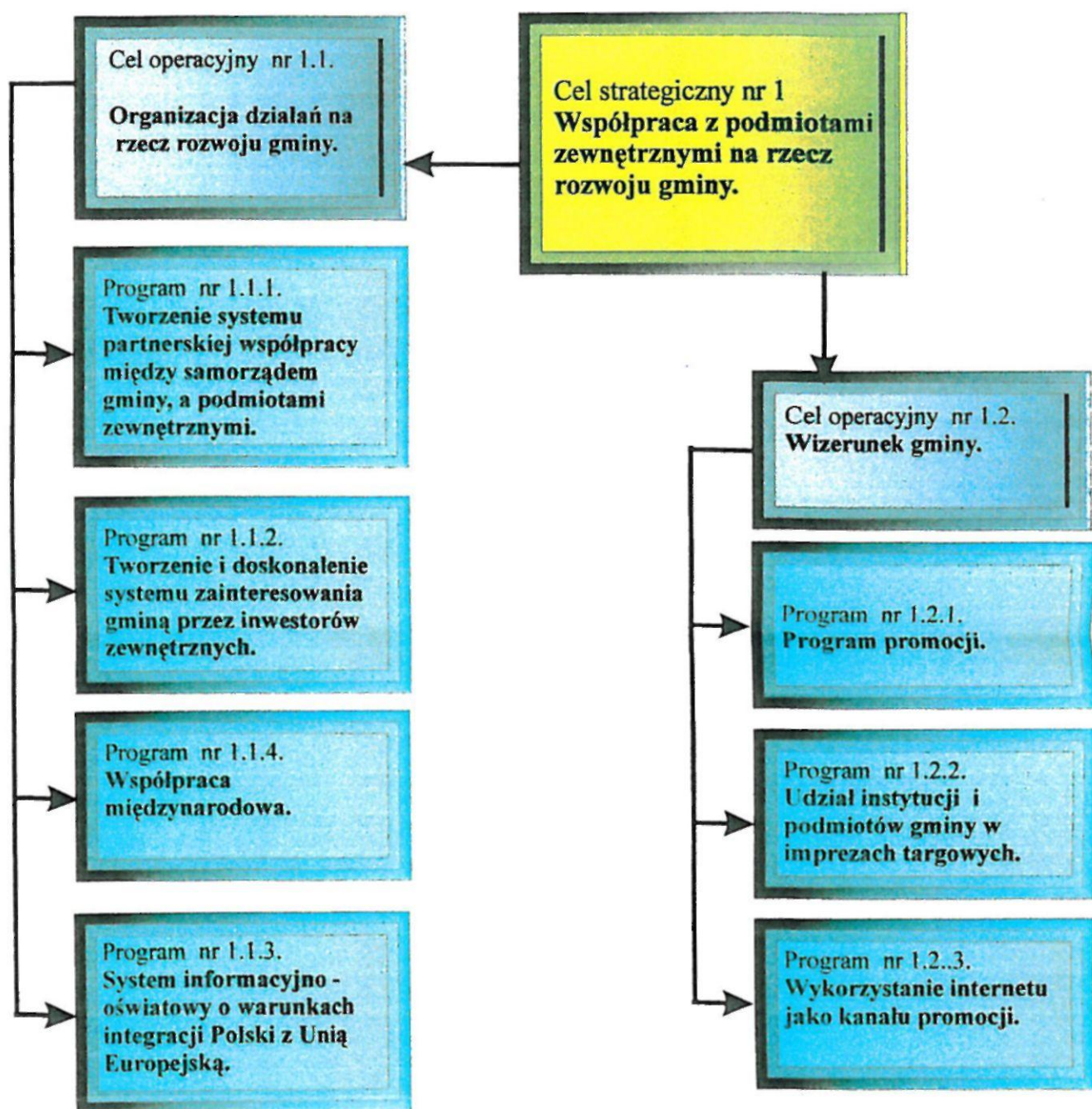
7. Poprawa stanu zagospodarowania przestrzennego, w tym krajobrazu gminy

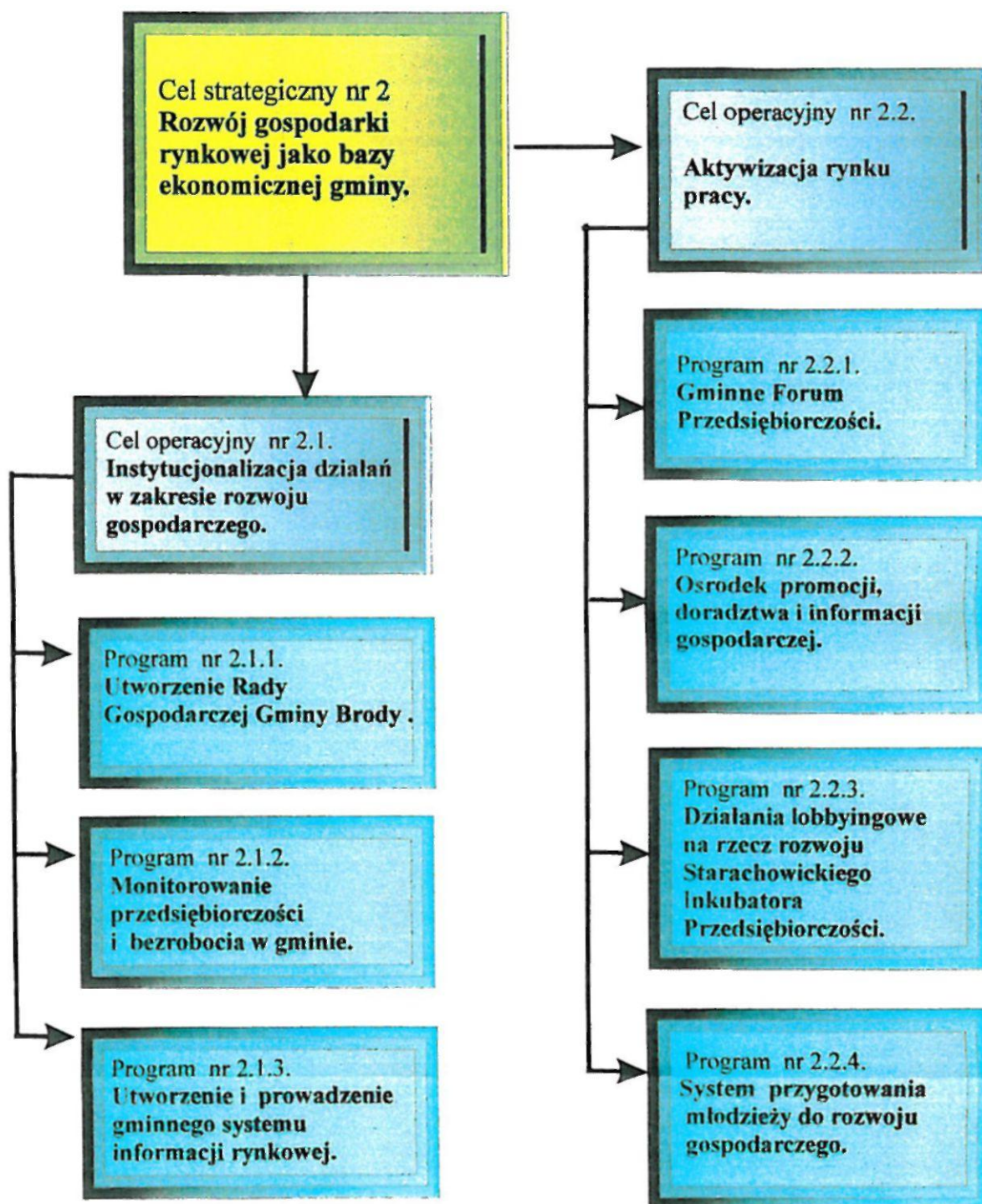
- 7.1. *Tworzenie rezerw i przygotowanie techniczne terenu dla budownictwa mieszkaniowo-usługowego;*
- 7.2. *Poprawa standardów zagospodarowania terenów otwartych;*
- 7.3. *Rewaloryzacja dóbr kultury materialnej i wzrost ich rangi w krajobrazie gminy;*
- 7.4. *Integracja funkcjonalna wsi i osiedli z miejscami koncentrującymi rekreację;*
- 7.5. *Tworzenie systemu marketingu urbanistycznego, to znaczy działań zachęcających obecnych i przyszłych mieszkańców i inwestorów do utożsamiania się z miejscem zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej;*

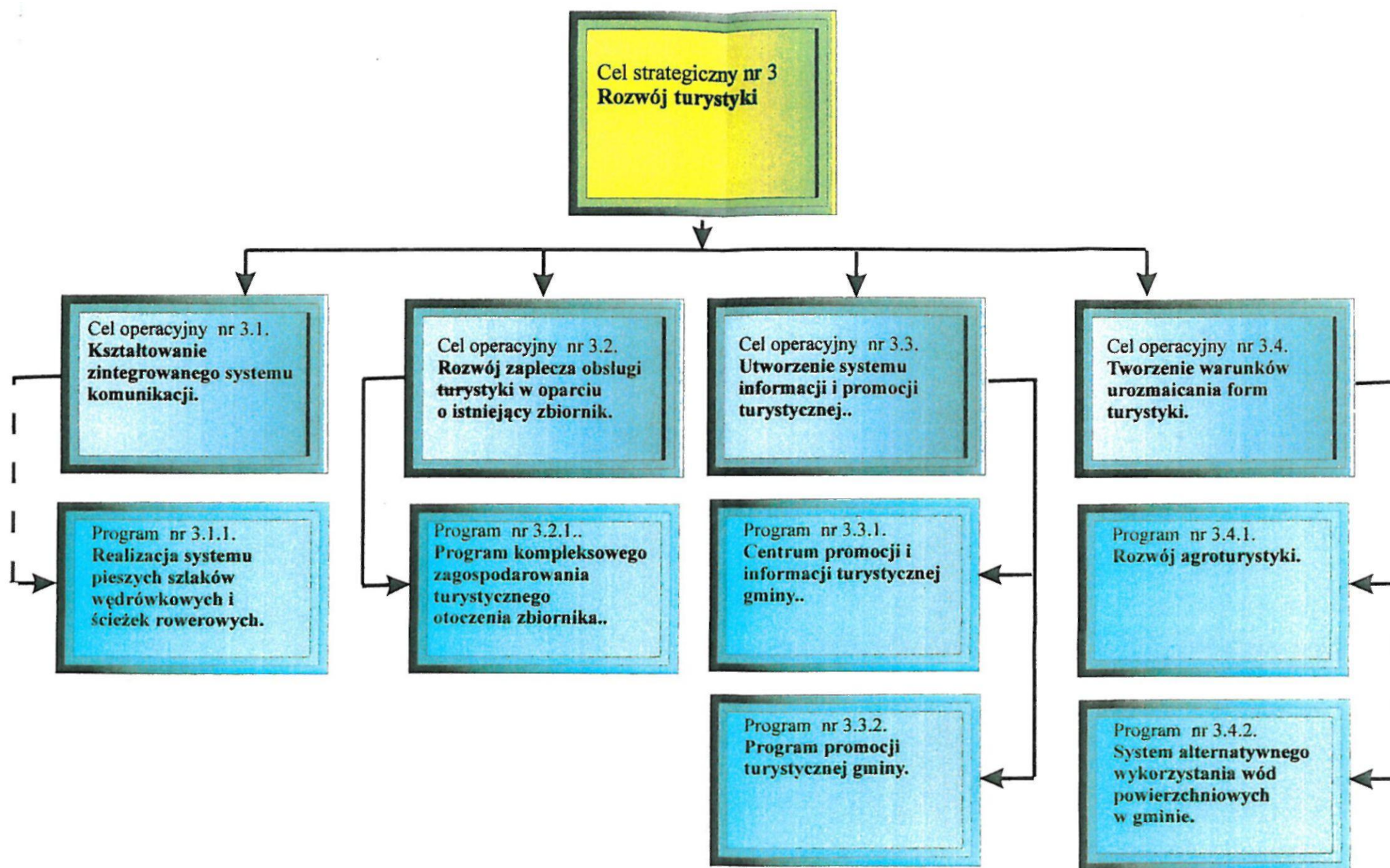
Nie wszystkie dziedziny i ich cele operacyjne mogą być w pierwszej wersji strategii wypełnione programami działań. Proces programowania i projektowania przedsięwzięć gospodarczych, w tym inwestycyjnych i organizacyjnych powinien być realizowany poprzez zasadę ciągłości w czasie i opierać się na specjalistach w poszczególnych dziedzinach. Ze względu na układ priorytetów w największym stopniu oprogramowano dziedziny odpowiadające priorytetom ekonomicznym, rozwoju turystyki i budownictwa mieszkaniowego. Poszczególne programy strategii gminy powinny być stopniowo dostosowywane do programów strategii województwa świętokrzyskiego, w której wyodrębniono siedem dziedzin strategicznych, w tym obejmujące takie tematy jak:

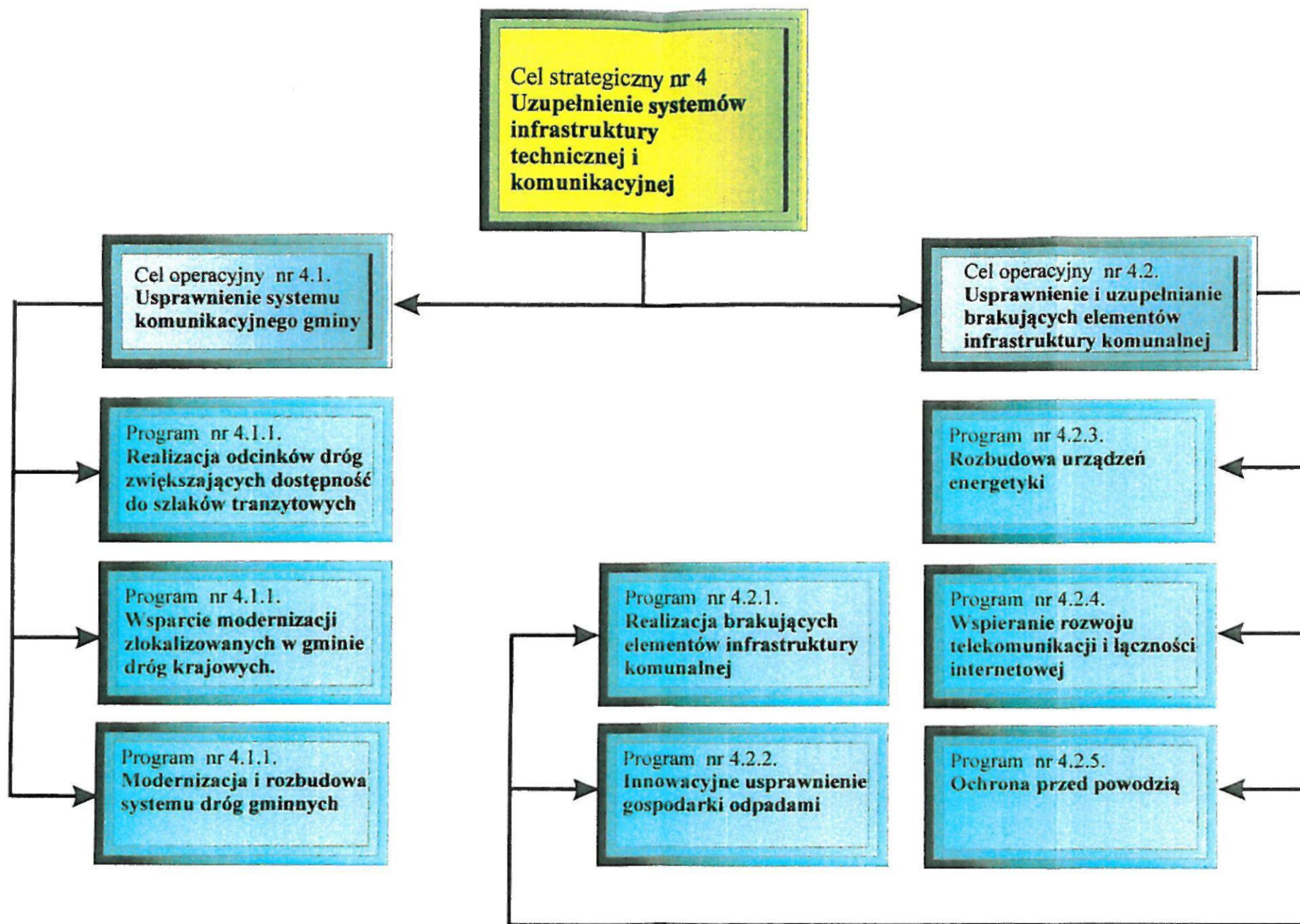
1. rozwój regionalny i gospodarkę (gospodarka przestrzenna i infrastruktura ekonomiczna),
2. zatrudnienie i rozwój zasobów ludzkich (szkolnictwo, szkolenia, kształcenie na poziomie szkół wyższych i badania naukowe),
3. rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich,
4. transport i infrastrukturę techniczną,
5. ochrona środowiska przyrodniczego,
6. sprawy społeczne,
7. budownictwo.

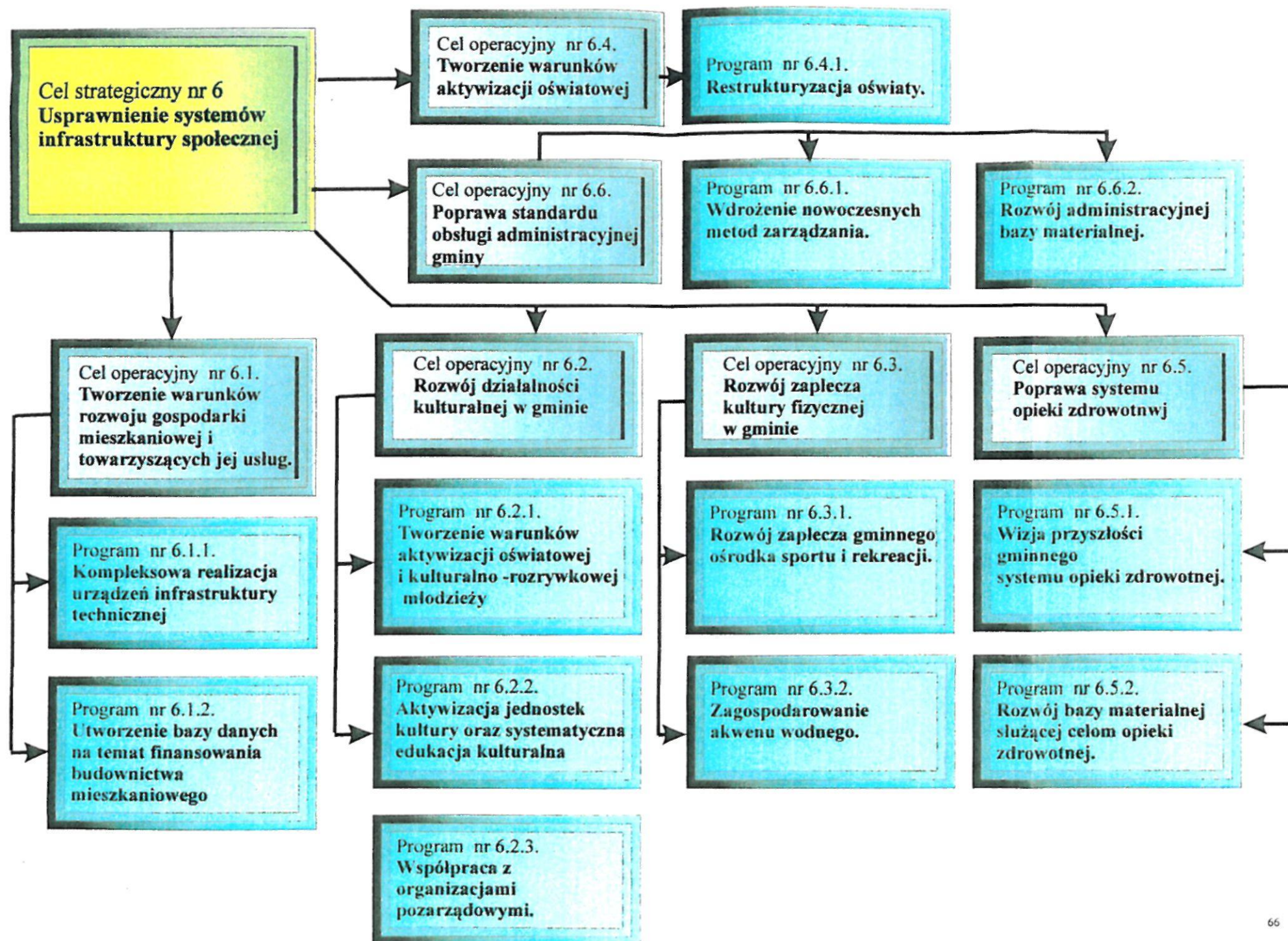

**Cel strategiczny nr 5
Zachowanie walorów i
zasobów środowiska
przyrodniczego**

**Cel operacyjny nr 5.1.
Zabezpieczenie walorów i
powierzchni ziemi przed
zanieczyszczeniami**

**Program nr 5.1.1
Współudział w programie
"sanitacja dorzecza
Kamiennej"**

**Program nr 5.1.2.
Gospodarka odpadami**

Cel strategiczny nr 7
Poprawa stanu
zagospodarowania
przestrzennego w tym
krajobrazu gminy

Cel operacyjny nr 7.1.
Tworzenie rezerw
i przygotowanie
techniczne
terenów dla budownictwa
mieszkaniowego.

Program nr 7.1.1.
Wyprzedzające
przygotowanie prawa
lokalnego w zakresie
gospodarki
przestrzennej

Program nr 7.1..2.
Koordinacja
przestrzenna realizacji
programów
infrastrukturalnych
i komunikacyjnych.

Cel operacyjny nr 7.2.
Poprawa standardów
zagospodarowania
terenów
otwartych.

Program nr 7.2.1.
Koordinacja przestrzenna
programów wynikających
z koncepcji dotyczących
zagospodarowania terenów
sportu i rekreacji ,
wyznaczenia systemu
szlaków turystycznych,
zagospodarowania
akwenu wodnego.

Program nr 7.2.2.
Rewaloryzacja dóbr
kultury materialnej

3.5.Zestawienie tabelaryczne planów działania.

Cele warunkujące (priorytety): rozwój przedsiębiorczości , rozwój urozmaiconych form turystyki, rozwój budownictwa mieszkaniowego

Cel strategiczny nr 1: Współpraca z podmiotami zewnętrznymi gminy na rzecz jej rozwoju						
Cel operacyjny 1.1: Organizacja działań na rzecz rozwoju gminy						
Programy	Zadania	Realizator	Szacunkowy budżet	Termin rozpoczęcia	Potencjalne źródło finansowania	Wyniki
Program 1.1.1. Tworzenie systemu partnerskiej współpracy między samorządem gminy, a podmiotami zewnętrznymi	Zadanie I Identyfikacja potencjalnych płaszczyzn współpracy. Zadanie II Skierowanie ofert lub przyjęcie zaproszeń Zadanie III Uczestnictwo oraz popularyzacja wyników współpracy	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Budżet gminy	Wzrost aktywności gminy na arenie zewnętrznej
Program 1.1.2. Tworzenie i doskonalenie systemu zainteresowania gminą przez inwestorów zewnętrznych	Zadanie I. Opracowanie bazy ofert inwestycyjnych w gminie Zadanie II Udział w utworzeniu Powiatowej Bazy Ofert Inwestycyjnych Zadanie III Identyfikacja potencjalnych zewnętrznych form Promocji oraz systematyczne powiększanie udziału gminy. Zadanie IV Aktywny udział w utworzeniu Powiatowego Ośrodka Transferu i Technologii Zadanie V. Współpraca międzygminna na rzecz utworzenia Międzygminnego Funduszu Rozwoju Lokalnego	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Budżet gminy	Przyciągnięcie kapitału zewnętrznego
Program 1.1.3. System informacyjno – oświatowy o warunkach integracji Polski z Unią Europejską	Zadanie I Opracowanie założeń systemu Zadanie II Realizacja szkoleń i dystrybucja materiałów informacyjnych	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Budżet gminy i środki pomocowe	Popularyzacja Wiedzy na temat przystąpienia do Unii Europejskiej

Cel operacyjny 1.2. Wizerunek gminy						
Program 1.2.1. Promocja gminy	Zadanie I. Opracowanie programu promocji	Zarząd Gminy	5 000	II kw. 2001	Budżet gminy i środki pomocowe	Poprawa wizerunku gminy
	Zadanie II. Przyjęcie programu i realizacja jego ustaleń.			III kw. 2001		
Program 1.2.2 Udział instytucji i podmiotów gminy w imprezach targowych	Zadanie I Zebranie i rozpowszechnianie informacji o imprezach targowych Zadanie II. Koordynacja uczestnictwa podmiotów gminy w imprezach targowych	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	II kw. 2001	Budżet gminy i środki organizacji i instytucji regionalnych	Wzrost aktywności wystawienniczej firm lokalnych
Program 1.2.3. Wykorzystanie internetu jako kanału promocji	Zadanie I. Identyfikacja stron internetowych związanych z gminą oraz określenie potrzeb Zadanie II Opracowanie i systematyczna aktualizacja stron internetowych gminy.	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	II kw. 2001	Budżet gminy i środki pomocowe	Uporządkowanie bazy informacyjnej gminy i jej promocja zewnętrzna
Cel strategiczny nr 2 :Rozwój gospodarki rynkowej jako bazy ekonomicznej gminy						
Cel operacyjny nr 2.1. Instytucjonalizacja działań w zakresie rozwoju gospodarczego						
Program 2.1.1 Utworzenie Rady Gospodarczej Gminy Brody	Zadanie I. Skierowanie zaproszeń do współpracy	Przewodniczący Rady gminy	W ramach zadań bieżących	I kw.2001	Budżet gminy i środki organizacji i instytucji regionalnych	Powstanie płaszczyzny konsultacji w sprawach gospodarczych
	Zadanie II. Opracowanie założeń funkcjonowania Rady	Zaproszeni członkowie Rady		II kw.2001		
	Zadanie III Organizacja spotkań Rady	Zgodnie z ustaleniami zadania I		cyklicznie		
Program 2.1.2. Monitorowanie przedsiębiorczości i bezrobocia w gminie	Zadanie I Opracowanie wzorca raportu w zakresie przedsiębiorczości i bezrobocia oraz określenie odbiorców i kanałów dystrybucji Zadanie II. Porozumienie z jednostkami tworzącymi subregionalny rynek pracy. Zadanie III. Cykliczne opracowywanie raportów i jego dystrybucja	Zarząd Gminy, Starostwo Powiatowe, Powiatowy Urząd Pracy	W ramach zadań bieżących	I kw.2001	Środki własne jednostek	Aktualna informacja o lokalnym rynku pracy

	Zadanie IV. Opracowanie programu przeciwdziałania bezrobociu					
Program 2.1.3. Utworzenie i prowadzenie Gminnego Systemu Informacji Rynkowej	Zadanie I. Określenie założeń merytorycznych i organizacyjnych funkcjonowania systemu. Zadanie II. Wdrażanie systemu (w tym zakup sprzętu i oprogramowania) Zadanie III Pozyskanie rozproszonych informacji (baz danych) Z terenu powiatu, województwa i kraju	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	II kw.2001	Środki własne jednostek	Aktualna informacja o warunkach funkcjonowania gospodarki gminnej
Cel operacyjny nr 2.2 : Aktywizacja rynku pracy						
Program 2.2.1. Gminne Forum Przedsiębiorczości	Zadanie I. Określenie założeń merytorycznych i organizacyjnych funkcjonowania forum. Zadanie II. Wdrażanie systemu (w tym zakup sprzętu i oprogramowania)	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	II kw.2001	Budżet gminy	Stworzenie płaszczyzny dialogu gospodarczego
Program 2.2.2. Ośrodek promocji, doradztwa i informacji gospodarczej	Zadanie I Określenie założeń merytorycznych i organizacyjnych funkcjonowania forum. Zadanie II. Wdrażanie systemu (w tym zakup sprzętu i oprogramowania)	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	II kw.2001	Budżet gminy	Promocja mechanizmów i instytucji ułatwiających tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój małej przedsiębiorczości i przyciąganie inwestorów zewnętrznych

Program 2.2.3. Działania lobbyingowe na rzecz rozwoju Starachowickiego Inkubatora Przedsiębiorczości	Zadanie I. Pomoc organizacyjna i lobbying na rzecz rozwoju inkubatora .	Zarząd Gminy Zarząd Powiatu	W ramach zadań bieżących	2001	Środki Banku Światowego . Środki gmin, Środki własne inkubatora	Wzrost trwałych miejsc pracy
	Zadanie II. Fizyczne rozszerzenie działalności poza obszar miasta.	Starachowicki Inkubator Przedsiębiorczość i	do ustalenia	2001/2002		
Program 2.2.4. System przygotowania młodzieży do rozwoju przedsiębiorczości	Zadanie I Ocena stanu istniejącego Zadanie II Opracowanie wniosków i instytucjonalizacja działań	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	2001	Budżet gminy	Pomoc dla młodzieży poszukując ej zatrudnieni a
Cel strategiczny nr 3:Rozwój turystyki						
Cel operacyjny nr 3.1 Kształtowanie zintegrowanego systemu komunikacji						
Program 3.1.1. System pieszych szlaków wędrowskich i ścieżek rowerowych	Zadanie I. Opracowanie koncepcji programowej	Zarząd Gminy	5000	2001	Środki budżetowe zewnętrzne, Środki pomocowe	Poszerzenie oferty turystyczne j
	Zadanie II. Realizacja przewidzianych w koncepcji zadań , głównie realizacja zagospodarowania tras rowerowych		Zgodnie z opracowaną dokumentacją			
Cel operacyjny nr 3.2.Rozwój zaplecza obsługi turystyki w oparciu o istniejący zbiornik.						
Program 3.2.1 Program kompleksowego zagospodarowania turystycznego otoczenia zbiornika	Zadanie I Określenie założeń programowych	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	III kw.2001	Środki budżetu Gminy	Poszerzenie oferty turystyczne j
	Zadanie II Zlecenie i wykonanie opracowania		10000		Środki budżetu Gminy	
	Zadanie III Realizacja ustaleń opracowanego programu		Sukcesywnie w miarę pozyskiwania inwestorów		Środki inwestorów	
Cel operacyjny nr 3.3. Utworzenie systemu informacji i promocji turystycznej.						

Program 3.3.1. Centrum Promocji i Informacji Turystycznej Gminy	Zadanie I Określenie zasad funkcjonowania i powołanie centrum	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	IV kw. 2001	Środki zewnętrzne w ramach programów przeciwdziałania bezrobociu oraz promocji turystyki	Poszerzenie oferty turystycznej
	Zadanie II Pomoc podmiotom w zakresie uruchamiania i prowadzenia działalności turystycznej					
	Zadanie III. Działalność szkoleniowa		5000			
	Zadanie IV Turystyczna baza danych					
Program 3.3.2. Promocja turystyczna gminy	Zadanie I Opracowanie programu w ramach promocji gminy	Zarząd Gminy	7000	III kw. 2001	Środki własne	Zwiększenie aktywności turystycznej gminy
	Zadanie II Opracowanie materiałów informacyjnych i reklamowych					
	Zadanie III Współpraca z innymi jednostkami zajmującymi się promocją turystyki					
	Zadanie IV Lobbying na rzecz pozyskania inwestorów zewnętrznych					
Cel operacyjny nr 3.4 : Tworzenie warunków urozmaicenia form turystyki						
Program 3.4.1. Rozwój agroturystyki	Zadanie I Pomoc dla nowoutworzonych gospodarstw agroturystycznych	Zarząd Gminy	Sukcesywnie w miarę potrzeby	II kw. 2001	Środki własne i pomocowe	Zwiększenie aktywności turystycznej gminy i zwiększenie liczby trwałych miejsc pracy
	Zadanie II Promocja funkcjonujących gospodarstw agroturystycznych		W ramach zadań bieżących			
	Zadanie III Działalność szkoleniowa					

Program 3.4.2 System alternatywnego wykorzystania wód powierzchniowych w gminie.	Zadanie I Identyfikacja i ocena współczesnych możliwości technicznych	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Środki własne i pomocowe	Poprawa jakości oferty turystycznej
	Zadanie II Opracowanie programu inwestycyjnego		10 000	III kw. 2001		
	Zadanie III Pozyskanie inwestorów do realizacji programu		W ramach zadań bieżących	I kw. 2002		
Cel strategiczny nr 4: Uzupełnianie systemów infrastruktury technicznej i komunikacyjnej						
Cel operacyjny nr 4.1 : usprawnienie systemu komunikacyjnego gminy						
Program 4.1.1. Realizacja odcinków dróg zwiększających dostępność do szlaków tranzytowych	Zadanie I Identyfikacja odcinków na podstawie opracowanego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	Referat budownictwa	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Środki własne , Środki wsparcia zewnętrznego, środki pomocowe	Poprawa stanu infrastruktury gminy
	Zadanie II Opracowanie dokumentacji projektowej	Referat infrastruktury technicznej	20 0 000	III kw. 2001		
	Zadanie III Realizacja elementów wieloletniego programu powiatowych inwestycji drogowych		8 000 000			
Program 4.1.2 Wsparcie modernizacji dróg wojewódzkich i krajowych przebiegających przez gminę	Zadanie I Udział w wypracowaniu spójnego stanowiska gmin i powiatu starachowickiego w sprawie wizji kluczowego szlaku komunikacyjnego i powołanie Zespołu Koordynacyjnego.	Zarządy gmin i zarząd powiatu	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Środki własne	Poprawa dostępności do szlaków krajowych
	Zadanie II Opracowanie koncepcji programowej oraz dokumentacji technicznej dla powyższej drogi	Generalna Dyrekcja Dróg Publicznych, samorząd województwa świętokrzyskiego	10 000	2001	Środki rządowe i samorządu wojewódzkiego oraz środki pomocowe	
	Zadanie III Lobbying na rzecz planu finansowania inwestycji.					
	Zadanie IV Monitoring postępu prac modernizacyjnych wiaduktu w Brodach Iłżeckich	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących		Środki własne	
Program 4.1.3. Modernizacja i rozbudowa systemu dróg gminnych	Zadanie I Opracowanie kompleksowego programu rozbudowy i modernizacji dróg gminnych na lata 2001 – 2006	Zarząd Gminy	12 000	2001	Środki własne i pomocowe	Poprawa standardów komunikacji drogowej gminy

	Zadanie II Sukcesywna realizacja zadań wynikających z programu		12 000 000			
Cel operacyjny 4.2 : Usprawnianie i uzupełnianie brakujących elementów infrastruktury komunalnej						
Program 4.2.1 Realizacja brakujących elementów systemu kanalizacyjnego	Zadanie I Realizacja sieci kanalizacyjnej o dł 60 km stanowiącej uzupełnienie funkcjonującego systemu lub realizację nowych podsystemów	Zarząd Gminy		2001/2002	Środki własne i pomocowe	Pełne pokrycie obszaru gminy zorganizowanymi systemami kanalizacji
	Zadanie II Przygotowanie dokumentacyjne koncepcji sanitacji wsi Lipie i Bór Kunowski					
	Zadanie III Realizacja oczyszczalni we wsi lipie i Bór Kunowski					
Program 4.2.2. Innowacyjne usprawnienie gospodarki odpadami	Zadanie I. Opracowanie kompleksowego programu gospodarki odpadami.	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	III kw. 2001	Środki własne i pomocowe	Wzrost czystości gminy
	Zadanie II Przygotowanie dokumentacji planistycznej i projektowej wysypiska odpadów.					
	Zadanie III Realizacja przyjętego programu gospodarki odpadami i działalność promująca system segregacji odpadów					
Program 4.2.3. Rozbudowa urządzeń energetyki	Zadanie I Identyfikacja zadań z zakresu energetyki niezbędnych do realizacji w odległym horyzoncie czasowym.	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Środki własne	Zwiększenie pewności zasilania energetycznego
	Zadanie II. Podjęcie rozmów z energetyką zawodową w sprawie systematycznej realizacji zadań warunkujących prawidłowy rozwój gminy. (modernizacja odcinków linii n/n, realizacja nowych stacji trafo i linie zasilające ś/n)	Zarząd Gminy			Środki własne dostawców energii	

Program 4.2.4. Wspieranie rozwoju telekomunikacji i łączności internetowej	Zadanie I Współuczestnictwo w staraniach gmin powiatu Starachowickiego postulujących zwiększenie przepustowości łącz telekomunikacyjnych poprzez instalacje magistrali światłowodowej	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	II kw. 2001	Środki własne i pomocowe	Poprawa stanu komunikacji gminy
	Zadanie II Wyposażenie Urzędu Gminy i obiektów oświatowych w sztywne łącza internetowe.					
Program 4.2.5. Ochrona przed powodzią	Zadanie I Modernizacja uszkodzonych wałów oraz ewentualna realizacja nowych wynikających z koncepcji ochrony dorzecza Kamiennej przygotowanej przez ODGW	ODGW	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Środki własne ODGW	Właściwa ochrona przed zagrożeniami
	Zadanie II Utrzymanie w dobrym stanie technicznym urządzeń zbiornika wodnego Brody					
Cel strategiczny nr 5: Zachowanie walorów i zasobów środowiska przyrodniczego						
Cel operacyjny nr 5.1 : Zabezpieczenie wód i powierzchni ziemi przed zanieczyszczeniami						
Program 5.1.1 Współudział w programie „sanitacja Dorzecza Kamiennej i Ilżanki”	Zadanie I Udział w przygotowaniu koncepcji działań na rzecz sanitacji rzeki Kamiennej i powołanie Związku Komunalnego Gmin Dorzecza Kamiennej.	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Środki własne i środki pomocowe	Poprawa stanu czystości gminy i dorzecza Kamiennej
	Zadanie II Lobbying na rzecz pozyskania zewnętrznych źródeł Finansowania			II kw. 2001		
	Zadanie III Współudział w przygotowaniu dokumentacyjnym zakładanego związku jak i przygotowywanych inwestycji.		W ramach zadań bieżących	2001/2002/2003		
	Zadanie IV Realizacja przypadających na gminę Brody zadań inwestycyjnych.					

Program 5.1.2. Gospodarka odpadami	Zadanie I Wdrożenie kompleksowego programu gospodarki odpadami uwzględniającego segregację i pełną utylizację odpadów.	Zarząd Gminy			Środki własne i środki pomocowe	Poprawa stanu czystości gminy i dorzecza Kamiennej
	Zadanie II Likwidacja nielegalnych wysypisk śmieci					
Cel strategiczny nr 6: Usprawnienie systemu infrastruktury społecznej.						
Cel operacyjny nr 6.1. Tworzenie warunków rozwoju gospodarki mieszkaniowej i towarzyszących jej usług.						
Program 6.1.1. Kompleksowa realizacja urządzeń infrastruktury technicznej	Zadanie I Opracowanie harmonogramu realizacji oraz wzajemnych powiązań czasowych elementów infrastruktury	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Urząd Gminy	
Program 6.1.2. Utworzenie bazy danych na temat finansowania budownictwa mieszkaniowego.	Zadanie I Zebranie stosownej informacji i jej dystrybucja wśród mieszkańców gminy. Zadanie II. Organizacja spotkań z instytucjami finansowymi	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Instytucje bankowe	Przekazanie szerokiej i praktycznej informacji inwestorom
Cel operacyjny nr 6.2. Rozwój działalności kulturalnej w gminie						
Program 6.2.1. Tworzenie warunków aktywizacji oświatowej i kulturalno – rozrywkowej młodzieży	Zadanie I. Opracowanie programu oferty obejmującej zagospodarowania czasu wolnego młodzieży. Zadanie II. Realizacja określonych programem zadań.	Referat kultury	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Urząd Gminy	System konkursów dla mieszkańców gminy
Program 6.2.2. Aktywizacja jednostek kultury oraz systematyczna edukacja kulturalna	Zadanie I. Organizacja imprez o zasięgu lokalnym i regionalnym. Zadanie II. Organizacja Gminnego Przeglądu Twórczości Artystycznej	Referat kultury	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Urząd Gminy	System konkursów dla mieszkańców gminy

Program 6.2.3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi	Zadanie I. Koordynacja i aktywizacja działań organizacji pozarządowych działających na rzecz kultury. Zadanie II. Opracowanie jednolitego systemu zasad współpracy organizacji pozarządowych i gminy.	Referat kultury	W ramach zadań bieżących	I kw. 2001	Urząd Gminy	System konkursów dla organizacji pozarządowych
Cel operacyjny nr 6.3. Rozwój zaplecza kultury fizycznej w gminie						
Program 6.3.1 Rozwój zaplecza gminnego ośrodka sportu i rekreacji kultury fizycznej	Zadanie I. Modernizacja istniejących elementów urządzeń sportowych. Zadanie II Poszerzenie oferty programowej w zakresie usług sportowych pod kątem turystów. Zadanie III Realizacja zespołu urządzeń służących rehabilitacji niepełnosprawnych.	Referat kultury	1 000 000 2 000 000 5 000 000	III kw. 2004 III kw. 2004 III kw. 2006	Urząd Gminy Środki pomocowe Środki pomocowe, Dofinansowane z PFRON	Powiększenie oferty rekreacyjno - sportowej
Program 6.3.2. Zagospodarowanie akwenu wodnego	Zadanie I. Opracowanie koncepcji zagospodarowania zbiornika Zadanie II. Pozyskanie inwestorów i realizacja programu	Referat budownictwa	200 000	II kw. 2001 IV kw.2001	Urząd Gminy Inwestorzy zewnętrzni	Wzrost bazy ekonomicznej gminy
Cel operacyjny nr 6.4. Tworzenie warunków aktywizacji oświatowej						
Program 6.4.1. Restrukturyzacja oświaty.	Zadanie I. Pełna restrukturyzacja systemu oświaty. Zadanie II. Program wykorzystania bazy oświatowej dla celów kultury i sportu ewentualnie pomocy społecznej.	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	II kw.2001	Urząd Gminy	Powstanie jednostek ekonomicznie efektywnych
Cel operacyjny nr 6.5 Poprawa systemu opieki zdrowotnej.						
Program 6.5.1 Wizja przyszłości gminnego systemu opieki zdrowotnej.	Zadanie I. Opracowanie programu. Zadanie II. Realizacja ustaleń programu.			III kw.2001		

Program 6.5.2. Rozwój bazy materialnej służącej celom opieki zdrowotnej .	Zadanie I. Uzupełnienie wyposażenia diagnostycznego i technicznego gminnych placówek służby zdrowia.	Zarząd Gminy	100 000	IV kw. 2001	Urząd Gminy i środki pomocowe	Poprawa jakości świadczonych usług
Cel operacyjny 6.6. Poprawa standardu obsługi administracyjnej gminy.						
Program 6.6.1. Wdrożenie nowoczesnych metod zarządzania.	Zadanie I. Działalność szkoleniowa w zakresie stosowania TQM Zadanie II. Wprowadzenie zasad TQM w pracy Urzędu Gminy i instytucji świadczących usługi publiczne.	Zarząd Gminy	W ramach zadań bieżących	II kw.2001 III kw.2001	Urząd Gminy	Poprawa jakości świadczonych usług
Program 6.6.2. Rozwój administracyjnej bazy materialnej	Zadanie I. Koncepcja programowo – przestrzenna gminnego ośrodka administracji publicznej zagospodarowania . Zadanie II. Przygotowanie dokumentacji technicznej dla budynku Urzędu Gminy. Zadanie III. Realizacja gminnego zespołu usług publicznych.	Referat budownictwa Referat budownictwa Referat budownictwa	10 000 70 000 5 000 000	III kw.2001 I kw.2002 I kw. 2003	Urząd Gminy	Poprawa wizerunku gminy
Cel strategiczny 7: Poprawa stanu zagospodarowania przestrzennego w tym krajobrazu gminy.						
Cel operacyjny 7.1: Tworzenie rezerw i przygotowanie techniczne terenu dla budownictwa mieszkaniowo – usługowego.						
Program 7.1.1. Wyprzedzające przygotowanie prawa lokalnego w zakresie gospodarki przestrzennej	Zadanie I. Identyfikacja niezbędnych planów i przygotowanie uchwał o przystąpieniu do opracowania projektów planów przestrzennych. Zadanie II. Organizacja procedury przetargowej, wybór wykonawcy i pozyskanie opracowania planu oraz jego uchwalenie.	Referat budownictwa Referat budownictwa	Obowiązki w ramach zadań bieżących 110 000	I kw. 2001 II kw. 2001	Urząd Gminy Urząd Gminy	

	Zadanie III. Bieżąca kontrola realizacji zadań wynikających z ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym.		W ramach zadań bieżących			
Program 7.1.2. Koordinacja przestrzenna realizacji programów infrastrukturalnych i komunikacyjnych.	Zadanie I. Opracowanie zasad koordynacji. Zadanie II. Wykonanie programu.	Referat budownictwa	W ramach zadań bieżących	III kw. 2001	Urząd Gminy	
Cel operacyjny 7.2: Poprawa standardów zagospodarowania terenów otwartych.						
Program 7.2.1. Koordinacja przestrzenna programów wynikających z koncepcji dotyczących zagospodarowania terenów sportu i rekreacji, wyznaczenia systemu szlaków turystycznych, zagospodarowania akwenu wodnego.	Zadanie I. Określenie zasad współpracy z komórkami branżowymi, Zadanie II. Wykonywanie zadań wynikających z programów. Zadanie III. Bieżąca identyfikacja zagrożeń ład przestrzennego i podejmowanie działań osłonowych.	Referat budownictwa	W ramach prac bieżących	II kw. 20001	Urząd Gminy	Poprawa ład przestrzennego gminy
Program 7.2.2. Rewaloryzacja dóbr kultury materialnej.	Zadanie I. Weryfikacja formalno – prawna listy obiektów zabytkowych. Zadanie II. Działalność doradcza w zakresie pomocy technicznej dla inwestorów podejmujących zabiegi rewaloryzacyjne swoich obiektów.	Referat budownictwa	W ramach prac bieżących	II kw. 2001	Urząd Gminy	Poprawa ład przestrzennego gminy

4. STRATEGICZNE PROGRAMY WOJEWÓDZKIE JAKO PODSTAWA WSPOMAGANIA ROZWOJU GMINY.

4.1. Relacje między strategią rozwoju gminy a strategią rozwoju województwa

Opracowanie programów strategicznych przedsięwzięć na terenie gminy Brody Łżeckie może wynikać zarówno z racji określonych w celach strategii gminnej, jak też w strategii rozwoju województwa. Kompatybilność celów strategicznych gminy i województwa jest warunkiem współpracy na płaszczyźnie wspomagania rozwoju między obydwoma samorządami. Na poziomie generalnego celu strategicznego województwa i gminy nie ma praktycznie problemu dostosowania wzajemnej zgodności. Strategia gminy Brody Łżeckie powinna mieć jak najwięcej wspólnych tematycznie programów ze strategią rozwoju województwa. Wymóg ten wynika z dwu zasadniczych przesłanek takich jak:

1. wspieranie rozwoju województwa przez wdrażanie strategii lokalnych, w tym przez strategię gminy Brody Łżeckie;
2. możliwości włączenia strategicznych zadań gminnych jako programów elementarnych do wieloletnich programów wojewódzkich i uzyskanie tą drogą zewnętrznego wsparcia finansowego na ich realizację.

Nie wszystkie możliwości tworzenia wspólnych programów będą wykorzystane w pierwszych latach wdrażania strategii. Będzie to proces ciągłego, wieloletniego dostosowywania treści programów regionalnych i lokalnych. Obecnie najważniejszym kryterium doboru programów gminnych pozostanie analiza SWOT, wizja przyszłości i aspiracje rozwojowe gminy. Strategia rozwoju województwa obejmuje jednak na tyle rozległy zakres dziedzin, że znaczna część programów gminnych może być przyporządkowana programom wojewódzkim. Pewną inspiracją dla strategicznego programowania rozwoju gminy Miedziana Góra może być także układ celów zapisanych w strategii rozwoju województwa. Poniżej przedstawione są cele warunkujące osiągnięcie celu generalnego, priorytety rozwojowe i programy wojewódzkie z zaznaczeniem wśród nich takich programów, które mogą w sobie zawierać przedsięwzięcia podejmowane również w ramach strategii gminy Brody Łżeckie. Mogą to być programy elementarne w ramach programów wojewódzkich.

4.2. Cele warunkujące, priorytety i programy w strategii rozwoju województwa świętokrzyskiego

Generalny cel strategicznego wspomagania rozwoju zakłada *wzrost atrakcyjności województwa dla rozwoju gospodarczego i społecznego*, zwłaszcza w relacji do regionów bezpośrednio otaczających region świętokrzyski i największych w Polsce czterech aglomeracji miejskich. Cel generalny jest oparty na sześciu celach warunkujących jego osiągnięcie, na podporządkowanych im priorytetach rozwojowych i programach operacyjnych.

Cel 1. Rozwój zasobów ludzkich i bezpieczeństwo społeczne

W długim horyzoncie czasowym za najważniejszy cel warunkujący wzrost atrakcyjności województwa uznaje się rozwój zasobów ludzkich.

Priorytetowe zadania to:

1. *Doskonalenie systemu edukacji z uwzględnieniem rynku pracy*
2. *Przeciwdziałanie bezrobociu, łagodzenie jego skutków i aktywizacja zawodowa bezrobotnych.*
3. *Zapewnienie wysokiej jakości usług publicznych.*

Współcześnie za główny czynnik rozwoju uważa się człowieka z jego kwalifikacjami zawodowymi i wszechstronną wiedzą ogólną. Optymalny system kształcenia dzieci i młodzieży oraz system ustawicznego kształcenia dorosłych stwarza warunki dla rozwoju regionu, w tym kształtowania rynku pracy oraz rozwiązywania zjawisk i problemów społecznych.

Cel 1 będzie realizowany poprzez takie programy jak:

- *Program rozwoju szkolnictwa wyższego w województwie (rozwój szkolnictwa wyższego i jego bazy materialnej, w tym wsparcie działań na rzecz rozwoju nowych kierunków kształcenia na poziomie akademickim oraz utworzenia Uniwersytetu Świętokrzyskiego)*
- *Kompleksowy program rozwoju oświaty i edukacji zawodowej w dostosowaniu do wymogów rynku pracy*
- *Kompleksowy program łagodzenia skutków bezrobocia, aktywizacji zawodowej bezrobotnych oraz zwiększenia mobilności mieszkańców w podejmowaniu pracy*
- *Kompleksowy program ochrony zdrowia (zapewnienie właściwej jakości usług oraz optymalizacji kosztów w zakładach opieki zdrowotnej).*
- *Kompleksowy program pomocy osobom dysfunkcyjnym (zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych oraz usamodzielnianie i integracja społeczna osób i rodzin dysfunkcyjnych).*

Cel 2. Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody i dóbr kultury

Wzrost atrakcyjności województwa warunkowany jest przestrzeganiem europejskich standardów jakości ochrony środowiska przyrodniczego oraz ochrony dziedzictwa kulturowego.

Priorytetowymi zadaniami są:

1. *Tworzenie warunków zrównoważonego rozwoju umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie systemów ekologicznych.*
2. *Ochrona dziedzictwa kulturowego.*
3. *Tworzenie warunków rozwoju kultury, turystyki, sportu i rekreacji.*

Realizację tego celu ułatwi kompleksowe podejście do problemów uporządkowania gospodarki wodnej w dorzeczach głównych rzek województwa, stworzenia rejonowych systemów zagospodarowania odpadów oraz rekultywacji terenów zdegradowanych, zapewnienia ochrony powietrza atmosferycznego.

Poprawa stanu środowiska przyrodniczego pozwoli na lepsze udostępnienie dotychczas niedostatecznie wykorzystanych walorów krajobrazowych, przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego województwa świętokrzyskiego dla celów turystyki i rekreacji.

Cel 2 będzie realizowany poprzez takie programy jak:

- Ramowy program ochrony wód i gospodarki wodnej (uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w dorzeczach Nidy, Kamiennej i Pilicy oraz w dolinie Wisły na odcinku województwa)
- Ramowy program ochrony ziemi (rejonowe systemy gospodarki odpadami oraz rekultywacja terenów zdegradowanych).
- Program racjonalnego wykorzystania zasobów przyrody i ochrony powietrza atmosferycznego
- Program zwiększenia lesistości województwa.
- Program rozwoju turystyki w regionie
- Kompleksowy program ochrony dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju kultury
- Kompleksowy program rozwoju kultury fizycznej i sportu

Cel 3. Rozwój systemów infrastruktury technicznej

Działaniem niezbędnym dla poprawy atrakcyjności województwa jest inwestowanie w regionalną sieć infrastrukturalną.

Priorytetowe zadania to:

- 1. Podnoszenie standardów i stworzenie spójnego układu komunikacyjnego stymulującego rozwój regionu.*
- 2. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego*

Województwo ma stosunkowo dobrze rozwinięte układy komunikacyjne - drogowe i kolejowe. Następuje szybki rozwój sieci telekomunikacyjnej i łączności satelitarnej. Jednakże skala przeobrażeń w tych dziedzinach w innych regionach, w tym projektowana rozbudowa sieci autostrad w ramach europejskich korytarzy transportowych, portów lotniczych itp. wymaga stworzenia spójnego układu komunikacyjnego, łączącego województwo z ważniejszymi aglomeracjami i usprawniającego sieć połączeń wewnątrzregionalnych.

Priorytetowymi zadaniami będą głównie: budowa i modernizacja tras ekspresowych wraz z obejściami miast, budowa i modernizacja dróg krajowych i wojewódzkich, rozbudowa lotniska w Masłowie, reaktywizacja LHS.

Niezwykle ważnym zadaniem będzie inwestowanie w rozwój systemów telekomunikacyjnych oraz usług multimedialnych.

Ostatnia grupa celów operacyjnych obejmuje działania na rzecz zapewnienia powszechnego bezpieczeństwa energetycznego w zakresie bieżących i perspektywicznych potrzeb dostępu do nośników energii oraz zapewnienie zmienności nośników energii wszystkim jej odbiorcom.

Inwestowanie w infrastrukturę o charakterze ponadlokalnym zwiększa atrakcyjność lokalizacji działalności gospodarczej podejmowanej przez inwestorów krajowych i zagranicznych, jak również wpływa na poprawę jakości życia mieszkańców.

Cel 3 będzie realizowany poprzez takie programy jak:

- *Kompleksowy program rozwoju sieci drogowej województwa*
- *Program rozwoju transportu kolejowego*
- *Program modernizacji i rozbudowy lotniska Masłów*
- *Program integracji systemu transportowego w województwie*
- *Program rozwoju telekomunikacji*
- *Program rozwoju sieci elektroenergetycznych*
- *Program rozwoju sieci gazowych*

Cel 4. Aktywizacja rolnictwa i wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich

Ponad 54 % ludności województwa świętokrzyskiego mieszka na wsi. Ponad 20% ludności utrzymuje się wyłącznie z pracy w rolnictwie. W perspektywie procesów integracyjnych rolnictwo i gospodarka żywnościowa jest dziedziną wymagającą skutecznych

działań aktywizujących nadwyżki siły roboczej, poprawiających warunki życia ludności wiejskiej, podnoszących niski obecnie poziom wykształcenia.

Za priorytetowe uznaje się więc działania na rzecz:

1. *Wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich umożliwiającego przechodzenie ludności wiejskiej do zawodów pozarolniczych (obejmujące zarówno wsparcie rozbudowy infrastruktury technicznej i społecznej na wsi, tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem oraz poprawę kwalifikacji zawodowych mieszkańców wsi)*
2. *Rozwoju i modernizacji produkcji rolnej i przetwórstwa rolno-spożywczego.*
3. *Stworzenia infrastruktury rynku rolnego.*

Temu celowi sprzyjać będzie realizacja takich programów jak:

- *Kompleksowy program rozwoju obszarów wiejskich*
- *Kompleksowy program rozwoju produkcji rolnej i przetwórstwa rolno-spożywczego*
- *Kompleksowy program rozwoju infrastruktury rynku rolnego.*

Cel 5. Przyspieszenie urbanizacji oraz restrukturyzacji bazy ekonomicznej województwa.

Za priorytetowe uznaje się działania na rzecz:

1. *Tworzenia warunków sprzyjających aktywizowaniu przedsiębiorczości jako pierwszoplanowego czynnika urbanizacji województwa*
2. *Kreowania rozwoju i dywersyfikacji funkcji wyższego rzędu w Kielcach oraz racjonalnego rozwoju strefy podmiejskiej Kielc*
3. *Konwersji obszaru Staropolskiego Okręgu Przemysłowego*
4. *Aktywizacji gospodarczej oraz przyspieszonego rozwoju wszystkich miast i centrów gmin województwa*
5. *Utworzenia ośrodka nadawczego telewizji regionalnej*

Konkurencyjność regionu w dużym stopniu zależy od umiejętności tworzenia i absorbowania innowacji. Należy więc wspierać działania służące tworzeniu regionalnego systemu innowacji (technopoli, parków technologicznych) oraz aktywizacji regionalnego środowiska biznesowego.

Za priorytetowe działania uznaje się więc wsparcie rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw, rozwój sieci instytucji i organizacji otoczenia biznesu, w tym sieci

nowoczesnej obsługi kapitału oraz wsparcie rozwoju nowoczesnych i innowacyjnych sektorów gospodarki.

Specjalna rola w aktywizacji społeczno-gospodarczej i podnoszeniu poziomu urbanizacji województwa świętokrzyskiego przypada Kielcom, które mają pełnić rolę generatora rozwoju obszaru województwa poprzez rozwój funkcji wyższego rzędu (centrum: naukowe i innowacyjne, kulturalne, medyczne, kongresowe, informacyjne, współpracy międzynarodowej itp.). Do tej grupy działań zaliczyć także należy utworzenie ośrodka nadawczego telewizji regionalnej.

Warunkiem wzrostu znaczenia Kielc jako centrum regionalnego jest poprawa wszelkich standardów miasta i zapewnienie przestrzenno-funkcjonalnego jego rozwoju (zabezpieczenie rezerw terenowych i infrastrukturalnych).

Szczególne miejsce na obszarze województwa świętokrzyskiego zajmują trzy największe ośrodki miejskie Staropolskiego Okręgu Przemysłowego: Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice i Skarżysko-Kamienna. Problemem tych miast jest ciągle utrzymujący się brak równowagi między poziomem koncentracji ludności a liczbą miejsc pracy i dywersyfikacją gałęziową lokalnych podmiotów gospodarczych.

Wspierany będzie również rozwój miast średnich, zdolnych do skutecznej wielostronnej obsługi swoich subregionalnych stref wpływów, zwłaszcza na południu regionu. Powinny one przygotować się do dalszej koncentracji mieszkańców i działalności gospodarczej, szczególnie rozwoju sektora usług. Ważnym zadaniem strategicznym jest urbanizacja obszarów wiejskich poprzez udostępnienie terenów rozwojowych z wyodrębnieniem skoncentrowanego budownictwa mieszkaniowego w centrach gmin oraz terenów przemysłowych.

Temu celowi sprzyjać będzie realizacja takich programów jak:

- *Kompleksowy program aktywizacji gospodarczej województwa*
- *Program metropolizacji Kielc – kreowanie rozwoju funkcji wyższego rzędu*
- *Program rozwoju aglomeracji staropolskiej*
- *Program przyspieszonego rozwoju miast i centrów gmin w południowej części województwa*

Cel 6. Przygotowanie województwa do międzynarodowej współpracy regionów

Za priorytetowe uznaje się działania na rzecz:

- 1. Rozwoju współpracy z partnerami zagranicznymi*
- 2. Przygotowania społeczeństwa do procesów integracyjnych*

3. Instytucjonalnego przygotowania województwa do programowania i realizacji polityki integracji z Unią Europejską

W kontekście procesów integracyjnych międzynarodowa współpraca regionów jest ważnym czynnikiem wzrostu atrakcyjności i konkurencyjności regionu. Przygotowanie województwa w tych obszarach wymaga intensyfikacji działań promocyjnych oraz rozwoju różnorodnych form współpracy z partnerami zagranicznymi (samorządami regionalnymi, organizacjami międzynarodowymi, podmiotami gospodarczymi).

Za priorytetowe uważa się także przygotowanie instytucjonalne województwa do korzystania z funduszy przedakcesyjnych i strukturalnych Unii Europejskiej oraz przygotowanie kadrowe (tworzenie systemu szkoleń z zakresu integracji europejskiej, w tym dla administracji samorządowej szczebla regionalnego i lokalnego oraz administracji rządowej).

Temu celowi sprzyjać będzie realizacja takich programów jak:

- **Zintegrowany program marketingu i współpracy z zagranicą**
- **Kompleksowy program przygotowania województwa świętokrzyskiego do integracji z Unią Europejską (społeczeństwa i instytucji)**

4.3. Zasady strategicznego, zrównoważonego rozwoju województwa świętokrzyskiego aktualne w strategii rozwoju gminy

Zasady są regułami postępowania w polu działań strategicznych wspomagających rozwój województwa świętokrzyskiego. Można je odnieść zarówno do różnych sfer procesu tworzenia i wdrażania strategii, jak też do wyodrębnionych dziedzin planowania i zarządzania rozwojem regionu. Należy mieć na uwadze również dostosowanie regionu świętokrzyskiego do warunków integracji Polski z Unią Europejską.

Zasady pełnią w strategii rozwoju województwa rolę uzupełniającą układ celów. Wytaczają sposób postępowania w procesie budowania i wdrażania strategii. Wskazują także oczekiwany przebieg procesów rozwoju społecznego i gospodarczego. Przez to stają się kryteriami monitorowania strategii.

Podobnie, jak w przypadku celów również zasady powinny tworzyć w miarę pełny układ. W jego ramach można wyodrębnić:

A. Zasady budowania i wdrażania strategii rozwoju województwa:

- 1) Zasada ciągłości i otwarcia w czasie planowania strategicznego, popartego monitoringiem wdrożeń przedsięwzięć rozwojowych;
- 2) Zasada elastyczności strategii rozwoju województwa wobec zmieniających się uwarunkowań rozwoju i ocen tych uwarunkowań;
- 3) Zasada partnerstwa wobec strategii innych szczebli samorządowych;
- 4) Zasada otwarcia strategii na aplikację pomysłów innowacyjnych przedsięwzięć strategicznych;

- 5) Zasada dostosowania celów strategii rozwoju województwa do priorytetów funduszy pomocowych UE i do narodowych strategii sektorowych a także do priorytetów koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 6) Zasada implikacji poszczególnych etapów planowania strategicznego, co oznacza oparcie treści etapów (iteracji) następnych z poprzednich;
- 7) Zasada zamkniętego cyklu ciągu iteracji planowania strategicznego.

B. Zasady ogólne unionizacji województwa:

- 1) Zasada otwarcia komunikacyjnego informacyjnego i gotowości adaptacji nowych czynników rozwoju;
- 2) Zasada efektywności ekonomicznej rozwoju i efektywności przedsięwzięć strategicznych wspomagających rozwój;
- 3) Zasada powszechnej innowacyjności rozwoju (technologie, wartości użytkowe, pomysły organizacyjne, inne nowe formy);
- 4) Zasada urozmaicenia strukturalnego (dywersyfikacji) rozwoju w skali regionalnej i lokalnej;
- 5) Zasada czystości i wielostronnego bezpieczeństwa województwa;
- 6) Zasada wspomagania konkurencyjności województwa oparta na wszelkich innych zasadach „unionizacji” rozwoju i przekształceń strukturalnych;
- 7) Zasada wielostronnego równoważenia rozwoju.

C. Ogólne zasady rozwoju województwa świętokrzyskiego:

- 1) Zasada udrożnienia wpływów aktywizujących województwo przez otaczające go aglomeracje miejskie;
- 2) Zasada funkcjonalnego kojarzenia czynników rozwoju w celu osiągania tzw. efektów synergii (potencjały: zasoby ludzkie, urbanizacja, infrastruktura, walory turystyczne, bogactwa mineralne, potencjał rolniczy, potencjał przemysłowy, inne);
- 3) Zasada wyrównywania globalnych potencjałów gospodarczych i urbanizacyjnych między północną a południową częścią województwa;
- 4) Zasada metropolizacji stolicy województwa poprzez rozwój i dywersyfikację funkcji wyższego rzędu;
- 5) Zasada poszukiwania specyficznych atutów województwa (regionu) na tle regionów krajowych i europejskich (otoczenie aglomeracjami miejskimi, unikalne bogactwa mineralne, bogate dziedzictwo kulturowe, inne);

D. Zasady rozwoju w poszczególnych dziedzinach strategicznych:

- Zasada równoważenia rozwoju województwa między sferami: ekologiczną, gospodarczą i społeczną;
- Zasada dywersyfikacji kierunków kształcenia na poziomie szkół wyższych i średnich zawodowych;
- Zasada elastyczności podnoszenia i zmian kwalifikacji zawodowych;
- Zasada równoważenia globalnego, przestrzennego i strukturalnego rynku pracy;
- Zasada dostępności mieszkańców województwa do nowych osiągnięć cywilizacyjnych;
- Zasada koordynacji działań aktywizacyjnych pracodawców i pracobiorców;
- Zasada dywersyfikacji struktury gospodarczej wsi (wielofunkcyjność);
- Zasada efektywności wykorzystania potencjału rolniczej przestrzeni produkcyjnej;

- Zasada powszechnej dostępności mieszkańców wsi do usług wyższego rzędu, w tym do usług ponadlokalnych;
- Zasada powszechnej dostępności do szlaków komunikacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym;
- Zasada powszechnej drożności komunikacyjnej na obszarze województwa;
- Zasada substytucji zaopatrzenia w media energetyczne;
- Zasada racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody, w tym wodami powierzchniowymi i podziemnymi oraz lasami;
- Zasada ograniczania lub likwidacji zanieczyszczeń środowiska u źródła ich powstawania;
- Zasada uwzględniania wymogów ochrony środowiska przyrodniczego w planowaniu przestrzennym;
- Zasada zachowania pełnego zabezpieczenia obszaru województwa przed klęskami żywiołowymi, w tym przed powodzią;
- Zasada powszechności edukacji ekologicznej;
- Zasada kojarzenia funkcjonalno-przestrzennego dóbr i usług turystycznych;
- Zasada powszechnej dostępności mieszkańców województwa do usług oświatowych, kulturalnych, opieki zdrowotnej i opieki społecznej, kultury fizycznej i rozrywki a także do miejsc lokalnych i ponadlokalnych kontaktów społecznych;
- Zasada urozmaicania form obsługi potrzeb indywidualnych i zbiorowych mieszkańców województwa;
- Zasada powszechnej i wielostronnej (pod względem formy i treści) dostępności informacyjnej;
- Zasada zabezpieczenia złóż surowców mineralnych przed ich ekstensywną eksploatacją i rabunkową gospodarką złożami;
- Zasada innowacyjności produkcji materiałów budowlanych;
- Zasada konkurencyjności potencjału budowlanego województwa, zwłaszcza na rynkach zewnętrznych.

5. PROGRAMY I ZADANIA OPERACYJNE GMINY.

5.1. Klasyfikacja programów

Programy działań strategicznych określają zadania, jakie należy podejmować na rzecz rozwoju gminy, a których nie zdoła uruchomić obiektywny i realny rynek. Programy opisują przedsięwzięcia złożone z wielu elementów nie zawsze ściśle między sobą funkcjonalnie powiązanych. Ze względu na stopień integracji wewnętrznej programowane przedsięwzięcia organizacyjne i materialne można podzielić na:

- programy wewnętrznie integralne, dotyczące najczęściej budowy pojedynczych obiektów, nawet jeżeli mają pełnić wiele funkcji elementarnych. Mogą to być także programy tworzenia instytucji lokalnych;
- programy systemowe obejmujące przedsięwzięcia elementarne, luźno między sobą powiązane. Są to tzw. programy sieciowe obejmujące zbiory przedsięwzięć lub elementów

funkcjonalnie jednorodnych lub luźne zbiory elementów wzajemnie komplementarnych. Z tego względu programy gminne mogą stanowić element w sieci programu wojewódzkiego.

Z punktu widzenia gospodarki gminy można wyróżnić programy o znaczeniu lokalnym, w tym wewnątrzgminnym lub niewiele w sensie funkcjonalnym wykraczających poza granice gminy oraz programy o znaczeniu ponadlokalnym. W strategii rozwoju Gminy Brody będą to programy znaczące w obszarze zurbanizowanym Starachowic. W przyszłości możliwa będzie rozbudowa niektórych programów lub budowa nowych o znaczeniu regionalnym, choćby w ramach strategii rozwoju województwa lub powiatu (np. program „czysta Kamienna”).

Kolejna klasyfikacja programów, ważna w dokumentach strategii rozwoju lokalnego i regionalnego opiera się na stopniu konkretyzacji opisu programowego lub na stopniu merytorycznego zaawansowania koncepcji programowanych przedsięwzięć. W oparciu o to kryterium można wyróżnić programy opisujące ogólnie ideę przedsięwzięć, zarys ich funkcji i sposoby wdrożenia, a także programy o wysokim stopniu dojrzałości koncepcji przedsięwzięć, zbliżone treścią do projektów wdrożeniowych.

Wreszcie ostatnim, użytecznym kryterium podziału programów w strategii jest zakres bezpośrednich kompetencji władz samorządowych w podejmowaniu działań na rzecz rozwoju gminy. Władze samorządowe, w tym Rada i Zarząd mają ograniczony zakres bezpośrednich kompetencji, w działaniach wspomagających rozwój gospodarczy na swoim terenie. Zakres ten określony jest ustawami: samorządową z 1991 roku z późniejszymi jej zmianami oraz komunalną z 1996 roku. Generalnie rzecz ujmując samorząd gminny ma możliwość dwójakiego sposobu uruchamiania programowanych strategicznie przedsięwzięć gospodarczych (materialnych i organizacyjno-instytucjonalnych). Są to programy:

- bezpośrednio odpowiadające zadaniom obowiązkowym (własnym i zleconym) samorządu lokalnego;
- pośrednio uruchamiane przez samorząd lokalny różnymi sposobami, w tym poprzez wchodzenie w spółki z podmiotami partnerskimi w danym przedsięwzięciu, poprzez działalność marketingową wobec inwestorów niezależnych od samorządu, jak też poprzez współpracę z samorządem województwa świętokrzyskiego w ramach strategii rozwoju regionalnego.

Praktycznie najważniejszym motywem opracowywania programów rozwojowych jest obecnie możliwość osiągania środków finansowych na ich wdrożenia z funduszy przedakcesyjnych Unii Europejskiej (Phare, Sapard i Ispa) uruchamianych na okres

wstępnego przygotowania polskiej gospodarki przed wstąpieniem do tej organizacji. Po przystąpieniu Polski do UE będą uruchomione cztery fundusze strukturalne:

1. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego;
2. Europejski Fundusz Socjalny;
3. Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej;
4. Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa

i Fundusz Kohezji, z przeznaczeniem na finansowanie w Polsce znacznie większej liczby programowanych przedsięwzięć gospodarczych. Środki przeznaczone na wsparcie rozwoju gmin z tych funduszy będą koordynowane co najmniej na szczeblu wojewódzkim.

5.2. Elementy opisu programów

Przewidywane przedsięwzięcia gospodarcze o znaczeniu strategicznym dla gminy powinny być sukcesywnie opracowywane w formie opisów programowych według jednolitego wzoru (makiety). Opisy te mogą wykonywać specjaliści w zakresie określonych dziedzin uwzględnionych w celach strategicznych. W strategii rozwoju gminy Miedziana Góra przyjmuje się poniżej zamieszczony wzór pełnego opisu programowanego przedsięwzięcia inwestycyjnego, bądź organizacyjnego, zgodny z wzorem przyjętym w opisie programów wojewódzkich.

Program NrNAZWA...

- 1) *Cele lub funkcje programowanego przedsięwzięcia. Jest to opis istoty danego przedsięwzięcia wspomagającego rozwój gminy i opis funkcji jakie będzie pełniło to przedsięwzięcie we wspomagany rozwój;*
- 2) *Elementy składowe programu. Są to składniki programowanego przedsięwzięcia lub funkcje elementarne;*
- 3) *Lokalizacja (lub rozmieszczenie) programu na terenie gminy. Jest to wskazanie miejsca (siedziby) lub wielu miejsc obiektów przewidywanych w programie;*
- 4) *Znaczenie programu w strategii (odniesienie do celów operacyjnych). W tym punkcie należy wskazać cele operacyjne do których odnosi się dany program. Mogą być wskazane także cele wyższego rzędu;*
- 5) *Korzyści uzupełniające (poza celami strategicznymi). Są to przewidywane korzyści nie uwzględnione w celach strategicznych;*

- 6) *Podmioty realizujące program (animatorzy i "aktorzy")*. Tu wskazywane są nazwy podmiotów (instytucji firm, organizacji pozarządowych), które odpowiadają za wdrożenie programu, bądź wdrażają go na terenie gminy;
- 7) *Warunki rozpoczęcia i sposób realizacji programu*. Jest to sekwencyjny opis działań jakie są potrzebne do wdrożenia programu;
- 8) *Aktualny stopień przygotowania programu*. Tu należy określić stan zaawansowania koncepcji programu danego przedsięwzięcia. Niekiedy bywają już określone projekty techniczne lub biznesplany programowanego przedsięwzięcia, niekiedy zaś tylko koncepcje wstępne;
- 9) *Związki z innymi programami w strategii*. Należy wskazać inne programy umieszczone w strategii, które powinny wyprzedzać dany program tworząc dla jego realizacji dogodne warunki. Należy też wskazać programy które mogą mieć ułatwione warunki wdrażania przez dany program. Można także wskazać programy powiązane komplementarnie;
- 10) *Uwarunkowania zewnętrzne realizacji programu*. Są to wszelkiego rodzaju warunki sprzyjające i nie sprzyjające wdrażaniu danego programu;
- 11) *Czas realizacji programu*. Każde programowane w strategii rozwoju przedsięwzięcie gospodarcze powinno mieć orientacyjne daty rozpoczęcia wdrożenia i orientacyjny czas realizacji, co pozwoli na ułożenie krótko- i średniokresowych sekwencji działań. Pozwoli też na dostosowanie wdrożeń przedsięwzięć lokalnych w ramach programów wojewódzkich.
- 12) *Inne dokumenty strategiczne w których umieszczony jest dany program*, w tym strategia rozwoju województwa, powiatu, inne.

5.3. Przykładowe programy w wersjach skróconych.

Program

GMINNE FORUM DLA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

1. Funkcje i cele programu.

Proponowany program ma być formą gospodarczego dialogu, wymiany poglądów, opiniowania kierunków rozwoju oraz wspierania przemian gospodarczych i społecznych dla

gminy. Gminne Forum dla Przedsiębiorczości stanowić będzie koordynację i integrację działań samorządu gminy z samorządem Starachowic i gmin sąsiednich na rzecz rozwoju. Będzie pełnić funkcję organu opiniotwórczego i doradczego dla władz samorządowych.(gminy Brody, miasta Starachowice i gmin sąsiadujących z miastem).

Celem forum jest:

- inicjowanie i wspieranie działań administracji samorządowej w gminach strefy zurbanizowanej Starachowic w zakresie pełnego wykorzystania możliwości gospodarczych,
- sygnalizowanie występujących nieprawidłowości w funkcjonowaniu systemu gospodarczego oraz proponowanie niezbędnych zmian w ustawodawstwie gospodarczym, a zwłaszcza w prawie celnym, podatkowym, bankowym i rolnym,
- analiza zjawisk występujących w obrocie towarowym z zagranicą, w tym zgłaszanie propozycji przeciwdziałania niekorzystnym tendencjom w eksporcie i imporcie,
- współdziałanie z Wojewodą Świętokrzyskim oraz Przewodniczącym i Marszałkiem Województwa w promowaniu możliwości rozwoju lokalnego,.
- inne sprawy, będące przedmiotem zainteresowania podmiotów tworzących Forum.

Celem Forum jest też pomoc w nawiązywaniu kontaktów gospodarczych w celu realizacji wspólnych przedsięwzięć oraz rozwijania współpracy i idei integracji europejskiej.

2. Struktura programu.

Z uwagi na opiniotwórczo-doradczy charakter Forum Dla Przedsiębiorczości, tworzyć będzie luźną strukturę organizacyjną. Partnerzy Forum, w razie potrzeby, mogą tworzyć stałe komisje i doraźne zespoły robocze.

Program

OŚRODEK PROMOCJI, DORADZTWA i INFORMACJI GOSPODARCZEJ

1. Funkcje i cele programu.

Programowanie rozwoju różnych zjawisk rynkowych wymaga stworzenia odpowiedniego systemu informacji. W wszelkich koncepcjach rozwoju pojawia się pilna potrzeba promowania gminy na forum regionalnym, krajowym i europejskim. Do wspomaganie rozwoju gminy niezbędna jest również promocja mechanizmów i instytucji

ułatwiających tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój małej przedsiębiorczości i przyciąganie inwestorów zewnętrznych. Celem proponowanego programu jest zatem doradcze, informacyjne i szkoleniowe wspieranie lokalnej przedsiębiorczości oraz promocja miejsca lokalizacji, dogodnych warunków życia dla mieszkańców oraz korzyści dla inwestorów zewnętrznych.

2. Struktura programu.

Proponowany program zakłada, że ośrodek zajmować się będzie:

- pomocą organizacyjną i merytoryczną w promocji walorów i atrakcyjności inwestycyjnej gospodarki lokalnej na forum regionalnym, krajowym i zagranicznym;
- pozyskiwaniem, gromadzeniem i dystrybucją informacji gospodarczych,

informacją o źródłach finansowania przedsięwzięć gospodarczych, opartych na polskich i europejskich liniach kredytowych a także pomocą w opracowywaniu wniosku kredytowego; doradztwem gospodarczym i obsługą prawną podmiotów gospodarczych, pomocą w negocjacjach, sporządzaniem ekspertyz prawnych i opracowań dla lokalnych środowisk gospodarczych, konsultacjami finansowymi i podatkowymi, ale także badaniem rynku czy pomocą w opracowywaniu strategii firm;

- katalogowaniem ofert współpracy przedsiębiorstw i tworzeniem baz danych. Opracowany bank ofert partnerstwa gospodarczego, będzie zawierał informacje o potrzebach i możliwościach współpracy firm lokalnych z przedsiębiorcami krajowymi i zagranicznymi;

pomocą w poszukiwaniu zagranicznych partnerów strategicznych do wspólnych przedsięwzięć gospodarczych;

- obsługą inwestorów zewnętrznych zainteresowanych inwestowaniem w gminie Brody, zamierzających wejść na rynki wschodnie i UE;
- współpracą ze środkami masowego przekazu.

Program:

MIĘDZYGMINNY FUNDUSZ ROZWOJU LOKALNEGO

1. Funkcje i cele programu.

Podstawowe znaczenie w kreowaniu rozwoju gminy we współpracy ze Starachowicami ma budowa lokalnego rynku kapitałowego. Środki pomocowe, budżetowe i pozabudżetowe zarówno regionalne jak i lokalne kierowane na rozwój nie są

skoordynowane. Niezbędna jest zatem akumulacja kapitału. Ważne jest też tworzenie funduszy lokalnych pochodzących z działalności dobroczynnej.

Fundusz Rozwoju Lokalnego ma wypełnić istniejącą lukę w usługach finansowych realizowanych przez Rejonowe Urzędy Pracy i banki komercyjne. Innym ważnym powodem uruchomienia Funduszu jest tworzenie płaszczyzn integracji, współpracy i partnerstwa między głównymi aktorami rynku lokalnego. Fundusz stwarza możliwość integracji środowisk społecznych oraz grup interesu wokół wspólnej sprawy. W przypadku zainteresowania tą ofertą potencjalnych partnerów lokalnych, regionalnych, krajowych czy zagranicznych, daje szansę stworzenia silnego finansowego instrumentu wspierającego rozwój obszaru zurbanizowanego Starachowic, w tym gminy Brody. Rodzi też możliwość skoordynowania w skali lokalnej wszelkich inicjatyw prorozwojowych.

Celem tworzenia takiego funduszu jest także finansowanie pozarynkowych lokalnych przedsięwzięć komunalnych w wielu dziedzinach jak kultura, sztuka, edukacja, ochrona zdrowia, ochrona środowiska czy nawet pomoc społeczna. Fundusz taki mógłby wypełnić lukę finansowania budżetowego w wielu dziedzinach życia tego obszaru.

2. Struktura programu

Fundusz Rozwoju Lokalnego jako instytucja i instrument finansowy w polityce rozwoju realizowanej przez samorząd lokalny przeznaczony byłoby na:

finansowe wspomaganie podejmowanej działalności gospodarczej przez osoby bezrobotne i poszukujące pracy, pomoc we współfinansowaniu inwestycji rozwojowych małych przedsiębiorstw prywatnych, by firmy te, nie traciły płynności finansowej. W zamian za mniejszościowe udziały lub akcje spółek Fundusz mógłby zapewnić dostęp do kapitału. Po pewnym czasie możliwe byłoby zbycie udziałów wspólnikom lub innym podmiotom lub sprzedaż spółki w porozumieniu z właścicielami; kredytowanie małych i średnich przedsiębiorstw poszukujących środków na inwestycje oraz zakup surowców i materiałów. W tym zakresie pojawiają się największe bariery rozwojowe. Fundusz wziąłby na siebie ryzyko, które bank nie chce przyjąć w najbardziej niestabilnych segmentach rynku; opracowanie i realizację komunalnych programów restrukturyzacyjnych; poręczenia kredytów dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw a szczególnie drobnej wytwórczości.

Program:

GMINNY INKUBATOR PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

1. Funkcje i cele programu

Na poziomie lokalnym, instytucją działającą na rzecz wspomagania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw są głównie inkubatory przedsiębiorczości, jako jedna z form aktywizacji lokalnej gospodarki rynkowej. Inkubator poprzez dostarczanie odpowiedniej powierzchni na działalność gospodarczą, obsługę biurową i innych usług wspierających biznes, tworzy nowe miejsca pracy, zagospodarowuje zbędne i niewykorzystane obiekty przemysłowe lub handlu hurtowego, wspiera rozwój sektora prywatnego oraz transfer i komercjalizację nowych technik i technologii.

Głównym celem tworzenia inkubatora przedsiębiorczości jest zatem:

- wszechstronna pomoc przedsiębiorstwom w promocji, marketingu i zarządzaniu finansami w początkowym okresie działalności i osiągnięciu stabilizacji;
- profesjonalne zaistnienie na rynku poprzez osiągnięcie zdolności nie tylko do przetrwania ale także samodzielnego odniesienia sukcesu na rynku;
- tworzenie nowych przedsiębiorstw;
- walka z bezrobociem;
- zagospodarowanie wolnych terenów i obiektów;
- tworzenie lokalnych centrów innowacyjności
- transfer technologii.

2. Struktura programu.

Wzorem niektórych, istniejących już inkubatorów w Polsce (przypadek Tomaszowa Mazowieckiego), w ramach tej jednostki organizacyjnej mogą być uruchamiane inne (*poza typowymi funkcjami inkubacji początkujących firm i nowych przedsięwzięć w biznesie*) formy pomocy przedsiębiorczości, na przykład *fundusz rozwoju przedsiębiorczości (FRP)*. Jego cele to:

- pobudzanie aktywności społeczności lokalnej na polu działalności gospodarczej,
- kreowanie świadomości roli przedsiębiorczości własnej w rozwoju społeczności lokalnej i promowanie przedsiębiorczości wśród bezrobotnych,
- tworzenie warunków i możliwości realizacji lokalnych przedsięwzięć gospodarczych,
- gromadzenie i pozyskiwanie lokalnych funduszy z przeznaczeniem ich na zwiększanie środków FRP.

- wspieranie i uzupełnianie działań administracji rządowej i samorządowej w programie aktywnej walki z bezrobociem.

W szczególności FRP realizuje takie zadania jak:

- 1) udzielanie pożyczek i wsparcia kapitałowego, bądź finansowego w formie innej niż pożyczki osobom bezrobotnym i innym podmiotom spełniającym warunki określone przez Regulamin FRP;
- 2) udzielanie wszechstronnej pomocy w przygotowaniu wniosków pożyczkowych wszystkim zainteresowanym.

Trzecim wreszcie ogniwem przy inkubatorze przedsiębiorczości może być *ośrodek wspierania przedsiębiorczości*. Jego funkcje skupiają się na działalności oświatowej i popularyzatorskiej. Jest to swoista szkołka przedsiębiorczości, zorganizowana w podobny sposób jak działają popularne tego typu organizacje we Francji. Do zadań Ośrodka należy:

- przygotowywanie i uaktywnianie osób bezrobotnych do rozpoczęcia własnej działalności;
- stała współpraca z dyrekcjami szkół średnich w celu wprowadzenia do programów edukacyjnych elementów myślenia przedsiębiorczego i pomaganie w kreowaniu wizerunku przedsiębiorcy;
- zachęcanie i uczenie samodzielności absolwentów szkół średnich do tworzenia przez nich stanowisk pracy, w zależności od posiadanych kwalifikacji i umiejętności;
- regularna współpraca z Rejonowym Biurem Pracy w celu dostosowania programów edukacyjnych Ośrodka do potrzeb i intencji bezrobotnych;
- organizowanie i prowadzenie szkoleń o tematyce dostosowanej do poziomu i potrzeb przyszłych i obecnych zarządzających firmami;
- doradztwo ekspertów w dziedzinach niezbędnych do samodzielnego prowadzenia działalności gospodarczej;
- prowadzenie i uaktywnianie banku danych o działających przedsiębiorstwach w celu ułatwiania kontaktów i zachęcania do wymiany doświadczeń między firmami;
- tworzenie bazy materiałów szkoleniowych z fachową literaturą;
- prowadzenie szkoleń i seminariów dostosowanych do specyfiki potrzeb rynku.

Jednostka organizacyjna inkubatora może podejmować również inne inicjatywy na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, takie jak aktywność ekonomiczna bezrobotnych i przygotowywanie do zawodu młodzieży szkolnej. Wzorem inkubatora tomaszowskiego można powołać *Forum Zatrudnienia*, tworzące sieć przepływu informacji o rynku pracy i o organizowanych szkoleniach, przygotowujących do zawodu jak też do przekwalifikowywania bezrobotnych. Forum zatrudnienia może pełnić rolę generatora przepływu informacji o

popycie i podaży miejsc pracy, oraz może współpracować z instytucjami obsługującymi bezrobocie i rynek pracy.

Inną jeszcze inicjatywą inkubatora może też być program aktywizacji młodzieży w formie *młodzieżowych mini-przedsiębiorstw*. Celem takiego programu mogłoby być praktyczne zapoznanie młodzieży z działaniem przedsiębiorstwa, pobudzanie jej do twórczych inicjatyw w zakresie gospodarki rynkowej oraz wdrażanie poczucia odpowiedzialności za podejmowane decyzje.

Program:

MARKTUR - MARKETING TURYSTYCZNY

1. Funkcje i cele programu.

Doceniając rolę i rosnące znaczenie turystyki w gospodarce rynkowej, należy szczególną uwagę zwracać na działalność marketingową. Marketing to przede wszystkim styl myślenia w warunkach konkurencyjnego rynku, to odpowiedź na pytanie jak wykorzystać atuty by wygrać z konkurencją.

Cele programu polegają na wywołaniu jak największego popytu na dobra i usługi turystyczne oraz na zasoby gminy i jej otoczenia, jako warunki lokalizacji i rozwoju przedsiębiorczości związanej z obsługą turystyki.

Działania wspomagające rozwój turystyki można opierać na:

- wykorzystaniu istniejących walorów jako dóbr turystycznych, w tym walorów przyrodniczych, zasobów dziedzictwa kulturowego, możliwości zaktywizowania kontaktów zewnętrznych, w tym imprez na różnych płaszczyznach życia społecznego, możliwości organizowania różnych form rozrywki,
- rozpoznaniu i kreowaniu nowych form zapotrzebowania na dobra turystyczne;
- możliwie daleko idącym urozmaicaniu form dóbr turystycznych i obsługi turystów,
- wykorzystaniu turystycznej pozycji geograficznej regionu świętokrzyskiego,
- zachowaniu strategicznego podejścia do wspomagania rozwoju turystyki, co oznacza długofalowość działań, ich wzajemne kojarzenie i wspomaganie, usuwanie problemów i konfliktów z jednoczesnym podtrzymywaniem konkurencji między jednostkami gospodarki rynkowej świadczącymi usługi turystyczne.

2. Struktura programu.

W warunkach ostrej konkurencji na światowych i krajowych rynkach turystycznych, opracowanie strategii marketingu turystycznego wymaga: dokładnej analizy rynku, osobliwości turystycznych, produktu turystycznego, promocji i informacji.

Program

MARKI TURYSTYCZNE

1. Funkcje i cele programu.

Marka turystyczna jest kluczową koncepcją "Strategii Rozwoju Krajowego Produktu Turystycznego Polski" opracowanej w 1997 roku na zlecenie Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki, przez firmę L&R Consulting we współpracy Austrian Tourism Consulting. Problematyka marki turystycznej pojawia się także we wdrażaniu na szczeblu lokalnym przyjętych koncepcji.

Marka turystyczna jest produktem turystycznym o optymalnym i konkurencyjnym potencjale rynkowym. Funkcją programu jest zatem wypracowanie produktu, który będzie podażyowo-popytową koncepcją oferty turystycznej.

2. Struktura programu.

Program wskazuje na markowe produkty turystyczne charakterystyczne dla regionu świętokrzyskiego, w tym dla gminy Brody. Wskazywaniem tych markowych i kluczowych produktów mają zajmować się menedżerowie marek. Produkt marki turystycznej ma łączyć po stronie podaży inwestycje turystyczne, zaś po stronie popytu ma to być konkurencyjna oferta na turystycznym rynku międzynarodowym.

Program

INFOTUR - STARACHOWICKIE CENTRUM RECEPCYJNO-TURYSTYCZNE

1. Funkcje i cele programu.

Ukierunkowanie na rynek działań strategicznych w zakresie rozwoju turystyki, wymaga stworzenia nowoczesnego i profesjonalnego systemu informacji turystycznej. Z uwagi na likwidację wielu dotychczasowych punktów informacji, działania te wymagają najczęściej pracy od podstaw. Program ma za zadanie propagowanie i przybliżanie potencjalnemu turyście walorów i osobliwości turystycznych doliny rzeki Kamiennej i jej okolic. Informacja jest bardzo ważnym towarem rynkowym i jest niezbędnym elementem prawidłowo prowadzonego marketingu turystycznego.

2. Struktura programu.

Należy utworzyć Centrum Recepcyjno-Turystyczne w Starachowicach z „terminalami” - punktami informacji turystycznej w ośrodkach gminnych doliny Kamiennej. Punkty te w zależności od potrzeb mogą być sezonowe lub całoroczne. Niezależnie od okresu funkcjonowania muszą mieć jednakowy wysoki standard obsługi turystów i stanowić spójny system informacji turystycznej. Jednostki (punkty informacyjne) by stanowiły system muszą dysponować komputerową siecią łączności i posiadać jednolitą komputerową bazę informacyjną oraz wspólne wydawnictwa promocyjne. System informacji turystycznej Staropolskiego Okręgu Przemysłowego docelowo winien być elementem systemu wojewódzkiego informacji turystycznej.

Program

GMINNE CENTRUM INFORMACJI EUROPEJSKIEJ

1. Funkcje i cele programu.

Jednym z kluczowych problemów w restrukturyzacji i rozwoju gospodarki województwa jest integracja z europejską gospodarką rynkową. Generalnie koordynacją działań wynikających z Narodowej Strategii Integracji zajmuje się Komitet Integracji Europejskiej oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Pozostaje jednak problem przybliżenia tej idei społecznościom i podmiotom regionalnym. Wiąże się to szczególnie z udostępnianiem najważniejszych informacji dotyczących warunków, norm i standardów, które Polska musi spełnić w procesie integracji.

Gminne Centrum Informacji Europejskiej propagując Narodową Strategię Integracji, wskazywałoby nie tylko uwarunkowania naszego członkostwa, ale także korzyści i koszty tej integracji. Mogłoby być pomocne dla mieszkańców przed zapowiedzianym przez Prezesa Rady Ministrów RP, referendum w sprawie integracji europejskiej.

Centrum przybliżałoby społeczeństwu cele polityki regionalnej Unii Europejskiej oraz pomoc, którą UE zapewnia w okresie poprzedzającym członkostwo.

2. Struktura programu.

Lokalne centrum informacji europejskiej mogłoby funkcjonować w ramach Wojewódzkiego Zespołu Integracji Europejskiej w Kielcach. W celu zapewnienia prawidłowej pracy struktur wojewódzkich, mogą być powoływane sekcje, komisje i zespoły

robocze (zadaniowe). Jednym z takich zespołów mogłoby być właśnie Gminne Centrum Informacji Europejskiej w Brodach Iłżeckich, które oprócz propagowania informacji o procesie integracji europejskiej i dostępności europejskich funduszy pomocowych mogłoby jednocześnie pełnić rolę lokalnego biura regionów europejskich współpracujących z województwem świętokrzyskim.

Z drugiej strony Gminne Centrum Informacji Europejskiej mogłoby tworzyć młodzieżowe kluby europejskie, które zajęłyby się np. europejską edukacją młodzieży poprzez Internet. Centrum mogłoby zająć się przygotowaniem i realizacją programu "Internet dla szkół". Istnieje konieczność, by XXI wiek przynajmniej szkoły średnie rozpoczynały z internetem.

5.4. Końcowe wnioski programowe

Prace przygotowujące programy operacyjne trzeba będzie kontynuować przez specjalistów w zakresie budowy dróg lokalnych, energetyki, gospodarki wodociągowo kanalizacyjnej, utylizacji odpadów. Ponadto będzie potrzebne rozszerzenie zbioru programów w zakresie ochrony środowiska, w tym rekultywacji wyrobisk, infrastruktury społecznej, w tym, urządzenia nowych osiedli mieszkaniowych, kultury, rekreacji sportu. W szczególności Zarząd Gminy przygotowuje takie zadania wymagające opracowania programowego jak:

- budowa systemu kanalizacyjnego i oczyszczalni ścieków;
- budowa centrum administracyjno - usługowego;

Wiele przedsięwzięć rozwojowych gminy powinno być uwzględnionych w podejmowanych opracowaniach planów miejscowych po wykonanym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Wiele programów gminnej strategii rozwoju może w najbliższym czasie wynikać ze strategii rozwoju województwa.

III. METODYKA OPRACOWANIA.

III.1. Przesłanki strategicznego wspomagania rozwoju regionalnego i lokalnego

Przyjęcie Polski do Unii Europejskiej czyni z procesu planowania strategicznego znaczący składnik reformy instytucjonalnej. Umożliwia bowiem wypełnienie zobowiązań Polski wynikających z członkostwa w UE w zakresie dostosowania obowiązujących procedur w tym zakresie, do istniejących w krajach członkowskich Unii Europejskiej.

Zgodnie z Regulacjami Ramowymi Rady Europejskiej, kraje członkowskie zobowiązane są przedłożyć Komisji Europejskiej swoje plany rozwoju regionalnego. Dokumenty te powinny zawierać między innymi: opis właściwej strategii służącej osiągnięciu wyznaczonych celów, uzgodnione priorytety rozwoju regionalnego, konkretne zadania przewidywane do jej realizacji, zasoby i środki, a także oszacowane efekty.

Reforma administracyjna Państwa wprowadziła zasadniczą decentralizację władz publicznych, powodując *jakościowo* nowe wzajemne relacje w układzie: **Państwo – Region – Powiat – Gmina**. Nowe regionalne struktury administracyjne powinny być przygotowane i zdolne do:

1) tworzenia własnych strategii rozwojowych, które pozwolą między innymi na:

- określenie i zhierarchizowanie najważniejszych celów i zadań
- uporządkowane i zorganizowane prowadzenie swojej polityki
- dynamizowanie rozwoju
- racjonalne wydawanie publicznych środków finansowych
- stworzenie społecznej akceptacji dla celów współpracy i współdziałania (województwo – powiat – gmina)
- wspieranie i stymulowanie pożądaných zmian strukturalnych regionów
- wykorzystanie zróżnicowanych regionalnie zasobów, szans i predyspozycji
- tworzenie potrzebnych regionalnie struktur instytucjonalnych, zdolnych do prowadzenia działań na własny rachunek i odpowiedzialność

2) konstruowania mocnych projektów i wniosków o fundusze przedakcesyjne z Unii Europejskiej, przeznaczone dla Polski na rozwój regionalny, tak aby między innymi:

- nie stworzyć tzw. “martwej luki czasowej” i utratę części należnych dla Polski funduszy unijnych
- zapewnić ciągłość i dynamizm w realizacji wynegocjowanego planu integracyjnego Polski, w warstwie dotyczącej regionu
- wykorzystać do realizacji projektów w ramach tzw. montażu finansowego środki finansowe przewidziane w budżecie państwa (np. na rozwój infrastruktury, rolnictwo, ekologię)
- maksymalnie przyspieszyć rozwój regionalny.

III.2. Potrzeby wspomagania rozwoju lokalnego i regionalnego

III.2.1. strategie rozwoju lokalnego a rynek

Lokalny rozwój społeczno – gospodarczy oznacza wszelkie pozytywne zmiany w gospodarce i w życiu społeczności lokalnej na terenie określonego miasta lub gminy wiejskiej, jak też w bezpośrednim jej otoczeniu. Rozwój w znacznym stopniu może następować samoczynnie w wyniku działania sił wolnego rynku. Motyw zysku osiągany w wyniku rynkowej działalności gospodarczej jest podstawą pomnażania kapitału przez firmy, w tym ich właścicieli. Jest też źródłem lokalnych korzyści zewnętrznych z tytułu pracy najemnej i źródłem praktycznego podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Podmioty gospodarki rynkowej (firmy) rozwijające się w gminie tworzą ich bazę ekonomiczną.

Obiektywne prawa rynkowe w tym obiektywnie tworzone przez firmy korzyści zewnętrzne o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym nie są w stanie wyłącznie pozytywnie oddziaływać na rozwój miast i gmin wiejskich. Istnieje potencjalny ładunek niekorzyści z tytułu żywiołowego charakteru gospodarki rynkowej. Niekorzyści przejawiają się w szeroko rozumianej gospodarce przestrzennej. Istnieje więc wiele problemów tzw. ładu przestrzennego, co wymaga sprawnych przeciwdziałań pozarynkowych. Jest to być może skutek tzw. kapitalizmu bez kapitału w sferze publicznej. Zadania publiczne tworzące dogodne przestrzennie warunki życia ludności i jednocześnie atrakcyjne dla inwestorów sfery rynkowej najczęściej nie są realizowane w zadowalającym tempie ze względu na braki w środkach budżetów gmin i budżetu państwa. Gminy w dużym stopniu obciążają budżety finansowaniem zadań bieżących, w tym głównie o charakterze socjalnym.

III.2.2. Rola samorządów w rozwoju lokalnym

Samorządność gmin tworzy warunki samodzielnego gospodarowania na własnym terenie, daleko wykraczającego w sensie inicjatywnym poza ustawowe zadania własne i zadania zlecone przez administrację rządową. Gminy mogą starać się o wspomaganie finansowe rozwoju z różnych źródeł zewnętrznych, w tym poprzez fundacje i agencje rozwoju działające w regionach i na terenie całego kraju. Mogą inicjować tworzenie nowych niezależnych od budżetu elementów infrastruktury finansowej na własnym terenie, na przykład funduszy lokalnych. Mogą wreszcie tworzyć porozumienia i związki międzygminne do określonych przedsięwzięć gospodarczych. Gminy mogą także korzystać z wielu zagranicznych, w tym międzynarodowych funduszy pomocowych na realizację wielu zadań na własnym terenie. Strategiczne wspomaganie rozwoju lokalnego powinno w jak największym stopniu być finansowane spoza budżetu gminy, chociaż budżet powinien także uczestniczyć w przygotowaniu warunków rozwoju.

Gmina powinna starać się o rozwój i utrzymanie wystarczającej dla siebie bazy ekonomicznej. Jej trzonem będzie sfera gospodarki rynkowej, to znaczy firmy tworzące zysk. Drugą – mniejszą częścią bazy ekonomicznej gmin i regionów mogą być nierynkowe instytucje i organizacje pełniące funkcje wyższego rzędu w gminie, to znaczy funkcjonujące dla bardziej rozległego obszaru (egzogeniczne). Dają one także miejsca pracy i dochody ludności oraz podatki lokalne. Pełniąc funkcje egzogeniczne dają gminie korzyści umacniające jej znaczenie w otoczeniu, na przykład funkcje powiatowe, szkolnictwa specjalistycznego i inne.

III.2.3. Strategiczne kształtowanie ładu przestrzennego

Uniwersalnym, wiodącym celem racjonalnego zagospodarowania gminy jest kształtowanie ładu przestrzennego w ciągle zmieniających się warunkach gminy na jej obszarze (ruch inwestycyjny) i w jej otoczeniu. Ład przestrzenny uwzględnia zarówno tworzenie dogodnych warunków rozwoju poszczególnych funkcji gospodarczych i społecznych oraz poprawność ich kompozycji przestrzennej. Obiektywne procesy rynkowe nie są w stanie zachowywać, a tym bardziej poprawiać ładu przestrzennego, zarówno w gminie (mieście), jak też w regionie. W szczególności ład przestrzenny odnosi się do pięciu zasadniczych aspektów poprawności zagospodarowania przestrzennego, w tym jako:

- **ład ekologiczny**, mający na względzie utrzymanie jak najwyższej kondycji ekologicznej środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami użytkowymi;
- **ład społeczny**, rozumiany jako najkorzystniejszy sposób zagospodarowania przestrzennego z punktu widzenia warunków życia mieszkańców;
- **ład ekonomiczny**, w tym osiąganie wysokiej atrakcyjności rozwoju bazy ekonomicznej oraz jako możliwie najniższe koszty utrzymania i koszty koniecznych zmian w zagospodarowaniu przestrzennym;
- **ład funkcjonalno – organizacyjny**, opierający się na zgodności lub przynajmniej niesprzeczności między poszczególnymi funkcjami rozmieszczonymi na obszarze gminy. Przykładowo, strefa przemysłu, magazynów i składów nie może być uciążliwa w jakimkolwiek znaczeniu dla osiedla mieszkaniowo – usługowego;
- **ład estetyczny**, polegający na zachowaniu estetyki krajobrazu przyrodniczego i zabudowanego oraz harmonii między nimi.

Kształtowanie ładu przestrzennego jest jedną z ważniejszych kwestii nie tylko planowania przestrzennego lecz również planowania i zarządzania strategicznego, tak w skali lokalnej jak i regionalnej.

III.2.4. Unionizacja rozwoju lokalnego i regionalnego

Kolejnym tematem jaki powinien być brany pod uwagę w planowaniu i zarządzaniu strategicznym jest unionizacja polskiej przestrzeni. W koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju "Polska 2000 plus" (tom I) podane zostały kryteria unionizacji w odniesieniu do terytorium kraju (A. Kukliński). Są to następujące kryteria strategicznego kształtowania przestrzeni gminy:

- 1) otwarcie przestrzeni na aktywizacyjne wpływy otoczenia, w tym na przyjmowanie wszelkich innowacji, otwarcie na rozwój i zmiany strukturalne pod wpływem zmian zachodzących w uwarunkowaniach zewnętrznych i wewnętrznych;
- 2) innowacyjność przestrzeni, w tym utrzymywanie się możliwie blisko światowego poziomu nowoczesności w dziedzinach życia właściwych danemu obszarowi, zdolność do kreowania własnych innowacji i ich upowszechniania, czerpanie wszelkich możliwych korzyści, w tym ekonomicznych z tytułu innowacyjności.
- 3) efektywność jako trzecie kryterium unionizacji obejmuje wiele aspektów funkcjonowania gospodarki. Może odnosić się do:
- 4) zróżnicowanie strukturalne gmin i regionów rozumiane jako zróżnicowanie funkcji gospodarczych w poszczególnych miastach i gminach regionu oraz jako zróżnicowanie funkcji terenów między subregionami, obszarami funkcjonalnymi i poszczególnymi gminami (miastami). Wielofunkcyjność gospodarcza i przestrzenna regionów będzie tworzyła korzyści, w tym możliwości wyboru pracy zgodnej z zainteresowaniami, możliwościami strukturalnego równoważenia popytu i podaży miejsc pracy, urozmaicony rynek lokalny i regionalny – w znacznym stopniu równoważący się wewnętrznie, lokalne i regionalne bezpieczeństwo ekonomiczne oraz bezpieczeństwo ekologiczne. Podaż pracy

w dużych zakładach może być w coraz większym stopniu zastępowana różnorodnymi formami drobnej i średniej przedsiębiorczości;

- 5) przestrzeń czysta, rozumiana nie tylko czysta i bezpieczna ekologicznie oraz epidemiologicznie lecz również jako przestrzeń czytelna i uporządkowana funkcjonalnie a także estetyczna;
- 6) przestrzeń konkurencyjna wobec bliższego i dalszego otoczenia w analogicznych układach, na przykład gminy wobec innych gmin, regiony wobec innych regionów. Konkurencyjność może być osiągana nie tylko poprzez wzrost atrakcyjności wobec inwestorów niezależnych od administracji samorządowej danej jednostki lecz poprzez sukcesywne spełnianie wszystkich poprzednio wymienionych kryteriów unifikacji polskiej przestrzeni. Każda gmina może je spełniać według siebie właściwego sposobu i sobie właściwych problemów i potencjałów rozwojowych oraz sobie właściwych cech przestrzeni przyrodniczej, gospodarczej i społecznej.

Każda gmina i każdy region aktywnie kształtujący rozwój swojego terenu powinien mieć indywidualnie sformułowaną strategię wspomagania rozwoju oraz sprzężone z nim studium i miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

III.2.5. Integracja intraregionalna

Strategiczne wspomaganie rozwoju i racjonalne zagospodarowanie przestrzeni gminy powinno w jak najwyższym stopniu uwzględniać interesy i specyfikę lokalną. Odwrotnie ten warunek powinien być także spełniany przez gminy i ewentualnie powiaty wobec regionalnego szczebla samorządowego. Potrzebna jest więc integracja wewnątrzregionalna. Można wymienić kilka jej płaszczyzn w tym:

- 1) integrację samorządów gminnych, powiatowych i regionalnych w procesie tworzenia zgodnych między sobą (przynajmniej niesprzecznych) strategii rozwoju i koncepcji zagospodarowania przestrzennego;
- 2) integrację samorządów gmin tworzących strefy kreujące określone funkcje gospodarcze na rzecz rozwoju ciągłego przestrzennie (SSE);
- 3) integrację we wdrażaniu programów strategicznych o znaczeniu regionalnym i krajowym w poszczególnych powiatach i gminach;
- 4) współdziałanie gmin na rzecz rozwoju własnego powiatu i województwa, co wymaga pewnego rozgraniczenia zakresu działań konkurencyjnych i komplementarnych między równorzędnymi jednostkami samorządowymi szczebla powiatowego i gminnego;
- 5) wdrażanie zasady organiczności rozwoju regionu, według której każdej gminie będzie przypadała inna rola i zakres wspomagania rozwoju gospodarki;
- 6) wspomaganie rozwoju funkcji integrujących region, na przykład sprawnych systemów komunikacyjnych.

Liczba płaszczyzn integracji wewnątrzregionalnej nie jest domknięta. Praktyczna współpraca samorządów lokalnych trzech szczebli pokaże w przyszłości, które z nich będą miały największe znaczenie. Prawdopodobnie będą one zmienne w czasie i dostosowane do bieżących potrzeb oraz zmieniających się prawnosystemowych warunków gospodarowania.

III.3. Propozycje metodyczne strategii rozwoju lokalnego i regionalnego.

III.3.1. Wprowadzenie

Motywnym przewodnim opracowania strategii rozwoju jednostki terytorialnej (miasta, gminy wiejskiej i regionu) jest tworzenie podstaw merytorycznych, metodycznych i

organizacyjnych prowadzenia długofalowej polityki rozwoju. *Strategia powinna spełniać kilka funkcji, między innymi:*

1. *być narzędziem zarządzania w kontekście długofalowego rozwoju*
2. *spełniać funkcje edukacyjne o mechanizmach i preferencjach rozwojowych dla zainteresowanej sprawami lokalnymi (regionalnymi) społeczności.*

Należy się spodziewać, że będzie to przede wszystkim platforma aktywnej dyskusji i przedstawiania opcji interesów rozwojowych. Ich identyfikacja i porządkowanie może służyć strategii jako podstawa do określenia i sukcesywnych korekt określonego układu celów rozwojowych, wyrażających aspiracje uzyskujące w określonej jednostce samorządowej możliwie jak najszerszą aprobatę, prowadząc w konsekwencji do uzyskania *konsensusu społecznego* w najważniejszych sprawach rozwojowych gminy.

Strategia rozwoju jest zoperacjonalizowaną ideą określającą uporządkowany układ działań zmierzających do osiągnięcia określonych preferencji celów, uwzględniających rzeczywisty stan gospodarki danego obszaru i warunki życia jego społeczności a także aspiracje w tym zakresie.

Uwzględnia także mechanizmy gospodarki rynkowej i inne istotne elementy ustrojowe, jak też sytuację ekonomiczną otoczenia miasta, w tym: kraju, regionu, aglomeracji miejskiej, gminy lub innego wyodrębnionego funkcjonalnie obszaru, dla którego została opracowana.

Ogólna metoda strategii tworzy zamknięty cykl elementów etapowych, których treści mogą być ciągle korygowane pod wpływem zmieniającej się rzeczywistości na obszarze objętym strategią i we wszelkich uwarunkowaniach zewnętrznych. *Metoda może być modyfikowana również ze względu na dostosowania do specyfiki konkretnego "obiektu planowania strategicznego".*

III.3.2. Ogólna charakterystyka metody

Opracowana propozycja budowania strategii jest wykonana według metody możliwej do stosowania w odniesieniu do wszystkich szczebli samorządów, a także obszarów funkcjonalnych. Niezależnie od metodycznych odmienności zastosowań, w tym przypadku proponuje się – sześćoetapowy cykl opracowania, stanowiący pewną całość, zachowujący jasność wyводу i uzasadnienie rozwiązań realizacyjnych, jak też zasadność celów operacyjnych na tle celów o wyższym stopniu uogólnienia. Pełny cykl opracowania składa się z następujących etapów:

1) *hipotezy celów, wyrażających aspiracje rozwojowe gminy składającej się z celu generalnego, celów warunkujących oraz wiodących celów działowych, wyrażających priorytety w ważniejszych dziedzinach strategicznego wspomagania rozwoju. Hipoteza celów staje się strategią wówczas, gdy kolejne – najbliższe etapy nie zmieniają zasadności wyboru preferencji rozwojowych w mieście.*

2). *określenia przedmiotowego pola działań i analizy (opisu) stanu rzeczywistego, odpowiadającego dziedzinom wyodrębnionym w hipotezie celów. Z tego względu badanie stanu rzeczywistego nazywane jest diagnozą prospektywną. Zakres i*

dokładność badań zależy od już posiadanej wiedzy na temat problemów i szans rozwojowych gminy. W przypadku możliwości bezpośredniej identyfikacji problemów i potencjałów rozwojowych, znanych już przez zespół tworzący strategię, nie jest konieczna kompleksowa diagnoza dziedzin wybranych o działań strategicznych;

2) identyfikacji i porządkowania problemów oraz potencjałów rozwojowych jako wyników diagnozy. Obydwie grupy uwarunkowań rozwojowych mogą być porządkowane w różny sposób, tak aby można było ułożyć pewną hierarchię ich znaczenia w rozwoju;

3). wizji przyszłości danej jednostki składającej się ze scenariuszy zagrożeń i szans, czyli opracowań wariantowych – ramowych, między którymi będzie możliwe poszukiwanie rozwiązań strategicznych i określenie obowiązujących preferencji;

4). strategii rozwoju wyrażonej wieloszczeblowym układem celów, w tym: celem generalnym strategii, celami warunkującymi jego osiągnięcie, zweryfikowanym zestawem dziedzin wymagających działań strategicznych oraz zestawem celów elementarnych w tych dziedzinach;

5) operacyjnych elementów strategii a w tym: podmiotów animujących i realizujących przedsięwzięcia strategiczne, programów działania, zasad jako reguł działań masowych lub ciągłych i powszechnych, sekwencji działań i wskazań wdrożeniowych.

Przedstawione etapy tworzą wspomniany cykl opracowania, który następnie trzeba weryfikować i uzupełniać, niekoniecznie w wyrażnie oddzielnych i pełnych cyklach czasowych a raczej z zachowaniem cykliczności merytorycznej. Oznacza to że, każda istotna zmiana wymaga konsekwentnego poprawiania elementów następczo uzależnionych.

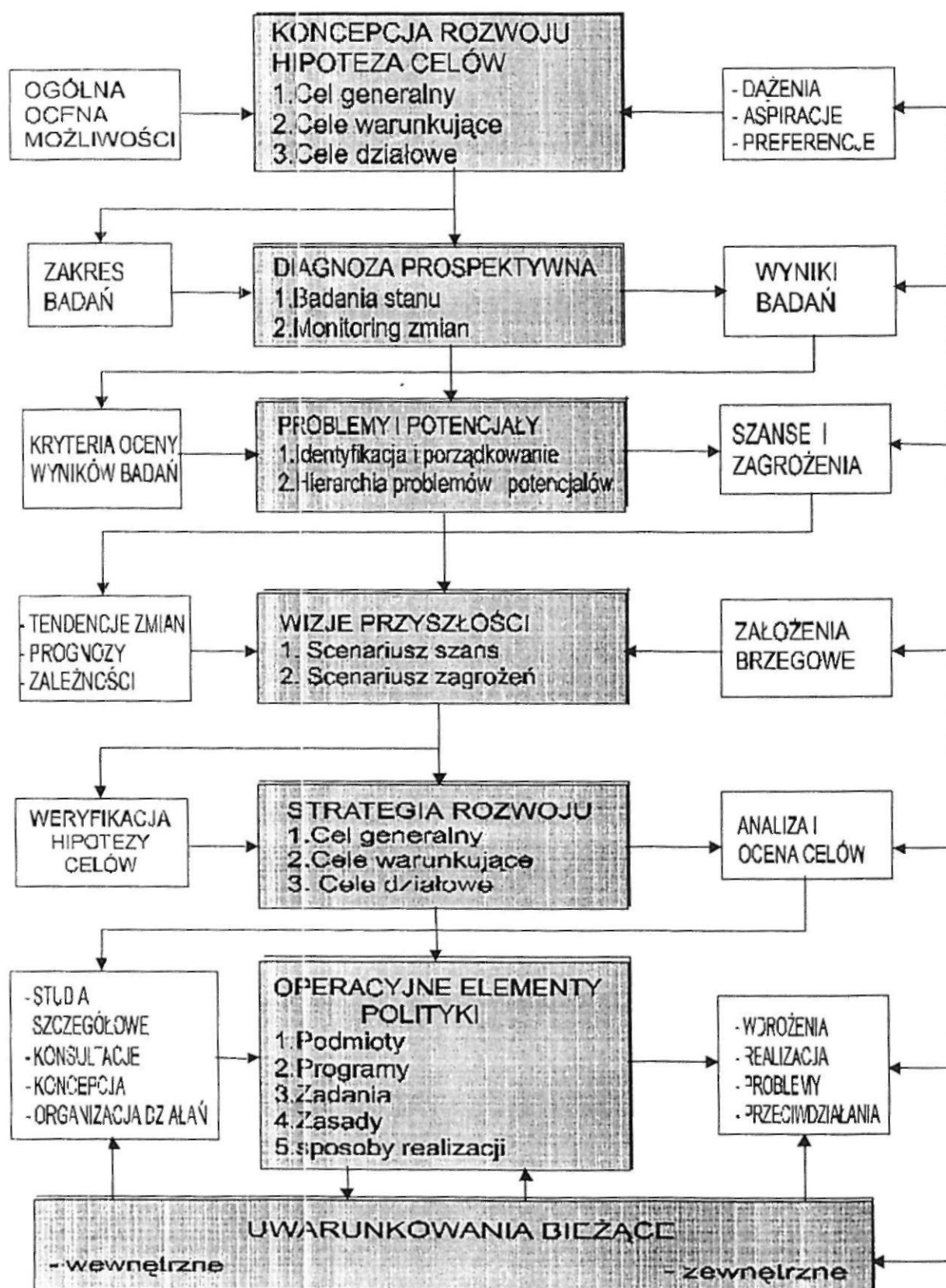
Efektem pracy pierwszego cyklu są wszystkie wymienione tu elementy etapowe strategii oraz opis adekwatnie dobranej metody, z dostosowaniem do specyfiki gospodarczej i położenia geograficznego danego obszaru a także w odniesieniu do jego specyfiki przestrzennej.

III.3.3. Hipoteza celów – kryteria doboru

III.3.3.1. Cele strategii i cele strategiczne

W strategii należy rozróżniać dwie zasadniczo różne grupy celów, to jest cele strategii i cele strategiczne. Cele strategii stanowią grupę nadrzędną. Są to priorytety zachowujące aktualność w długim okresie czasu, to znaczy w okresie orientacji strategii. Ich zestaw tworzy jeden cel generalny i kilka celów składowych, nazywanych celami warunkującymi. Z kolei, cele strategiczne tworzą układ strategii wraz z elementami realizacyjnymi polityki, określonymi w ostatnim jej etapie. Na etapie hipotezy celów określa się więc jedynie względnie trwałe elementy strategii, co poza celami nadrzędnymi (generalnym i warunkującymi) może dotyczyć wyodrębnienia istotnych dziedzin działań strategicznych w tym celów wiodących w ich obrębie.

SCHEMAT METODY STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO I REGIONALNEGO

III.3.3.2. Kryteria doboru celu generalnego

Dobór celu generalnego powinien spełniać kilka podstawowych warunków traktowanych jako kryteria doboru. *Pierwszym kryterium doboru jest wybór możliwie najbardziej skutecznej drogi (orientacji) całokształtu działań strategicznych.* Innymi słowy, jest to *“uderzenie działań w najbardziej znaczące miejsce”* lub najbardziej zaniedbane w całym obiekcie planowania strategicznego, którym może być tu przykładowo całokształt życia społecznego, w tym gospodarczego danego obszaru. *Drugim kryterium doboru omawianego celu jest możliwość wywołania jak najrozleglejszych korzyści lokalnych przez samo ukierunkowanie celu generalnego a w konsekwencji – celów jemu podporządkowanych.* Jest to kryterium efektywności wyboru danej kwestii na spójności hierarchicznego układu celów i zadań a ponadto, na spełnieniu wcześniej wymienionych celów uniwersalnych.

W pierwszej fazie opracowania pełnego cyklu strategii układu celów może być jeszcze niedokładnie zsynchronizowany.

Proces dostosowawczy należy więc kontynuować już w fazie samej strategii. Na etapie hipotezy potrzebny jest układ celów ukierunkowujący strategię. O ile cele warunkujące powinny treścią wypełniać cel generalny o tyle, wiodące cele działowe nie stanowią takich “sum częściowych” wobec poszczególnych celów warunkujących. Powinny jak najrozleglej korespondować treścią i nimi, co oznacza, że jeden cel działowy (wiodący lub podstawowy) może wspomagać jak najwięcej celów wyższego rzędu. Taki układ zapewnia zawartość całej strategii.

III.3.4. Zakres diagnozy. Identyfikacja problemów i potencjałów.

III.3.4.1. Dziedziny problemów i potencjałów

Identyfikacja problemów i potencjałów w strategiach rozwoju gmin odnosi się zwykle do zbioru dziedzin społeczno – gospodarczych lub tematów problemowych. Są to następujące najważniejsze dziedziny (tematy):

- 1) pozycja geograficzna danej jednostki terytorialnej i jej znaczenie dla rozwoju oraz sprawności funkcjonowania;
- 2) środowisko przyrodnicze;
- 3) sytuacja demograficzno – społeczna;
- 4) przedsiębiorczość;
- 5) infrastruktura ekonomiczna;
- 6) infrastruktura techniczna;
- 7) obsługa lokalna;
- 8) usługi (funkcje) wyższego rzędu;
- 9) mieszkalnictwo;
- 10) systemy informacyjne;
- 11) środowisko kulturowe.

Wyodrębnione dziedziny problemów i potencjałów nie stanowią podstawy, w przedstawionym zestawieniu, w obrębie których należy określać kierunki działań strategicznych. W fazie analizy i identyfikacji problemów oraz potencjałów musi być nieco więcej.

III.3.4.2. Istota problemów i potencjałów

Problemami są wszelkiego rodzaju przeszkody i utrudnienia realizacji celów oraz zadań, zarówno w procesie tworzenia nowych elementów – funkcji miasta jak też, utrzymania sprawności poszczególnych istniejących dziedzin działalności. Problemy mogą też być widziane jako niedogodności powstające w wyniku lokalizacji nowych obiektów, odbijające się negatywnie na istniejącym układzie gospodarczo – przestrzennym miasta.

Problemy mają różny “ciężar gatunkowy” i zasięg oddziaływania. *Najbardziej dotkliwymi są konflikty funkcjonalno – przestrzenne oraz bariery i ograniczenia rozwoju.* Nieco niższą rangę będą miały zwykłe niedogodności, utrudniające sprawność funkcjonowania i rozwoju. Bariery i ograniczenia, wynikające zarówno z cech przestrzeni przyrodniczej (zasoby wody i terenów pod zabudowę) jak też, gospodarczej a ściślej z niedoboru czynników rozwoju i lokalizacji konkretnej funkcji, stanowią w każdych okolicznościach jednoznaczne utrudnienie rozwoju.

Niejednoznaczne jest *pojęcie konfliktu*. Po pierwsze, konflikty mogą powstawać i narastać w wyniku *sprzeczności interesów ekonomicznych*. Wówczas, są, a raczej powinny być, mechanizmem napędowym konkurencji wzmacniającej aktywność rynku w różnych jego płaszczyznach, w tym w płaszczyźnie konkurencji o lokalizację i związane z nią czynniki. Po drugie, powstają one w wyniku *fizycznych niedogodności funkcjonowania i rozwoju poszczególnych rodzajów działalności gospodarczej w relacjach przestrzennych*, a zwłaszcza w relacjach sąsiedztwa. Tylko drugi przypadek jest negatywny i to przeważnie wtedy, kiedy przynajmniej jedna z funkcji konfliktowych nie bierze bezpośredniego udziału w obrocie rynkowym, czyli finansowana jest na zasadach non – profitowych. Przeważnie bywa nią gospodarka środowiskiem przyrodniczym jego zasobami oraz infrastruktura społeczna, w szerokim jej zakresie.

Swoistymi problemami są potencjały rozwoju gminy, powiatu, regionu. Są one okolicznościami sprzyjającymi rozwojowi, aczkolwiek zwykle nie spełniony jest komplet warunków, pozwalający na ich zaktywizowanie. Często jest to brak kapitału. Nie należy uznawać za potencjały czynników rozwoju, których wykorzystanie warunkowane jest barierami (ostrymi ograniczeniami), niemożliwymi do ekonomicznie efektywnego zaktywizowania. Natomiast potencjały rozwojowe, których aktywizacja jest możliwa po pokonaniu przeszkód, stają się czynnikami alokacji kapitału i lokalizacji nowych obiektów. Ich identyfikacja rodzajowa i przestrzenna nie jest jednak możliwa bez określonych apriorycznie strategicznych celów, co całej diagnozie nadaje charakter prospektywny.

III.3.5. Wizja przyszłości.

III.3.5.1. Zagrożenia i szanse

Problemy i potencjały traktowane są statycznie a więc jako zjawiska, których negatywne lub pozytywne oddziaływanie jest stabilne w czasie, to znaczy że, ma jednostajne znaczenie lub względnie jednostajny efekt oddziaływania. W długookresowym ujęciu rzeczywistości gospodarczej, oddziaływanie problemów i znaczenie potencjałów jest

krzywoliniowe, wygasające bądź narastające w czasie. *Działania obiektywne-utrzymujące się lub narastające, pochodzące od problemów są właśnie zagrożeniami. Mogą nimi być również pewne zjawiska nie będące działaniami a faktami gospodarczymi, czy też, przyrodniczymi. Podobnie można zdefiniować szanse jako fakty lub procesy, utrzymywania się lub narastania potencjałów.*

Można uznać, że wygasanie potencjałów jest stopniową utratą szansy a więc swoistym zagrożeniem, natomiast samoczynne wygasanie problemów jest osobliwym przypadkiem szansy.

Kwalifikacja czasowej zmienności działania problemów i potencjałów musi odbywać się na bieżąco, ze względu na zmienność warunków w otoczeniu i ze względu na działanie w zakresie likwidacji problemów oraz wspomaganie jak też, wykorzystania szans. Jest to jeszcze jeden argument przemawiający za traktowaniem strategii wspomaganie rozwoju omawianego obszaru jako procesu ciągłego, nie tylko poprzez zmienność sytuacji wynikającej z działań operacyjnych lecz także poprzez zmienność oceny rzeczywistości w kategoriach problemów i potencjałów a także zagrożeń i szans.

Zagrożenia i szanse mają sobie właściwe uwarunkowania narastania i wygasania jak też, sobie właściwe następstwa pozytywne i negatywne. Stąd też, możliwe jest układanie odpowiadających im pewnych sekwencji negatywnych i pozytywnych, jako scenariuszy przyszłości. Aby je układać, owe sekwencje muszą zachować warunek ciągłości treści i zachowania zasad wynikania przyczynowo – skutkowego. Poszczególne sekwencje częściowe muszą być między sobą powiązane, choćby zależnościami pośrednimi.

III.3.5.2. Istota scenariuszy

W planowaniu strategicznym scenariusze odnoszą się zawsze do przyszłości, określając jej wizję w przedmiocie zainteresowania, to znaczy, w odniesieniu do firmy lub organizacji gospodarczej. W przypadku strategii kształtowania rozwoju lub oddziaływania na rozwój w układach terytorialnych, przedmiotem scenariusza będzie treść działań strategicznych na określonym terenie. Według B. Karlofa [Strategia biznesu, 1992] scenariusz definiujemy jako "...pewien złożony lub możliwy przebieg wydarzeń w danej dziedzinie".

W tej – bardzo krótkiej definicji dyskusyjna jest jedynie alternatywna "lub". Treść scenariusza jest zarówno złożona, jak też możliwa, jeżeli zachowane jest myślenie przyczynowo – skutkowe. Powstaje jedna kwestia, czy konstruowanie scenariusza powinno być oparte na owych zależnościach obiektywnych, wyprowadzonych z obecnej rzeczywistości, czy też powinno mieć charakter intencjonalny. Jeżeli rzeczywistość zostanie uznana jako uwarunkowania przebiegu zdarzeń scenariuszowych i będzie zmieniała się, to przyszłe warunki mogą być określone wielowariantowo, w formie założeń. Ten fakt daje możliwość konstruowania wielu scenariuszy przyszłości przy wyborze konkretnych trzonów treści, które są użyteczne bądź to z punktu widzenia następczo określonej strategii, bądź też, jako obrazy symulowanego układu zdarzeń, potrzebne do jej korekt i zmian lub na inny użytek planistyczny i decyzyjny.

Możliwe jest określanie wielu przyszłości na podstawie symulacji scenariuszowej, opartej w dużym stopniu na intuicji, co podkreśla T. Parteka [Polski region bałtycki w europejskiej strategii ekorozwoju, Europejskie studia bałtyckie 1993]. Nie jest to jednak przyszłość interesujących użytkownika wyników a raczej przyszłość mechanizmów

uwarunkowanych czynnikami zewnętrznymi. Według T. Parteki "istotą analizy scenariuszowej jest postawa kreatywna wobec wszelkich przyszłości, usiłująca znaleźć odpowiedź na pytanie: jakie są możliwe przyszłości (przy prognozowaniu rozpatrujemy jedynie możliwe przyszłości o wysokim stopniu pewności)?" Scenariusze nie mogą być w zasadzie traktowane jako prognozy, ponieważ nie są oparte na wysokim stopniu prawdopodobieństwa zaistnienia. Mają zbytnio rozbudowaną treść zmienną jakościowo i złożoną z wielu wątków. To obraża prawdopodobieństwo urzeczywistnienia się ich treści. W scenariuszach mogą być jednakże wykorzystane prognozy odnoszące się do elementarnych trendów niektórych zjawisk. Prognozy opisują jednak nie tyle procesy zmian tylko skokowe ich zmiany, chociaż nie jest to ścisła reguła. W przypadku scenariuszy przyszłości danej jednostki samorządowej, można wykorzystać prognozę demograficzną i prognozę zmian w środowisku.

III.3.5.3. Elementy scenariusza przyszłości.

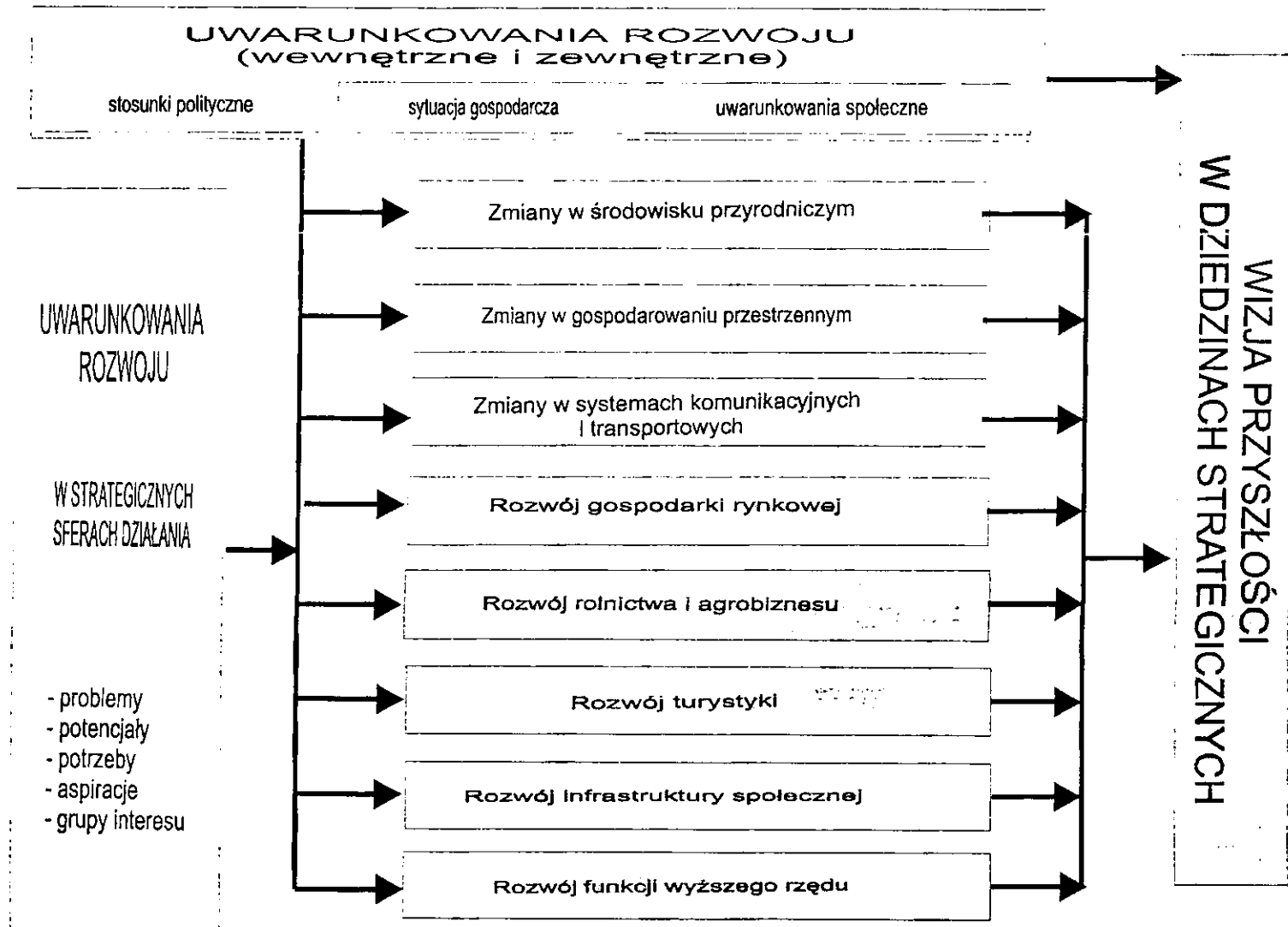
Istnieje możliwość określenia pewnej teorii scenariuszy przyszłości gospodarczej gmin poddawanych planowaniu strategicznemu. Należy przy tym zaznaczyć, że każdy typ obiektu planowania strategicznego może mieć sobie właściwą konstrukcję scenariuszy. Osobliwe konstrukcje mogą mieć scenariusze przyszłości firm, organizacji gospodarczych, układów rynkowych i gospodarki w układach terytorialnych. Obecnie nawet w odniesieniu do tych obiektów nie ma jednolitych teorii scenariuszowych, zyskujących dużą popularność. Być może w przyszłości wykształtuje się jakaś teoria lub warsztat budowy scenariusza przyszłości. To narzędzie obrazowania przyszłości w różnym przedmiocie zainteresowań społecznych, w tym gospodarczych, musi jednak przejść próbę użyteczności i powszechnego uznania wśród wszelkiego rodzaju futurologów, w tym strategów.

Na użytek konstruowania strategii rozwoju można sformułować pewną koncepcję budowy scenariusza przyszłości. Ów scenariusz składa się z następujących modułów:

- 1) ***uwarunkowania rzeczywiste, wynikające z diagnozy w przedmiocie i obszarze zainteresowania***, w tym przypadku z wyników diagnozy rzeczywistości przyrodniczej, społecznej i gospodarczej oraz pozycji geograficznej miasta, gminy regionu.
- 2) ***uwarunkowania zewnętrzne, traktowane jako uwarunkowania brzegowe dla treści scenariusza***. Wychodzą one z rzeczywistości warunkującej oblicze przyrodnicze, społeczne i gospodarcze gminy, powiatu, regionu. Właśnie założenia brzegowe nadają kurs lub wiodącą linię treści scenariuszy przyszłości.
- 3) ***scenariuszowa ścieżka przejścia procesów od rzeczywistości w przyszłość***. Są to procesy społeczne, gospodarcze i przyrodnicze, związane z funkcjonowaniem i rozwojem gminy, podlegające planowaniu strategicznemu, oparte na przyszłej działalności warunkowanej zarówno teraźniejszym ich stanem jak też, obecnym i przyszłym układem sił zewnętrznych.
- 4) ***wizja przyszłości jest częścią finalną scenariuszowego przebiegu zdarzeń***. Jest to obraz wybranych dziedzin o dużym znaczeniu, wyodrębnionych w *macierzy problemów i potencjałów*. Opisuje efekty określonych procesów w gminie, powiecie, regionie i w jego otoczeniu. Jest to w pewnym sensie epilog scenariusza.

SCENARIUSZE ROZWOJU LOKALNEGO I REGIONALNEGO

Rys. 3. Scenariusze rozwoju

Wymienione cztery elementy treści scenariusza warunkują się wzajemnie, chociaż teraźniejszość jest tu zmienną niezależną, a treść przyszłości wielostronnie uwarunkowana wewnątrz (w obrębie gminy i regionu) i zewnątrz (w jego otoczeniu).

III.3.5.4. Scenariusze jako podstawa strategii

Przewidywanie przyszłości niemal zawsze podlega *wariantowaniu*, w zależności od zestawu uwarunkowań zewnętrznych jako uwarunkowań brzegowych. Wariantowanie może być realizowane na różnych płaszczyznach. Przykładowo, można wymienić dwie najpopularniejsze płaszczyzny wariantowania to jest: płaszczyznę skrajnie pozytywnego i negatywnego przebiegu funkcjonowania oraz zmian w jednostkach samorządowych, jak też płaszczyznę dominacji tematycznej. Na użytek strategii rozwoju wystarczy pierwszy typ wariantowania dla wyboru opcji strategii.

Przy zróżnicowanych motywach działalności gospodarczej kryteria zagrożeń i szans są często różnoidalne. W prostym ich zestawieniu mogą pojawiać się sprzeczności między nimi. Stąd też, potrzebne jest ustalenie zasadniczego punktu widzenia, który pozwoli na kwalifikowanie dedukowanych tendencji zmian w przebiegu zdarzeń jako zagrożeń i szans. Tym punktem widzenia może być generalny cel strategii z uwzględnieniem kilku celów warunkowych, określonych w hipotezie, ewentualnie zweryfikowanej po opracowaniu macierzy problemów i potencjałów rozwojowych oraz po ustaleniu ich hierarchii. Częściowo jednak należy zachować priorytetowe racje działowe, na tyle aby dany rodzaj działalności mógł być obecny w strategii. W proponowanym podejściu, to znaczy, opartym na opcji maksymalnego i niesprzecznego wewnątrznie układu zagrożeń pozbawia ją dostatecznego ładunku aspiracji, natomiast urzeczywistnienie maksymalnego zestawu szans jest w nikłym stopniu prawdopodobne do zrealizowania. Zestaw celów strategicznych zwykle dobiera się kompromisowo, godząc aspiracje i możliwości urzeczywistniania potencjałów z realizmem likwidacji bądź zmniejszania ładunku problemów.

III.3.6. Zakres przedmiotowy działań strategicznych

III.3.6.1. Dziedziny działań strategicznych

Określenie zakresu przedmiotowego analizy stanu i prac nad strategią powinno być oparte na kilku podstawach lub inaczej – grupach zagadnień.

Pierwszą grupę stanowią *działania organizacyjne* ułatwiające wdrażanie strategii. Są to wszelkiego rodzaju instytucje i organizacje służące wspomaganie, w tym usprawnianiu rozwoju poszczególnych dziedzin, zwłaszcza wspomagające rozwój bazy ekonomicznej miasta, gminy, regionu.

Drugą grupą jest *przygotowanie warunków rozwoju wszelkich form przedsiębiorczości i sprawności rynku*. W szczególności może to być wskazanie stref przedsiębiorczości, propozycje funkcji gospodarki rynkowej o szczególnym znaczeniu zarówno dla miasta jak i dla gospodarki rynkowej oraz instytucji trwale współpracujących i obsługujących przedsiębiorczość.

Trzecią grupą tematyczną jest *infrastruktura techniczna*, zapewniająca techniczno – organizacyjną sprawność funkcjonowania miasta i techniczne możliwości jego rozwoju. Zakresem przedmiotowym strategii należy objąć systemy infrastruktury wewnątrzmiejskiej oraz systemy połączenia go z otoczeniem. Wchodzą tu wszystkie rodzaje systemów infrastrukturalnych, w tym: komunikacja, elektroenergetyka i ciepłownictwo, sieć gazowa, wodociągi i kanalizacja oraz ujęcia wody i oczyszczania ścieków.

Czwartą grupą zagadnień są *usługi (funkcje) wyższego rzędu*, w obrębie sfery przedsiębiorczości i poza nią, to znaczy, w sferze budżetowej oraz w innych – pozarynkowych strukturach organizacyjno – podmiotowych, stanowiące o znaczeniu zewnętrznym miasta. Są to głównie usługi niematerialne w kulturze, oświacie, kulturze fizycznej, administracji ogólnej i specjalnej, działalności społeczno – politycznej, inne. Część z nich może pełnić rolę bazy ekonomicznej lecz również wyrazu prestiżu i atrakcyjności, co znajdzie wyraz w następnych inicjatywach oraz dochodach i alokacji kapitału. Usługi wyższego rzędu tworzą ogólny image gminy, powiatu, regionu, zwłaszcza jakościowej strony rozwoju.

Ostatnią grupą zagadnień jest szeroko rozumiana sfera społeczna, obejmująca w strategii rozległe pole zagadnień, w tym: gospodarkę mieszkaniową, działalność kulturalną, zaplecze służby zdrowia, szkolnictwo oraz infrastrukturę sportu.

Do uwzględnienia w strategii rozwoju gminy, powiatu, regionu w najbliższej przyszłości pozostają także szerokie zagadnienia struktury funkcjonalno – przestrzennej. *Struktura funkcjonalna*, polega na kształtowaniu korzystnych proporcji między poszczególnymi sferami życia i funkcjami gospodarczymi. Struktura społeczna i gospodarcza powinna tworzyć “organiczną – zrównoważoną” całość. Ponadto powinna mieć swój zrównoważony wymiar przestrzenny, co jest możliwe na etapie koordynacji strategii rozwoju z rozwiązaniami urbanistycznymi – zawartymi w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego obszaru. Głównym celem (misją) studium jest kształtowanie zasad i rozwiązań warunkujących ład przestrzenny.

III.3.6.2. Kształtowanie ładu przestrzennego

Dru ga grupa dziedzin strategii skorelowanych z opracowaniem wspomnianego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest związana z gospodarką przestrzenną miasta i jej sprawnością. Wiążącym ogniwem jest tu zagadnienie ładu przestrzennego. Najogólniej rzecz ujmując, ład przestrzenny obejmuje zachowanie wszelkich reguł i kryteriów porządku w zagospodarowaniu określonego terenu (przestrzeni) i jego najbliższego otoczenia, na tyle, na ile warunkuje ono sprawność funkcjonowania poszczególnych dziedzin działalności i życia (funkcji) oraz sprawność funkcjonowaniu całości (kompozycji).

Doprowadzenie do zgodności między inicjatywą strategią rozwoju a obligatoryjnym planem zagospodarowania przestrzennego i poprzedzającym go studium uwarunkowań, jest możliwe nie jednoetapowo a w wyniku kolejnych przybliżeń, czy wzajemnych dostosowań. Stąd też, korzystniej jest opracować z pewnym wyprzedzeniem *zarys strategii rozwoju* i

następnie dostosowywać go do uwarunkowań przestrzennych oraz do mniejszego z natury pola rozwiązań przestrzennych.

III.3.7. Operacyjne elementy strategii

Operacyjnymi elementami strategii wspomagania rozwoju gmin, powiatów i regionów, według proponowanej metody, jest system podmiotów ją realizujących i działania strategiczne określone w formie programów zadań i zasad wspomagania rozwoju. Do tych elementów można zaliczyć także warunki sposoby realizacji celów.

Podmiotowość obejmuje złożony układ animatorów czyli kompetentne podmioty władzy publicznej wraz z instytucjami i ważniejszymi ugrupowaniami społecznymi (układ sprawczy), z jednej strony, z drugiej zaś, jako układ adresatów realizujących poszczególne zadania.

Przedmiotem działań operacyjnych strategii są przedsięwzięcia kompleksowe, o doniosłym znaczeniu objęte konkretnymi programami lub inaczej – projektami wstępnymi. Z kolei, przedsięwzięcia dające się zidentyfikować tylko pod względem nazwy będą dalej nazywane zadaniami, zaś masowe drobne zadania lub oczekiwania dotyczące zachowań jednostek gospodarczych i mieszkańców będą ujęte w formie reguł lub zasad.

W fazie operacyjnej strategii poszczególne elementy programowe (programy, zadania i zasady) powinny być ułożone względem siebie w pewien logiczny ciąg lub sieć działań, w której jedne elementy efektywnie wspomagają realizację innych. Jest to sposób realizacji strategii poprzez tworzenie możliwie najdogodniejszych warunków lub otwarcia na przyszłość. Jest to jednocześnie ogólny instrument realizacji strategii. Konkretnie instrumenty nie zawsze będą mogły być określone w odniesieniu do poszczególnych zadań czy też programów. Ich dobór musi być dokonywany tuż przed realizacją, z uwzględnieniem konkretnych warunków prawnych, społecznych i rynkowych jak też możliwości budżetowych.

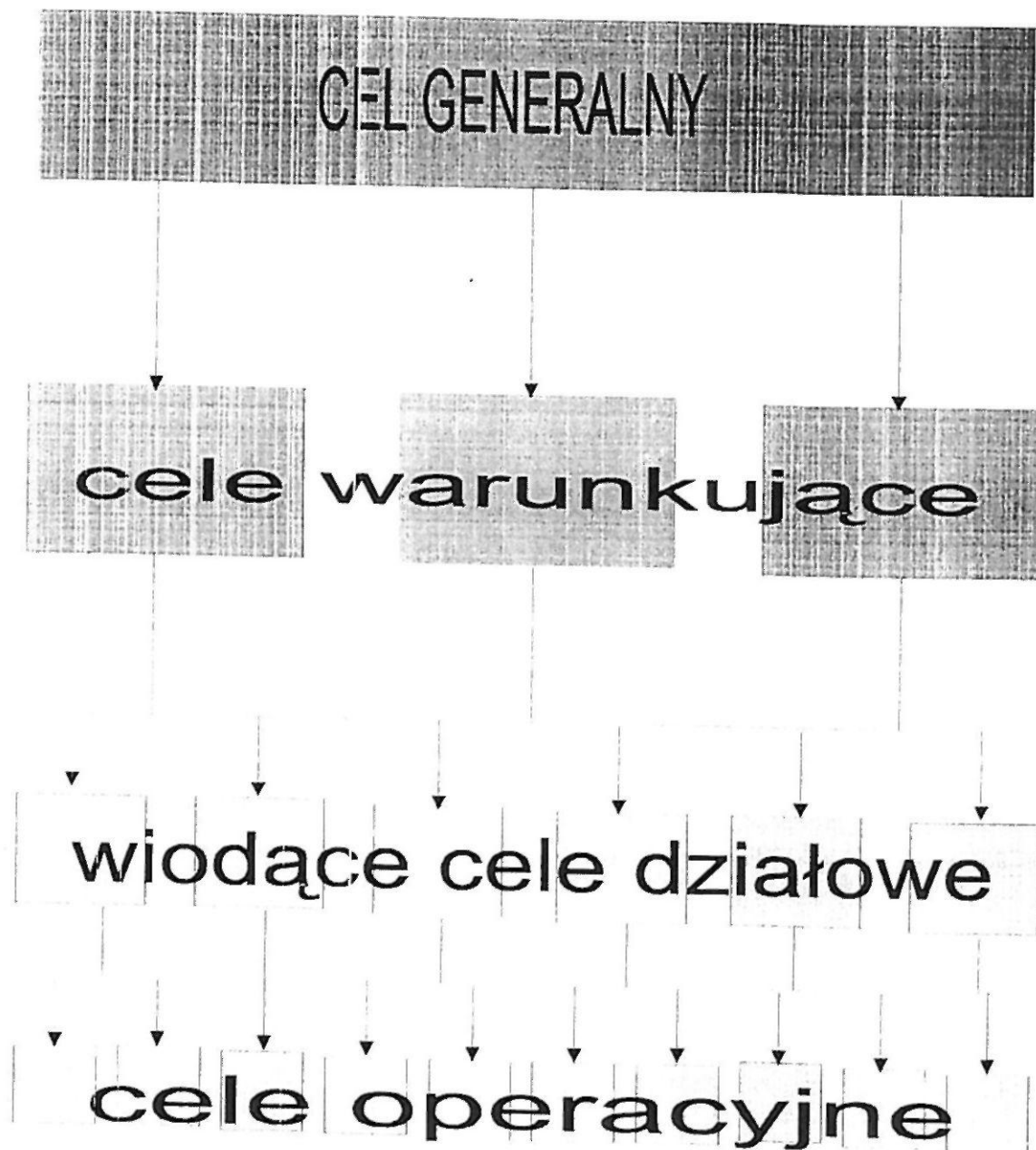
Pozostaje jeszcze do określenia podmiotowość strategii i podmiotowość działań operacyjnych. Nadrzędną kwestią jest centrum koordynacyjne strategii. Może ono być zorganizowane różnie w szczegółach, jednakże zawsze powinno pozostawać w ścisłym związku organizacyjnym z administracją samorządową. W przypadku samorządu lokalnego tę rolę może pełnić Komisja Rady do spraw Strategii Rozwoju, poszerzona o wyznaczonych członków zarządu. Centrum koordynacyjne powinno powołać komisje sektorowe w odniesieniu do takich zagadnień jak: ład przestrzenny (lobby urbanistyczne), rozwój przedsiębiorczości w umacnianiu bazy ekonomicznej miasta (lobby biznesu), poprawy warunków publicznych życia mieszkańców (lobby społeczne) oraz doraźne grupy eksperckie do różnych zagadnień poprawy i aktualizacji strategii, w tym poszczególnych jej elementów.

III.4. Programy strategiczne

III.4.1. Elementy opisu programu strategicznego

Realizacja strategicznego wspomagania i rozwoju powinna być oparta na dużych przedsięwzięciach inwestycyjnych i organizacyjnych, mocnych gospodarczo i społecznie. Natomiast wiele drobnych zadań i działań masowych nie musi być objętych bezpośrednio wspomaganiem strategicznym. W strategii rozwoju programy mogą mieć różny stopień zwartości wewnętrznej ze względu na powiązania wewnętrzne i rozmieszczenie lub sieć lokalizacji.

STRATEGIA ROZWOJU - HIERARCHICZNY UKŁAD CELÓW

Rys. 4. Strategia rozwoju i polityki

Jeden typ może dotyczyć pojedynczych przedsięwzięć o lokalizacji punktowej (obiekty).

Drugi może obejmować przedsięwzięcia sieciowe lub system obiektów funkcjonalnie zintegrowanych, aczkolwiek rozrzeszczonych na rozległym obszarze. **Trzeci** odnosić się do zbiorów luźnych, niezależnych od siebie elementów (przedsięwzięć), łączonych w jeden program ze względu na jednorodność funkcji lub innych cech.

Ważny jest również podział na programy przewidziane do wdrożenia przez podmioty gospodarki rynkowej oraz programy finansowane ze źródeł sfery pozarynkowej. Te ostatnie to programy finansowane bądź współfinansowane przez budżet państwa, budżety lokalne oraz ze źródeł organizacji publicznych, funduszy non-profitowych, itp. Ta właśnie grupa programów będzie wymagała szczególnego – partnerskiego współdziałania wszystkich podmiotów publicznych, realizujących wspomaganie rozwoju lokalnego i regionalnego. Typowe przykłady stanowią tu programy z dziedziny ochrony środowiska, komunikacji, czy też współpracy transgranicznej.

W innej sytuacji będą programy przedsięwzięć opartych na zasadach rynkowych, podporządkowane firmom lub ich organizacjom, niezależnie od tego, czy są one już powołane, czy też należy je zorganizować.

Strategia rozwoju będzie tym bardziej realna, im więcej jej programów będzie finansowanych przez podmioty funkcjonujące na zasadach rynkowych. Realizacja programów non-profitowych często obciąża całe przedsięwzięcie większym ryzykiem i obawami przed nikłą realnością ich wdrożenia. Dotyczy to głównie przedsięwzięć podejmowanych dla celów społecznych, w mniejszym stopniu wielkich przedsięwzięć infrastruktury technicznej, najczęściej finansowanej przez państwo. Z kolei umieszczanie w strategii programów przedsięwzięć opartych na zasadach rynkowych jest uzasadnione potrzebami wsparcia ich wdrożenia zanim będą zdolne do samodzielnego funkcjonowania. Zróżnicowany charakter programów uzasadnia potrzebę wielostronnego ich opisu już w fazie koncepcyjnej. W szczególności dotyczy to przedsięwzięć nowatorskich, o niskim stopniu popularności społecznej.

III.4.2. Elementy programów strategicznych

Każdy program powinien stanowić integralną część strategii i w zasadzie być sformułowany według możliwie jednolitej makiety. Poszczególne programy mogą być oznaczone nazwą własną, określającą ich tożsamość. Mogą być one przenoszone do różnych dokumentów strategicznych, o ile mieszczą się w nich ze względu na jedność miejsca lub obszaru, a także ze względu na wspomaganie realizacji wyznaczonych w nich celów strategicznych. Makieta programów opracowana na użytek metody budowania strategii może być zastosowana na poziomie, gmin, powiatów bądź regionów w prawie niezminionej formie redakcyjnej. Tak budowane programy powinny zawierać następujące punkty:

- 1) **Cele programu** – korzyści wiodące, czyli motywy wywołujące potrzebę jego realizacji i odpowiadające przynajmniej jednemu celowi podstawowemu strategii;
- 2) **Elementy programu** – poszczególne składniki i funkcje elementarne (szczegółowe), ewentualnie także relacje między nimi. W tym punkcie jest umieszczony również opis funkcjonowania działalności stanowiącej przedmiot programu (działania);
- 3) **Lokalizacja programów** “punktowych” lub określenie stref (czy też sieci)

rozmieszczenia poszczególnych elementów w programach wielopunktowych. Programy obiektów liniowych powinny mieć określone trasy;

- 4) **Znaczenie w strategii** – tu wskazywana jest rola danego programu w strategii rozwoju gminy, powiatu, regionu głównie z punktu widzenia całej konfiguracji celów;
- 5) **Korzyści uzupełniające** – w tym: lokalne, regionalne i przestrzennie nieograniczone, w zasadzie poza treścią celów strategicznych. Zwykle określone są rodzaje korzyści i przybliżony (spodziewany) ich zasięg;
- 6) **Podmioty realizujące** – jeżeli jest to możliwe, wskazywane są konkretne realne podmioty, w tym firmy, organizacje, urzędy i inne instytucje. Niekiedy wskazywane są grupy podmiotów o różnym charakterze funkcjonowania, chociaż podejmujące realizację jednego programu;
- 7) **Warunki rozpoczęcia i sposób realizacji programu** – czyli określenie możliwych wariantów działań organizacyjno-przygotowawczych i ekonomicznych;
- 8) **Uwarunkowania zewnętrzne** – w tym prawne, organizacyjne, lokalizacyjne, planistyczne, ekonomiczne, polityczne, społeczne, inne;
- 9) **Związki z innymi programami** – niekiedy mogą to być dwa oddzielne punkty dla programów warunkujących i warunkowanych realizacją opisywanego programu.

Intencją tak przedstawionej makiety programów jest zachowanie wewnętrznej zwartości strategii i względnej jednolitości poszczególnych zamieszczonych w niej programów.

III.4.3 Zakres programowania strategicznego

III.4.3.1. Programy lokalne

Programy umieszczane w strategiach regionalnych (województw) będą jednocześnie programami uwzględnianymi w strategiach lokalnych, o ile samorządy lokalne dokonają uzgodnień ze strategią własnego regionu. Powinny być uwzględniane głównie orientacje strategii lokalnych, wyrażone w ich celach generalnych, ewentualnie w celach warunkujących wyrażających kierunki wspomagania rozwoju gmin. Powinny też być uzgadniane zestawienia programowe w zakresie funkcji wyższego rzędu umieszczanych w gminach. Nie oznacza to koniecznego całkowicie ujednoliconego zapisu tych programów w strategii województwa i w strategiach gmin, do których adresowane są programy strategii województwa. *Każdy szczebel ma bowiem swobodę samodzielnego określania własnej strategii.* Jednakże sprawność ich wdrażania jest uzależniona od zgodności między poglądami samorządu wojewódzkiego a samorządu lokalnego.

W strategiach lokalnych będą też umieszczane programy o znaczeniu lokalnym, które nie muszą być dostrzegane z pozycji województwa. Przykładowo mogą to być programy w następujących dziedzinach:

1) **ochrona środowiska i gospodarka komunalna:**

- gospodarka odpadami komunalnymi;
- tworzenie parków i zieleńców, zieleni śródpolnej oraz dolesienia;
- poprawa lokalna stosunków wodnych;
- zaopatrzenie w wodę i oczyszczanie ścieków;
- ochrona powietrza przed lokalnymi źródłami zanieczyszczeń;

2) **gospodarka gruntami:**

- gospodarka gruntami komunalnymi

- planowanie przestrzenne funkcji gospodarczych;
- techniczne przygotowanie terenów do rozwoju preferowanych funkcji;
- informacja o terenie danej gminy dla różnych faktycznych i potencjalnych użytkowników;

1) sfera gospodarki rynkowej i wspomaganie kapitałowe gospodarki gminy;

- tworzenie funduszy lokalnych na użytek sfery pozarynkowej;
- tworzenie punktów kontaktowo-informacyjnych o infrastrukturze ekonomicznej na użytek wszelkich uczestników rynku w tym głównie na rzecz przedsiębiorców;
- tworzenie lokalnego systemu marketingowego wobec inwestorów zewnętrznych o możliwościach i preferencjach inwestowania w gminie, w tym o rozwoju przedsiębiorczości;
- tworzenie lokalnych organizacji przedsiębiorców, na przykład zrzeszeń producentów rolnych, lokalnych systemów marketingowych w zakresie dominujących funkcji gospodarki rynkowej, na przykład marketingu produkcji rolnej, marketingu turystycznego itp.;

1) sfera infrastruktury społecznej:

- kształtowanie zaplecza szkolnictwa podstawowego i średniego;
- kształtowanie zaplecza materialnego i kadrowego służby zdrowia na poziomie podstawowym;
- rozwój obiektów kultury i przedsięwzięć życia kulturalnego w gminie;
- rozwój zaplecza sportu i rekreacji.

Wśród programów tworzonych (inicjowanych) przez gminę mogą być również programy funkcji wyższego rzędu. Niejednokrotnie w środowisku samorządowym na szczeblu województwa nie dostrzega się potencjałów rozwoju w poszczególnych gminach.

III.4.3.2. Rola samorządu powiatowego w planowaniu i zarządzaniu strategicznym.

Obecnie nie jest jasna rola powiatu w tym zakresie. Pomijając szczegółowe rozważania można sformułować kilka sugestii. Rola ta może być zmienna w czasie. W pierwszym stadium trójszczeblowego systemu samorządowego *powiat powinien być partnerem w formułowaniu a zwłaszcza weryfikowaniu i wdrażaniu strategii województwa i strategii gmin*. Z biegiem czasu i utrwalania tego systemu *rola powiatu w zarządzaniu strategicznym może wzrastać*, zwłaszcza w zakresie zadań określonych w ustawie samorządowej z 5 czerwca 1998 roku. Obecnie nie należy pośpiesznie upowszechniać "konieczności" na powiatowe planowanie strategiczne. Nie zostało ono bowiem zweryfikowane jeszcze w praktyce na dwóch pozostałych szczeblach administracji samorządowej.